

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės katedra**

**Giedrės Jokūbauskaitės
V kurso, tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės
studijų atšakos studentės**

Magistro darbas

**Tarpvalstybinė filantropija Europos Sąjungoje:
teisinė aplinka ir jos perspektyvos**

Vadovas: dr. Remigijus Šimašius

Recenzentas: dr. Darius Sauliūnas

Vilnius 2008

TURINYS

1. IŽANGA.....	3
2. FILANTROPIJOS BENDRA TEISINĖ CHARAKTERISTIKA.....	6
2.1. Filantropijos samprata ir kitos susijusios sąvokos.....	6
2.2. Tarpvalstybinės filantropijos specifika.....	9
2.3. Filantropai, naudos gavėjai ir organizacijos-tarpininkės.....	10
2.4. Mokestinės lengvatos ir filantropija.....	12
2.5. Filantropijos ribojimai.....	15
3. VALSTYBIŲ NARIŲ FILANTROPIJOS TEISINIS RĖŽIMAS IR JO DERINIMAS SU KITOMIS VALSTYBĖMIS.....	18
3.1. Atskirų valstybių narių mokesčių lengvatos ir jų ribojimai.....	18
3.1.1. Lengvatos filantropijai valstybių viduje.....	18
3.1.2. Mokestinės lengvatos tarpvalstybinei filantropijai ir jų derinimas.....	23
3.2. Bendros filantropijos reglamentavimo tendencijos.....	29
3.3. „Landlock“ efektas ir jo priežastys.....	32
4. TEISINĖ APLINKA FILANTROPIJAI EUROPOS SĄJUNGOJE.....	34
4.1. Nacionalinių filantropijos teisinių režimų ir EB teisės ryšys.....	34
4.1.1. Filantropija ir laisvas kapitalo judėjimas.....	35
4.1.2. Įsisteigimo teisė filantropijos kontekste.....	40
4.1.3. Filantropija ir EB konkurencijos taisyklės (valstybės pagalba).....	45
4.2. Integracija filantropijos srityje.....	50
4.2.1. Negatyvios integracijos procesas filantropijos srityje.....	51
4.2.2. Pozityvi integracija filantropijos srityje ir jos galimybės.....	54
5. IŠVADOS.....	61
SANTRAUKA.....	63
SUMMARY.....	64
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	65

1. IŽANGA

Temos aktualumas. Stiprėjant bendrai politinei bei ekonominei Europos integracijai, kurios metu asmenys, prekės, paslaugos bei kapitalas ima laisviau judėti po Sąjungos teritoriją, vis dažniau ir asmenys, jų turtas bei uždarbio šaltinis atsiranda skirtingose valstybėse. Filantropijai, kuri užtikrina visuomenei naudingos veiklos paramą privačiomis gėrybėmis, šie procesai itin aktualūs, nes tai reiškia, kad ir donoriai, paramos gavėjai bei jų turtas taip pat vis dažniau atsiduria skirtingose sienų pusėse. Fiziniai asmenys nori skirti savo lėšas valstybių, kuriose yra gyvenę, gerbuviui, nevyriausybinių organizacijų prisidėti prie mažiau išsivysčiusių regionų plėtros, vis mažiau valstybės sienų neribojamas verslas – filantropijos pagalba užsitikrinti sau palankų socialinį bei kultūrinį klimatą visoje Europoje. Tuo tarpu tokių privačių interesų skatinama tarpvalstybinė filantropija nėra taip lengvai įgyvendinama, kaip gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Pvz., pasitaiko atvejų, kai turto perdavimas yra apskritai negalimas dėl itin riboto nacionaliniu teisiniu režimu nustatyto galimo paramos gavėjų rato arba tokio perdavimo apmokestinimas siekia 80% viso turto vertės. Teikdami paramą į užsienį filantropai turi kaskart rūpintis, kad dauguma tos paramos neatitektu mokesčiams, organizacijos - ar priėmusios tokią paramą, neturės daugiau rūpesčių nei naudos ją priimdamos. Tokio pobūdžio reglamentavimas kelia daug teorinio ir praktinio pobūdžio klausimų, ypač žinant, kad filantropijos procesai nacionaliniu mastu vyksta gerokai sklandžiau, o nacionaliniai režimai ne tik tai užtikrina, bet dar ir skatina donorus remti filantropinę veiklą. Tokios skirtingos mokesstinės bei teisinės sąlygos vietos bei tarptautinei filantropijai valstybėse narėse atkreipė ir Sąjungos institucijų dėmesį kaip galimai diskriminacinės bei neatitinkančios EB sutarties nuostatų. Taip pat jau keletą metų nepasitenkinimas dėl tokios diskriminacijos kyla iš ES pilietinės visuomenės pusės. Nepaisant to, tarpvalstybinė filantropija valstybėse narėse, atrodo, yra tema, apie kurią jos nėra linkusios noriai kalbėti ar diskutuoti dėl to tarpusavyje, taigi tarpvalstybinė filantropija lieka pakankamai „apleista“ sritis, su pakankamai neaiškiomis ateities reglamentavimo bei vystimosi perspektyvomis.

Temos naujumas. Europos mastu šia tema dar yra parašyta sąlyginai nedaug mokslinių darbų, tačiau ir pastarieji yra veikiau publicistinio pobūdžio, mažai kur pateikiantys konceptualią filantropijos teisinę analizę. Šiuo darbu būtent ir norima prisidėti prie dar pakankamai negausių mokslinių diskusijų šioje srityje, gana nedidelės apimties tyrime koncentruotai išnagrinėjant esmines tarpvalstybinės filantropijos sąsajas su teise. Kiek kitaip, nei minėtuose moksliniuose darbuose, bandoma ne tiek surasti kaip įmanoma greitesnį būdą, kuris paskatintų tarpvalstybinės filantropijos plėtrą, kiek pažvelgti į šį reiškinių kompleksą, nustatant tokios plėtros tvarumą užtikrinančias priemones, su ja susijusias grėsmes, bei bent dalinai vertinant pačių valstybių narių interesus.

Literatūros lietuvių kalba būtent šia tema nėra, tačiau parengta nemažai straipsnių bei pranešimų apie filantropiją apskritai, labdaros ir paramos teisinį reglamentavimą. Visgi, minėtosios analizės yra veikiausiai susijusios su „lietuviškosios“ filantropijos skatinimu, o Lietuvos reglamentavimas šioje srityje, kaip galima spręsti iš toliau darbe pateikiamų pavyzdžių, lyginant su kai kuriomis kitomis Europos Sąjungos valstybėmis, yra išties uždaras bei protekcionistinis. Todėl tai pirmasis tokio pobūdžio darbas, kuriame akcentuojama tarpvalstybinė, europinė filantropijos perspektyva, ir kuris gali duoti pradžią praktinei diskusijai, kaip ir kodėl Lietuva savo ruožtu dar galėtų pagerinti nacionalinę teisinę aplinką šioje srityje.

Darbo tikslas yra išanalizuoti teisinę aplinką tarpvalstybinei filantropijai Europos Sąjungoje bei įvertinti jos perspektyvas, taip siekiant identifikuoti būdus ir galimybes, kaip šią aplinką pagerinti ateityje. Visų pirma, bus pateikta bendra filantropijos charakteristika, nes, kaip minėta anksčiau, tiek Europoje, tiek Lietuvoje ypač trūksta kompleksinio mokslinio teisinio požiūrio į šį reiškinį. Toliau bus apžvelgti bei įvertinti atskirų valstybių narių filantropijos teisiniai režimai, kas turėtų parodyti, koks yra realus tokio jų reglamentavimo *status quo* bei kokios yra tendencijos žvelgiant į ateitį. Galiausiai, bus aiškinamasi, kaip filantropijos reglamentavimas yra susijęs su pačia Europos Sąjunga – tiek teisiškai, tiek vertinant vykstančius integracijos procesus, nes tikėtina, jog būtent ši sąsaja ilgalaikėje perspektyvoje ir paskatins palankios teisinės aplinkos tarpvalstybinei filantropijai kūrimąsi.

Tyrimo objektas – tarpvalstybinės filantropijos reglamentavimas nacionaliniu lygiu, atskirų ES narių nacionalinių teisinių režimų derinimas šioje srityje, taip pat su tuo susijusi teisinė aplinka Europos Sąjungoje. Apibrėžiant tyrimo objektą svarbu pastebėti, kad temai atskleisti buvo analizuojamos daugiausiai mokesčių teisės normos bei principai, Europos Sąjungos materialinė, institucinė ir konstitucinė teisė, konkurencinė teisė, teisės teorija, taip pat susiję ekonominiai bei politiniai aspektai. Į tyrimo objektą visiškai nebuvo įtraukta privatinės teisės apžvalga ar analizė, taigi darbe nėra nagrinėjami civiliniai teisiniai santykiai tarp filantropijos subjektų. Kita vertus, dėl to, jog darbas daugiausiai susijęs su viešosios teisės normomis, kai kur yra praktiškai neįmanoma (o ir nenaudinga darbo tikslų prasme) atsiriboti nuo politikos ar ekonomikos, taigi politiniai bei ekonominiai aspektai taip pat buvo įtraukti specifinėse darbo vietose, norint tinkamai įvertinti dabartinę filantropijos teisinės aplinkos situaciją ir jos perspektyvas. Minėtosios sferos buvo analizuojamos tiek, kiek jos siejasi su filantropine veikla bei ją vykdančiais subjektais nacionaliniu bei Europos Sąjungos lygiu.

Tyrimo metodai. Šiame darbe neabejotinai svarbiausias yra sisteminės teisinės analizės metodas, nes, filantropija - tai kompleksinis reiškinys, iš teisinės pusės susijęs su daugelio skirtingų teisės šakų bei teisės normų taikymu. Taigi, šis metodas buvo kertinis siejant filantropiją su visais

darbe nagrinėtais teisės aktais, taip pat parenkant susijusius ir nagrinėtinius teisės aspektus. Tiriant nacionalinius filantropijos teisinius režimus buvo naudojamas lyginamasis metodas, ES teisės analizei neabejotinai didelę reikšmę turėjo teleologinis, lingvistinis bei istorinis metodai. Darbe taip pat pasitaiko ir aprašomasis metodas, siekiant tinkamai pateikti susijusią bazinę informaciją.

Tyrimo šaltiniai. Nacionaliniame lygmenyje buvo analizuojami su filantropija susiję valstybių narių teisės aktai bei dvišalės tarptautinės sutartys. Pažymėtina, jog faktiniai duomenys apie reglamentavimą daugiausiai buvo gaunami iš jau parengtų apibendrinimų apie atskirų valstybių filantropijos reglamentavimą, tačiau pagrindinis iššūkis čia ir buvo atrinkti aktualiausius duomenis, juos susisteminti bei išanalizuoti darbo tikslų prasme. Sąjungos mastu buvo nagrinėjamos susijusios Europos Sąjungos steigimo sutarties bei EB sutarties nuostatos, jas įgyvendinanti antrinė teisė ir Europos Teisingumo Teismo jurisprudencija. Taip pat buvo apžvelgti su tarpvalstybine filantropija susiję ES programiniai teisės aktai ir rengiami pasiūlymai iš visuomenės pusės. Dargi svarbios analitinės informacijos buvo gauta iš mokslinių bei publicistinių straipsnių šia tema, kurie ES lygiu daugiausiai buvo parengti Europos fondų centro iniciatyva, tačiau kurie, kaip jau minėta įvardinant darbo naujumą, yra gana vienpusiškai orientuoti į greitą bei šališką (t.y., fondams labiausiai naudingą) filantropijai palankios teisinės aplinkos kūrimą. Svarbu paminėti Tarptautinio ir Europos ne pelno teisės centro lyginamąsias analizes dėl ne pelno organizacijų reglamentavimo, tačiau minėtina, kad nei viena iš jų nebuvo tiesiogiai susijusi su filantropija. Iš lietuviškosios literatūros reikšmingi buvo Laisvos rinkos instituto bei Atviros visuomenės fondo rengti tyrimai bei straipsniai apie filantropiją apskritai, kurie padėjo parengti filantropijos koncepcinį teisinį įvertinimą, suprasti jos sąsajas su politika ir ekonomika.

2. FILANTROPIJOS BENDRA TEISINĖ CHARAKTERISTIKA

2.1. FILANTROPIJOS SAMPRATA IR KITOS SUSIJUSIOS SĄVOKOS

Verta pradėti nuo to, kad filantropija – tai sąvoka, kuri gali būti suprantama skirtingai ir reikšti skirtingus dalykus priklausomai nuo konteksto. Lingvistiškai šis žodis yra kilęs iš graikų kalbos ir reiškia artimo meilę¹, t.y., bendriausia prasme juo gali būti apibūdinamas tam tikras *jausmas, vertybės*. Istoriniame kontekste, siejant šį terminą su krikščioniškosiomis tradicijomis, filantropija turėtų būti suprantama kaip *labdaringa savanoriška veikla*, kaip, pvz., skurstančiųjų priežiūra ar pagalba ligoniams. Tuo tarpu internetinis investavimo terminų žodynas² filantropiją apibrėžia kaip „dovanos gavimą arba teikimą humanitariniais tikslais“, t.y., ekonominiame kontekste filantropija yra veikiau siejama su tam tikrų *privatų gėrybių perdavimu*, nei su tiesioginiu darbu siekiant padėti silpnesnėms visuomenės grupėms. Priimant politinius sprendimus filantropija dažnai yra suvokiama kaip *visuomenės reiškiny*s, kuomet turtingiausieji padeda labiausiai vargstantiems, taigi filantropija yra laikoma priemone, skatinančia visuomenės sanglaudą bei padedančia patenkinti viešuosius interesus. Bendrai, kaip galima matyti iš pateiktųjų pavyzdžių, šis terminas yra vartojamas daugelyje sričių ir dėl to jo turinys gali būti ir yra suprantamas skirtingai.

Tuo tarpu šio darbo tikslas – ištirti tarptautinės filantropijos *teisinę* aplinką Europos sąjungoje, todėl itin svarbu apibrėžti, kokia gali būti filantropijos samprata teisine prasme. Pradžiai būtina pastebėti, kad paprastai valstybių narių norminiuose teisės aktuose šis terminas nėra vartojamas. Tas pats pasakytina ir apie pačios Europos sąjungos privalomus teisės aktus. Kita vertus, terminas gana dažnai yra sutinkamas kalbant apie programinio pobūdžio teisės aktus – strategijas, programas, planus, rekomendacijas ir pan. Čia nemažai valstybių, taip pat ir pati Europos sąjunga įvardina filantropiją kaip vieną iš priemonių siekiant tam tikrų bendro pobūdžio tikslų³. Kai kuriose valstybėse pačios „gilios filantropijos tradicijos“ yra numatomos kaip tikslas⁴. Tačiau verta pastebėti, kad šiuose dokumentuose naudojama filantropijos sąvoka yra inertiška, suformuota visuomenės tradicijų bei kultūros ir vėlgi jos turinys priklausomai nuo konteksto yra skirtingas.

Nepaisant tokio skirtingo vartojimo, yra keletas pagrindinių požymių, dėl kurių sutaria mokslininkai ir praktikai, nagrinėjantys filantropijos teisinę sampratą. Būtent pastaruosius toliau ir aptarsime, siekdami tiksliai apibrėžti, kas toliau bus tiriama šiame darbe.

¹ „Ar gilios filantropijos šaknys Lietuvoje?“. Aleksandravičius E.; <http://www.labdara-parama.lt/filontrop.php?id=mg1>

² Informacija iš www.investopedia.com, žiūrėta 2008 m. kovo 5 d.

³ Pz., Europos Komisijos Komunikatas „More Research and Innovation - Investing for Growth and Employment“ COM(2005) 488 final - Official Journal C 49 of 28.02.2006

⁴ Pz., UK Deakin Commission Report „The future of the Voluntary Sector“. July 1996

Visų pirma, filantropija⁵ - tai tam tikrų *gėrybių teikimas*, pasižymintis šiais bruožais:

a) *savanoriškumas* – asmenys, užsiimantys šia veikla tai daro niekieno neverčiami ir ne todėl, kad turi pareigą šia veikla užsiimti. Pvz., nustatytas nario mokestis asociacijai negali būti laikomas filantropine veikla, nes tokios įmokos mokėjimas asmeniui tampa privalomas tapus asociacijos nariu.

b) *Privatumas* – itin svarbus bruožas, nes padeda atriboti filantropinę veiklą nuo valstybės paramos. Pvz., viešoji įstaiga, įkurta savivaldybės ir finansuojanti projektus biudžeto lėšomis neturėtų būti laikoma filantropine, nes iš esmės ji tik perskirsto viešąsias lėšas, gautas valstybei surenkant mokesčius. Arba netgi nevyriausybinė organizacija, įsteigta iš privačios iniciatyvos, tačiau kitoms organizacijoms perskirstanti biudžeto asignavimus nebūtų laikoma užsiimanti filantropine veikla. Teorijoje (taip pat ir šiame darbe) filantropine veikla yra laikomas tik privačių lėšų bei gėrybių teikimas ir perskirstymas.

c) *Visuomenei naudingi tikslai* – dėl šio bruožo teorijoje vyksta daugiausiai diskusijų, nes visų pirma nėra vieningo sutarimo dėl to, kas apskritai gali būti laikoma „visuomenine nauda“. Paprastai ši nauda yra nustatoma pagal tam tikras veiklos sritis, tokias kaip kultūra, švietimas, ekologija, socialinė rūpyba, sveikatos apsauga ir pan. Kita vertus, yra autorių, teigiančių, jog visuomeninė nauda pati savaime apskritai neegzistuoja⁶ - svarbiausia yra privati nauda, kiekvieno žmogaus asmeninis gerbuvys. Prie šios diskusijos dar bus sugrįžta kiek vėliau, nagrinėjant mokestines lengvatas filantropijai, tačiau bendrai šis požymis reiškia, kad filantropija *nebus* laikoma veikla, kuria siekiama atnešti naudą tik vienam asmeniui ar siaurai apibrėžtai jų grupei. Pvz., jei senelis padovanoja namą savo sūnaus šeimai, tai bus paprasčiausias dovanojimas. Jei senelis tą patį namą dovanoja savo sūnaus nevyriausybinei organizacijai, kuri jame ketina įkurti jaunimo prieglaudos namus, tai tas pats veiksmas bus laikomas filantropija, nes galiausiai naudą iš jo gaus visa vietos bendruomenė, t.y., tokio dovanojimo tikslai buvo visuomenei naudingi.

d) *neatlygintinumas* – šis bruožas turėtų būti suprantamas siaurai, kaip tam tikros veiklos vykdymas nesiekiant materialinės naudos. Taip yra todėl, kad vertinant bendriausia prasme filantropiui vis tiek yra vienaip ar kitaip atlyginama, t.y., jis gauna moralinį pasitenkinimą, gerą vardą visuomenėje ir pan. Tačiau skiriamoji riba būtų turėtų atsirasti ties *materialine* nauda. Filantropija, pvz., nebūtų laikomas profesionalaus sporto „rėmimas“ mainais už prekių ar paslaugų reklamą. Tai veikiau būtų laikoma komercinio pobūdžio sandoriu. Šiame kontekste pabrėžtina, jog mokestinės lengvatos, teikiamos valstybės negali būti priskiriamos materialinei naudai, nes galiausiai filantropo „balansas“ vis tiek lieka „minusinis“, t.y., jis daugiau atiduoda nei gauna iš valstybės teikiamų lengvatų.

---

⁵ Remtasi „EU and US philanthropy must collaborate“ Gaberman B.O; Alliance Magazine, 2007 Rugsėjis

⁶ „Mokesčiai ir filantropija“ Vainienė R., Konferencijos „Filantropija – nuo išimčių prie tradicijos“ leidinys. Vilnius, 1999

Toliau, siekiant geriau suvokti filantropijos sampratą būtina ją bent bendrais bruožais atriboti nuo kitų susijusių ar panašių sąvokų. Kalbant apie Lietuvos teisinę bazę, ko gero artimiausios savo reikšmė būtų *labdaros* ir *paramos* sąvokos⁷. Nepaisant panašumo, sąvokų negalima tapatinti, kadangi pastarųjų reikšmė yra gerokai siauresnė. Atskirtos pagal pagalbos gavėjus (parama gali būti teikiama juridiniams asmenims, o labdara – fiziniams), šios sąvokos tik vartojamos abi drauge galėtų būti laikomos filantropijos Lietuvoje sinonimu⁸. Kita vertus, būtina pastebėti, kad toks šių sąvokų atskyrimas nėra būdingas daugelyje Europos valstybių ir labdaros arba paramos sąvokos (priklausomai nuo to, kurią iš jų naudoja valstybė) kiekviena atskirai suprantamos kaip tam tikras filantropijos sinonimas, neribojant potencialaus gavėjų rato⁹.

Kita susijusi sąvoka – *dovanojimas*. Kaip jau buvo minėta kalbant apie visuomenei naudingą veiklą, pastarasis skiriasi nuo filantropijos būtent tuo, kad yra platesnė sąvoka, reiškianti veiksmą, kuris gali būti visiškai neformalus bei neatnešti jokios viešosios, platesnio masto naudos (pvz., dovana draugui gimtadienio proga). Filantropijai, kitaip nei paprastam dovanojimui, paprastai yra nustatomas palankus (dažniausiai – skatinantis) mokestinis režimas, taikomos privilegijos bei lengvatos. Lietuvos ir dar keletu valstybių atveju tam, kad dovanojimas būtų laikomas filantropija (t.y., būtų pripažįstamas labdara arba parama), jis turi turėti visuomenei naudingą (įstatyme įvardintą) tikslą ir būti teikiamas įstatymuose nustatytiems subjektams (pvz., Lietuvos atveju – našlaičiams, benamiams, pelno nesiekiantiems juridiniams asmenims ir pan.)¹⁰. Dar kitų užsienio valstybių reglamentavime gana dažnai *dovanos* (*angl. - gifts*) yra skirstomos į palikimus (*angl. - legacy*) ir gyvenimo metu padovanotas dovanas (*angl. - lifetime gifts*). Čia mokestinės lengvatos yra diversifikuojamos ne pagal gavėjų ratą, kaip Lietuvoje, o pagal paramos teikimo būdą. Tokiose valstybėse, kur yra panašus skirstymas¹¹, būtent *dovanojimui, kuriuo siekiama visuomenei naudingų tikslų* įstatymais yra suteikiamos skatinančios mokestinės lengvatos ir nėra įvedama jokių specialiai tam skirtų terminų, kaip, pvz., lietuviškosios labdara ir parama.

Svarbu suprasti šių sąvokų naudojimo ypatumus todėl, kad būtent jos (o ne, kaip minėta, sąvoka „filantropija“) yra naudojamos teisiniame reglamentavime ir visos drauge tarsi sudaro filantropijos teisinę abėcėlę. Jų nežinant būtų neįmanoma nagrinėti filantropijos *teisinės* aplinkos. Be abejo, čia minėtosios sąvokos nėra vienintelės, naudojamos visų dvidešimt septynių ES narių įstatymuose, tačiau svarbiausia yra suprasti principą, jog paprastai filantropija yra siejama su specifiniu

⁷ LR labdaros ir paramos įstatymas, 2 str., Valstybės žinios, 2000, Nr. 61-1818.

⁸ Lietuvoje – kadangi pagal nagrinėjamą įstatymą tinkami labdaros bei paramos gavėjai tėra Lietuvoje gyvenantys bei įregistruoti asmenys. Tuo tarpu bendrasis filantropijos terminas nėra ribojamas viena valstybe.

⁹ Dauguma atveju sąvokos labdara ir parama tyrime bus vartojamos būtent šia, plačiąja, prasme, nesiejant jų su apibrėžimu, pateikiamu Labdaros paramos įstatyme.

¹⁰ LR labdaros ir paramos įstatymas, 6-7 str., Valstybės žinios, 2000, Nr. 61-1818.

¹¹ Anglija, Belgija, Jungtinė Karalystė, JAV ir kt.

reglamentavimu, kuris filantropams, naudos gavėjams, teikiamoms gėrybėms (arba visiems kartu) suteikia tam tikras mokesčių lengvatas bei nustato įvairaus pobūdžio ribojimus. Štai šios lengvatos bei ribojimai ir skiriasi, priklausomai nuo kiekvienoje valstybėje įtvirtinto klasifikavimo, kuris savo ruožtu susijęs su įvairių papildomų sąvokų vartojimu. Taigi, nagrinėjant teisinę aplinką Europos sąjungoje negalima situacijos vertinti tik per lietuviškos terminologijos prizmę – būtina suprasti filantropijos, kaip reiškinio, kompleksiskumą ir naudojamų sąvokų įvairovę.

Na ir pabaigai būtina filantropiją atriboti nuo termino *savanorystė*. Iš tiesų, abiejų sąvokų požymiai yra labai panašūs, nes *savanorystė* paprastai taip pat apibūdinama kaip tam tikra savanoriška, neatlygintina, nesavanaudiška veikla. Kita vertus, jų atskyrimas yra pakankamai aiškus ir tuo pačiu leidžia akcentuoti jau kartą minėtą, specifinį, filantropijos bruožą – tam tikrų *gėrybių teikimą* (*angl. – wealth giving*). T.y., jei *savanorystė* iš esmės yra laikoma bet kokia veikla dėl visuomeninio gėrio, tai filantropijos akte būtinai turi būti įtraukiami vienokio ar kitokio pobūdžio materialiniai gėriai – tai pinigai, vertybiniai popieriai, prekės ir kitas turtas. Filantropijos naudos gavėjas turėtų gauti ne bet kokią pagalbą, tačiau kažką materialaus ar konkrečiai įvertintino, ką vėliau galėtų panaudoti kaip savo išteklius. Būtent dėl to filantropijai yra būtinas specifinis mokestinis bei režimas, o *savanorystė*, kaip rodo ir Lietuvos pavyzdys¹², gali vykti be papildomo reglamentavimo.

2.2. TARPVALSTYBINĖS FILANTROPIJOS SPECIFIKA

Kaip galima matyti iš pačio darbo pavadinimo, čia daugiausia dėmesio bus skiriama ne paprastai, taip vadinamai „nacionalinei“ filantropija, tačiau filantropijai, su tarptautiniu elementu, kurią bendrai įvardiname „tarpvalstybine filantropija“. Bendrai, filantropiniame akte galime išskirti tris pagrindinius elementus – tai filantropijos šaltinis, naudos gavėjas ir perduodamas turtas¹³. Bet kuriam iš šių trijų elementų esant kitoje valstybėje filantropija tampa tarpvalstybine.

Toks tarptautiškumo „kvalifikavimas“ reikalingas todėl, kad kiekvienas iš šių elementų paprastai yra susijęs su konkrečiai jam skirtu apmokestinimu ar ribojimais. Pvz., donorams¹⁴ gali būti nustatytos „lubos“, kiek daugiausiai pajamų gali skirti paramai, naudos gavėjams būtina sumokėti pajamų mokesčius, o pats turtas apmokestinamas turto mokesčiu. Jei visiems trims esant vienoje valstybėje sistema daugelio šalių atveju yra „sureguliuota“ (t.y., filantropinei veiklai yra suteikta sąlyginė laisvė ir teikiant paramą visuomenei naudingais tikslais nereikia mokėti mokesčių), tai bent vienam iš jų esant kitoje valstybėje paprastai „įsijungia“ tos kitos šalies mokestinis-teisinis režimas ir atsiranda papildomų ribojančių bei mokestinių reikalavimų. Sakykime, nagrinėtame pavyzdyje, senelis

¹² Lietuvos Respublikos darbo kodekso 98 straipsnio pakeitimo įstatymas, Valstybės žinios, 2006, Nr. 132-4989

¹³ Interaktyvus www.givingineurope.org žiūrėta kovo 6 d.

¹⁴ Šiame darbe sąvokos „donoras“ bei „paramos teikėjas“ bus vartojami kaip žodžio „filantropas“ sinonimai.

gyvena bei jo sūnaus nevyriausybinė organizacija veikia šalyje A, tačiau pats namas yra šalyje B. Namų dovanojimas šalies A nevyriausybinei organizacijai B valstybėje galimai nebūtų pripažįstamas parama, nes pagal jos įstatymus tinkami paramos gavėjai yra tik šalyje B veikiančios organizacijos. Taigi, tokiam sandoriui būtų taikomi įprastiniai, dovanojimui nustatyti, B šalies mokesčiai. Pastarųjų nereiktų mokėti, jei namas būtų valstybėje A..

Dar vienas, kiek specifinis tarptautinės filantropijos elementas – tai organizacijos pajamų šaltinis, esantis kitoje valstybėje. Iš esmės tai tokia pati situacija, kaip ir ką tik nagrinėtame pavyzdyje – t.y., tam tikras organizacijos turtas yra užsienio valstybėje. Skirtumas čia tas, kad donoras paramos gavėjui neperduoda pačio turto, o tik iš jo gaunamas pajamas. Dažniausiai tai atvejai, kai, donoras ar organizacija turi akcijų kitos valstybės įmonėje, iš kurių gaunamas pelnas yra perduodamas paramai. Taip pat į šią kategoriją patektų iš nuomos ar įvairių paslaugų gaunamos pajamos. Vėlgį šis elementas yra susijęs su kitokio pobūdžio apmokestinimu, nei tuomet, kada yra perduodamas pats turtas, todėl reikia jį išskirti.

Svarbu atriboti šiuos elementus todėl, kad būtent jų apmokestinimų bei ribojimų tinkamas suderinimas ir harmoninga visuma reiškia *palankią* teisinę bei mokesstinę aplinką tarpvalstybinei filantropijai. Priešingu atveju, nesuderintas reglamentavimas veda prie dvigubo apmokestinimo, dvigubo ribojimo perduodamam turtui, itin aukštų apskaitos bei atskaitomybės reikalavimų ir kitų struktūrinių barjerų, kurie stabdo filantropiją „tarp sienų“¹⁵.

2.3. FILANTROPAI, NAUDOS GAVĖJAI IR ORGANIZACIJOS TARPININKĖS

Apibendrintai vertinant Europos sąjungos valstybių narių teisinį reglamentavimą¹⁶, teigtina, jog:

- **Filantropais** jose gali būti bet kokie civilinį veiksnumą ir galimų skirti gėrybių turintys fiziniai ir juridiniai asmenys. Paprastai ribojama ne *kas* gali būti filantropais, bet *kiek* mažiausiai ar daugiausiai jie gali skirti paramai, ar tiksliau, kiek mokesčių lengvatų gali gauti.
- **Naudos gavėjų** ratas ES narėse yra kiek labiau ribotas nei filantropų:
  - *Iš fizinių asmenų*, gana dažnai remtinis tik tam tikros socialinės grupės, pvz., bedarbiai, pensininkai, benamiai ir pan. Taip pat daugeliu atveju tokiu tinkamu gavėju gali būti laikomas bet koks asmuo, jei parama yra skiriama pagal objektyvius kriterijus. Pvz., visi mokslininkai gali pretenduoti į stipendijas ar premijas, tačiau svarbu yra

¹⁵ Filantropija „tarp sienų“ – tiesioginis vertinys iš dažnai anglų kalboje vartojamo termino „Cross-border philanthropy“, kuris čia ir toliau darbe bus vartojamas kaip termino „tarptautinė filantropija“ sinonimas.

¹⁶ Faktiniai duomenys iš „Foundations’ legal and fiscal environments“. European foundation centre, 2007

užtikrinti, kad lėšos ar turtas yra skiriami tam tikro objektyvaus konkurso ar programos būdu.

- Iš *juridinių asmenų*, tai tinkamais naudos gavėjais paprastai yra tik ne pelno organizacijos, kurios yra varžomos pelno neskirstymo principo.
- **Organizacijos – tarpininkės** (taip pat dar šiame darbe vadintinos organizacijomis-perskirstytojomis) yra specifinio pobūdžio filantropijos subjektai, tarsi tarpinė grandis, tarp filantropų ir naudos gavėjų, nes jas iš vienos pusės galima laikyti filantropėmis, iš kitos – paramos gavėjomis. Tačiau iš esmės perskirstančios organizacijos, galiausiai nėra nei pirminis donoras, nei galutinis naudos gavėjas – jos tik perduoda vieno asmens turtą kitam.

Minėtasias organizacijas aptarsime kiek detaliau, nes jos užima svarbią vietą filantropijos procese – būtent šių organizacijų dėka paprastai yra užtikrinama filantropų ir naudos gavėjų rato tarpusavio sąveika. Daugumoje valstybių ši organizacijų – perskirstytojų vaidmenį atlieka *fondai* (angl. – *foundations*). Tiesa, svarbu paminėti, jog Europoje nėra vieningos „fondo“ teisinės formos. Pvz., Jungtinėje Karalystėje, yra vieninga ne pelno organizacijų teisinė forma „charity organisations“, kuri gali būti prilyginama fondui tik tuomet, kai užsiima tam tikra veikla. Visgi, nepaisant terminologinių skirtumų, absoliučiai visose ES valstybėse narėse yra tam tikra ne pelno organizacijų teisinė forma, kuri gali būti laikoma fondu, t.y., ji steigama turtinių įnašų pagrindu bei perskirsto arba teikia papildomai uždirbtą paramą kitoms organizacijoms. Paprastai paramos teikimas *į* ir *iš* fondo nėra apmokestinamas (arba apmokestinamas lengvatiniais tarifais), taip pat itin dažnai fondai yra vieninteliai, kurie apskritai turi teisę priimti paramą iš individų arba ją perskirstyti individams. Kitaip sakant, paprastai būtent fondams yra nustatomas itin palankus mokestinis ir teisinis režimas. Dėl tokių privilegijų bei lėšų perskirstymo specifikos, daugelis fondų sukaupia itin dideles lėšų sumas, iš kurių formuoja taip vadinamus neliečiamus fondus (angl. – *endowment*)¹⁷. Organizacijos - tokių fondų turėtojos - naudos gavėjams perskirsto tik gautąją investicinę gražą, o didžioji dalis turimų lėšų yra nuolat laikoma apyvartoje bei investuojama. Taip yra užtikrinamas nuolatinis paramos prieaugis ir tuo pačiu filantropijos ilgaamžiškumas. Dėl visų čia išvardintųjų priežasčių fondai vaidina didelį vaidmenį filantropijos funkcionavime, taigi ir jų teisinis reglamentavimas yra itin svarbus tiriant filantropijos teisinę aplinką apskritai.

Pabaigai, kalbant tiek apie fondus, tiek apie kitas ne pelno organizacijas, užsiimančias filantropijos teikimu, perskirstymu bei „vartojimu“, būtina paminėti, jog pastarosios tam, kad galėtų su visomis teisėmis dalyvauti filantropijos procese, paprastai turi būti visuomenei naudingos. Įvairiose

---

¹⁷ „Naliečiamo fondo koncepcijos teisinė analizė. Bendros prielaidos efektyviam jos veikimui ir galimybės Lietuvoje”. Tyrimas. VšĮ “NVO teisės institutas”, 2007 interaktyvus www.bapp.osf.lt žiūrėta 2008 m. kovo 5 d.

šalyse toks organizacijų „visuomeninis naudingumas“ atpažįstamas skirtingai¹⁸. Kai kur organizacijos tik vykdydamos veiklą ir įrodžiusios, kad atitinka tam tikrus kriterijus gali gauti teisiškai savarankišką - viešosios naudos - statusą. Kitur yra numatyta atskira - „viešosios naudos organizacijų (fondų)“ - teisinė forma. Dar kitur (pvz., Lietuvoje) visų ne pelno organizacijų tikslai turi būti visuomenei naudingi. Bet kokių atveju, būtent šios organizacijos paprastai turi teisę naudotis visomis filantropiją skatinančiomis mokestinėmis privilegijomis. Kita vertus, būtina paminėti, jog tuo pačiu joms būna nustatomi didesni atskaitomybės bei administravimo reikalavimai. Tokio viešosios naudos organizacijų skatinimo tikslai visose valstybėse yra panašūs – užtikrinti privačios filantropijos visuomeninį naudingumą, efektyvų valstybės išteklių panaudojimą (turint galvoje mokestines lengvatas).

Įvardinus tokios organizacijų „kvalifikavimo“ viešai naudingomis sistemos privalumus, negalima taip pat pamiršti ir su ja susijusių problemų. Šio darbo temos kontekste, viena pagrindinių praktinių tokio reglamentavimo problemų yra ta, kad pačios *viešosios naudos* supratimas, taip pat pripažinimas kas yra *visuomeniškai naudinga organizacija* visose valstybėse kardinaliai skiriasi. Tas iš dalies stabdo bet kokią vieningą tarptautinės filantropijos reglamentavimą, nes tarp tokios daugybės sistemų išties sudėtinga rasti konsensusą. Tačiau prie šios problemos dar bus sugrįžta sekančiuose skyriuose. Tuo tarpu toliau trumpai aptarsime labiau politinio ekonominio pobūdžio probleminius klausimus, susijusius su filantropijos viešąja nauda bei jos skatinimu mokestinėmis lengvatomis.

2.4. MOKESTINĖS LENGVATOS IR FILANTROPIJA

Mokestinės lengvatos filantropijos reglamentavime yra esminės, nes, kaip jau minėta, paprastai būtent jos daro mūsų nagrinėjamo reiškinių teisinį režimą specifinį, lyginant su paprastu dovanojimu ar turto perdavimu. Todėl būtina analizuoti kokias šios lengvatos atlieka funkcijas, bei kodėl valstybės iš viso turėtų arba neturėtų jas taikyti filantropijai. Taigi, šiame skyriuje siekiama pateikti konceptualaus pobūdžio analizę, kuri turėtų padėti įvardinti, koks yra lengvatų poveikis filantropijai ir jų vaidmuo kuriant tinkamą teisinę aplinką.

Pirmoji, ir, autorės nuomone, pagrindinė mokestinių lengvatų funkcija filantropijoje – užtikrinti, kad kaip įmanoma mažiau privataus turto, kurį siekiama perduoti taip pat privačiai iniciatyvai pakeliui „nubyrėtų“ mokesčių pavidalu. Kadangi, kaip jau buvo įvardinta anksčiau, filantropijos lėšos galiausiai vis tiek tarnauja visuomenės gėriui (t.y., tam pačiam, ką stengiasi užtikrinti ir valstybė rinkdama mokesčius), taigi suprantama, kad ir jai skirtų gėrybių kelias iš vieno subjekto kitam turėtų būti optimaliai atlaisvintas nuo mokesčių. Antroji mokestinių lengvatų funkcija –

---

¹⁸ “A comparative overview of public benefit status in Europe“ European centre for non-for-profit law, 2007

skatinamoji. Ši funkcija yra daugiausiai susijusi su lengvatomis, nustatytomis donorams. Bendriausia prasme jos skatina asmenis remti būtent *filantropinio pobūdžio* veiklą – mainais už tai valstybė filantropus atleidžia nuo dalies jiems privalomų bendro pobūdžio mokesčių.

Pastarąją lengvatų funkciją verta aptarti detaliau, nes svarbu suprasti, ką konkrečiau mokestinės lengvatos skatina. Tyrimais įrodyta¹⁹, jog asmenų motyvacija ar *apskritai* skirti lėšų filantropijai tiesiogiai mažai priklauso nuo to, kokias mokestines lengvatas jie gaus. Pvz., Švedija išlieka lydere tarp šalių, kuriose individai skiria daugiausiai procentų savo pajamų filantropijai, tačiau šioje valstybėje niekuomet nebuvo nustatyta mokestinių lengvatų pajamų mokesčiams, kuriuos moka fiziniai asmenys²⁰. Priešingai, tyrimai rodo, jog mokestinės lengvatos vaidina svarbesnį vaidmenį donorams sprendžiant *kam* ir *kiek* lėšų skirti²¹. T.y., nustatydamas diversifikuotas mokesčių lengvatas pagal paramos gavėjus, jos teikimo būdus ar sumų dydžius, valstybė skatina rinktis būtent tokius gavėjus, būdus ar sumas, kokie jai atrodo labiausiai tinkami ar naudingiausi. Kitaip sakant, čia susiduriame su reguliuojamąja mokesčių (ir tuo pačiu mokestinių lengvatų filantropijai) funkcija. Sakykime, suteikdamas paramą organizacijai A donoras gali paramos sumą išskaičiuoti iš savo pelno mokesčio bazės, o paremdamas organizaciją B donoras tokios lengvatos negautų. Akivaizdu, jog kitoms sąlygoms esant panašioms (organizacijos dydis, veiklos sritis), donoras rinksis paremti organizaciją A. Taigi, valstybė, nustatydamas mokestinę lengvatą, skatina donorą remti organizaciją A, o ne B. Tai *neriškia*, jog jei lengvatos apskritai nebūtų, donoras neremtų nei vienos iš organizacijų. Tai veikiausiai reikštų santykinai vienodas A ir B galimybes ir valstybės nesikišimą į donoro apsisprendimą. Kaip vėliau bus aptarta nagrinėjant atskirų valstybių narių reglamentavimą, būtent ši A skatinimo ir B ribojimo situacija yra itin dažna kalbant apie „nacionalinės“ filantropijos ir filantropijos „tarp sienų“ santykį valstybėse.

Toks reguliuojamasis lengvatų pobūdis susijęs su tolesne analize, kodėl lengvatos apskritai yra ribotos, t.y., kodėl valstybės visgi renkasi (ir gali rinktis) nustatyti kam ir kiek mokestinių lengvatų reikia skirti. Čia svarbu suprasti, kad daugelyje Europos šalių mokestinės lengvatos yra laikomos tam tikra valstybės subsidija asmenims ar organizacijoms²². Remiantis tokiu požiūriu, skaičiuojamos įplaukos, *nepatekusios* į valstybės biudžetą. Tam, kad ši valstybės parama būtų pateisinta, iš filantropinės veiklos laukiama efektyvumo ir tam tikros viešosios naudos. Būtent dėl to daugelis valstybių ir yra numačiusios, jog didžiausias privilegijas gauna tik visuomeninę naudą teikiančios

---

¹⁹ Pvz., Atviros Lietuvos fondo tyrimas „Filantropija Lietuvoje 2003“, interaktyvus www.alf.lt, žiūrėta 2008 m. kovo 5 d.

²⁰ “Cross-Border giving in Europe. From barriers to Solutions“. Bater P. SEAL, European foundation centre. Summer 2006

²¹ “Fiscal framework for corporate philanthropy in CEE and NIS“. Moore D., SEAL, European foundation centre.

Autumn 2003

²² “Laws and Other Mechanisms for Promoting NGO Financial Stability“. Moore D., Research by International centre for Non-for-profit law. 2005

organizacijos. Tokių valstybių elgesį aiškina *viešosios naudos papildymo teorija* (angl. – *public benefit subsidiary theory*), suformuota JAV Aukščiausiojo teismo²³. Pagal šią teoriją nevyriausybines organizacijos vykdo dalį viešųjų funkcijų, kurių nėra pajėgi įvykdyti pati valstybė, dėl to jos gali gauti mokestines lengvatas. Bendrai, ši teorija pateisina, kodėl valstybės apskritai gali skirti privilegijuotą padėtį (mokestine prasme) konkrečiai savo pasirinktai veiklai ir tuo pačiu tam tikrą veiklą santykinai diskriminuoti.

Kita vertus, reikia pažymėti, jog ši teorija susiduria su didele kritika. Visų pirma, pagal ją valstybė gali nuspręsti, kas yra visuomenei naudinga, tačiau niekaip nepaaiškinama, iš kur valstybė tokią teisę apskritai turi. Tiksliau, visuomeninė arba viešoji nauda skirtingų asmenų gali būti suprantama itin plačiai, taigi, kritikų nuomone, valstybė iš esmės neturi teisės nuspręsti, kam lengvatų *neteikti*, arba kas *nėra* visuomeniškai naudinga. Visų antra, šios teorijos oponentai (paprastai liberalių pažiūrų) teigia, jog viešoji nauda apskritai neegzistuoja, taigi ir nėra būtinybės kažką įpareigoti ją kurti. Ši kritika verčia atkreipti dėmesį į tai, jog Europoje itin plačiai paplitęs viešosios naudos įtvirtinimas įstatyme galimai diskriminuoja kitokio pobūdžio filantropinę veiklą, kuri taip pat „nusipelno“ mokestinių lengvatų, tačiau tik nėra konkrečių valstybių įstatymais įtvirtinta. Dar daugiau, minėtosios nuomonės leidžia abejoti ar valstybės apskritai turi teisę teikti mokestines lengvatas ir jomis kažką skatinti bei tuo pačiu kažką diskriminuoti.

Visgi pastarąją abejonę galima paneigti remiantis tuo, jog kai kurių autorių nuomone, kalbant apie mokestines lengvatas nevyriausybiniams organizacijoms, apskritai nelabai galima remtis panašiomis ekonominėmis teorijomis, kaip nagrinėtoji viešosios naudos papildymo teorija. Štai prof. David A. Brennen teigia²⁴, jog pagrindinis ekonominių teorijų trūkumas - jos visos daro prielaidą, kad svarbiausia yra ekonominis efektyvumas. Tuo tarpu kalbant apie filantropinę veiklą Europos socialiniame kontekste, autorės nuomone, itin tinkama būtų šio profesoriaus pasiūlytoji *Įvairovės teorija* (angl. – *Diversity theory*). Kaip teigia pats autorius, „mokesčių lengvatos turi būti suprantamos daug plačiau nei leidžia ekonominis efektyvumas, <...> mokesčių teisę reikia sieti su teisingumu, sąžiningumu ir kitomis demokratinės visuomenės vertybėmis, kurios išeina už ekonominių principų ribų“. Anot autoriaus, mokestinės lengvatos ne pelno veiklai užtikrina įvairovę bendrąja prasme bei - galutiniame rezultate - tos pačios rinkos dinamiškumą ir efektyvumą. Būtent tokia mišria ekonomine-teisine teorija galima būtų pateisinti ir dabartinį mokestinių lengvatų filantropijai egzistavimą Europos valstybėse bei poreikį skatinti jas toliau. Ja remiantis taip pat galima

---

²³ Byla Bob Jones Univ. v. United States, 461 U.S. 574 (1983); H.R. Rep. No. 1860,

²⁴ „A diversity theory of charitable tax exemption. Beyond efficiency, through critical race theory, towards diversity“. Brennen D.A., 2004, interaktyvus, www.papers.ssrn.com, žiūrėta 2008 m. kovo 6d.

motyvuoti, kodėl Europos integracijos kontekste būtinas yra ir tolesnis lengvatų *tarptvalstybinei* filantropijai harmonizavimas.

Apibendrinant filantropijos mokesčių lengvatų funkcijas ir jų egzistavimą teisinančias teorijas, galima teigti, jog mokesčio pobūdžio privilegijos turi prieštarinę poveikį. Iš vienos pusės jos kuria palankią aplinką filantropijai („atlaisvinimo“ nuo mokesčių funkcija, bendro pobūdžio skatinimas), iš kitos pusės jos gali virsti diskriminavimo priemone tam tikros veiklos ar subjektų atžvilgiu, nes padeda valstybei siekti konkrečiai jai svarbių „viešai naudingų“ tikslų. Dėl to negalima teigti, kad nustatytosios valstybės lengvatos visuomet vienareikšmiškai suponuoja palankią teisinę aplinką filantropijai, ypač *tarptvalstybinei*. Bet kokiu atveju, mokesčių lengvatos filantropijai turi didelę *ne* ekonominę reikšmę, kuri pateisina jų egzistavimą apskritai.

2.5. FILANTROPIJOS RIBOJIMAI

Pirmiausia, kalbant apie filantropijos ribojimus, reikia juos atriboti nuo barjerų filantropijos plėtrai apskritai²⁵. Pastarieji yra gerokai platesnė sąvoka ir gali atsirasti visiškai nepriklausomai nuo valstybių specialaus įsikišimo. Barjerai gali egzistuoti patys savaime dėl įvairių priežasčių - šalies ir jos gyventojų ekonominės socialinės padėties, gilios tautinės kultūros, kurioje neįprasta dalintis savo nuosavybe su kitais ir pan. Tuo tarpu kalbėdami apie ribojimus visuomet turime galvoje *valstybės iškeltas sąlygas*, suformuluotas taisykles ar nustatytus reikalavimus, kurių neesant filantropija vykta absoliučiai be jokių *formalių* suvaržymų. Taigi, jei barjeras gali būti suprantamas kaip neigiamybė, tai ribojimus ne visuomet galima taip apibūdinti, priešingai - dažnai jie yra pateisinami bei reikalingi norint užtikrinti visuomenės bei teisėtvarkos stabilumą.

Dauguma filantropijos ribojimų jau buvo aptarta ankstesniuose poskyriuose. Visų pirma tai – teisės aktuose įtvirtinti *reikalavimai filantropams bei naudos gavėjams*. Čia verta dar kartą paminėti tai, kad tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims paprastai yra keliami tam tikri reikalavimai – tokie kaip priklausymas tam tikrai visuomenės grupei, tinkamos teisinės formos turėjimas, aukšti struktūros bei vidinio atskaitingumo standartai. Kalbant apie paramos gavėjus, kaip jau minėta, paprastai ribojami *tikslai ir veikla, kuriems gali būti panaudotos* skirtosios gėrybės (pastarieji turi būti visuomenei naudingi). Itin prieštaringa yra valstybių praktika ribojant ne pelno organizacijų – paramos perskirstytojų ar teikėjų *ūkinę komercinę veiklą*. Keletas valstybių apskritai riboja jų galimybę užsiimti bet kokio pobūdžio ekonomine veikla, kai kur ribojimai nustatyti tik tam tikrai veiklos rūšiai. Pvz., vis dar yra nemažai valstybių, kur, kaip prieštaraujantis ne pelno organizacijos esmei, draudžiamas investavimas. Svarbu paminėti, jog terminas „draudžia“ kalbant apie filantropiją nebūtinai reiškia, jog

---

²⁵ “Cross-Border giving in Europe. From barriers to Solutions“. Bater P. SEAL, European foundation centre. Summer 2006

užsiimti tokia veikla organizacijos apskritai negali – dažniausiai tai yra svarbus reikalavimas apmokestinimo kontekste ir organizacijoms draudžiama užsiimti tam tikra veikla jei nori išlaikyti savo mokesťines lengvatas. Taip pat retai kur leidžiama skirti neribotas *sumas* labdarai – dauguma valstybių yra numačiusios „viršutines lubas“, kiek maksimaliai galima skirti filantropijai. Paprastai tokios „lubos“ yra nustatytos juridiniams asmenims ir įvardinamos procentine išraiška. Fiziniai asmenys tuo tarpu dažniausiai susiduria su ribojimais, kiek minimaliai privalo palikti išlaikytiniams ar kitiems nuo jų priklausantiems asmenims.

Kaip jau minėta praeitame skyriuje, *mokestinės lengvatos* savo ruožtu taip pat gali būti diskriminacinėmis, taigi, tapti ribojimu filantropijai. Lengvatos, suteikiamos remiant vieną asmenų grupę riboja labdaros teikimą kitai potencialių naudos gavėjų grupei. Kitas, itin dažnas, mokesťinių lengvatų ribojantis poveikis pasireiškia numatant jų maksimalų dydį. Pvz., jei žinoma, jog iš pajamų mokesčio bazės galima išskaičiuoti paramai suteiktą sumą, tačiau ne daugiau nei 1000 EUR per metus, tai itin dažnai asmenys yra linkę ir apsiriboti tokio dydžio parama. Taigi, gana dažnai lengvatos turi tam tikrą „šalutinį poveikį“ ir inertiškai sukuria ribojimus filantropijai. Iš kitos pusės, galima drąsiai teigti, jog ir *patys mokesčiai* (o ne lengvatų nebuvimas) sudaro nemažą ribojimų filantropijai dalį. Be abejo, sunku būtų tikėtis tokios mokesťinės aplinkos, kur visa įmanoma filantropinė veikla būtų neapmokestinta. Taigi, pats savaime mokesčių egzistavimas nelaikytinas ribojančiu. Čia veikiau vėlgi svarbus yra skirtingas mokesťinis režimas. Sakykim, įstatymas nedraudžia fondui teikti paramos nei fiziniams, nei juridiniams asmenims, tačiau fiziniai asmenys bet kokiu atveju turės nuo tos paramos susimokėti pajamų mokesťį. Jei juridiniai asmenys gali taip pat padėti įgyvendinti fondo tikslus, kaip ir fiziniai, tai fondas paramą nedvejodamas skirs organizacijoms, nes tokiu būdu daugiausiai persikirstomų lėšų atiteks jo tikslus atitinkančiai iniciatyvai. Tas pats pasakytina ir apie *mokesťinių tarifų dydį*. Dažnai pastarieji nėra lengvatiniai, o tiesiog skiriasi priklausomai nuo būdo, subjekto, kuris priima lėšas ir kitų panašių kriterijų. Kaip jau minėta, tarpvalstybinėje filantropijoje toks skirtingų mokesčių ir jų tarifų ribojimas pasitaiko itin dažnai, kai mokesťinės lengvatos yra skiriamos tik nacionalinei filantropijai, arba, dar blogiau, skirtingų valstybių mokesčiai „persidengia“, sąlygodami dvigubą apmokestinimą.

Dar, kalbant konkrečiai apie tarpvalstybinę filantropiją būtina paminėti, kad paprastai labiausiai apribotas būna *tiesioginis paramos teikimas* į užsienį. Tiesioginis – tai toks lėšų perdavimas, kai donoras be jokių papildomų tarpininkų perduoda jas paramos gavėjui kitoje šalyje. Gana dažnai įstatymai draudžia (vėlgi – „draudžia“ mokesťine prasme) tokį tiesioginį perdavimą, arba jam būna numatyti aukšti papildomi ribojimai. Praktikoje šią „tiesioginio“ perdavimo ribojimo problemą dažnai imasi spręsti jau ne kartą minėtosios persikirstančios organizacijos, steigdamos savo padalinius –

tarpininkus (*angl. – intermediary*) valstybėse, iš kurių arba į kurias norima teikti paramą. Tačiau šių *tarpininkų turėjimas* vėlgia susijęs su daugeliu jau anksčiau minėtų bendro pobūdžio ribojimų, ir dar savo ruožtu sukuria papildomų. Pastarieji atsiranda dėl skirtingo šalies kur yra įsikūrusi „motininė“ organizacija bei šalies, kur yra įsikūręs padalinys, teisinio reglamentavimo. Iš vienos pusės, tarpinė organizacija turi taikyti savo buvimo vietos valstybės įstatymus, iš kitos pusės (dėl tampraus steigėjo ir filialo ryšio) jai vis dar didelė dalimi būna privalomi „motininės“ organizacijos vietos teisės aktai. Galiausiai tokios organizacijos veikla gali būti „dvigubai apribota“ abiejų valstybių įstatymų ir veikti ji gali tik tiek, kiek jos veikla neprieštarauja abiejų valstybių teisės aktams²⁶.

Na ir galiausiai dar viena ribojimų filantropijai rūšis gali būti laikomi valstybių keliami *reikalavimai filantropijos administravimui bei atskaitomybei*. Šiais reikalavimais valstybės neabejotinai siekia apsisaugoti nuo galimo piktnaudžiavimo suteiktomis lengvatomis, taigi iš esmės jų egzistavimas yra būtinas. Kita vertus, dažnai pastarieji veikia netiesiogiai riboja filantropinę veiklą, nes administravimo formalumų įgyvendinimas neabejotinai atima daug laiko bei brangiai kainuoja, kas tam tikrais atvejais daro filantropiją visiškai neefektyvia. Tokio pobūdžio ribojimai paprastai riboja nedidelio masto filantropiją, kuriai donoriai neteikia daug reikšmės, taigi ir nėra linkę skirti laiko kad ja užsiimtų.

Apibendrinant galima teigti, jog egzistuoja įvairaus pobūdžio ribojimų filantropijai, tačiau akivaizdu, kad bet koku atveju jie tampa gerokai labiau varžantys atsiradus bent vienam tarptautiniam elementui. Kaip jau minėta, neabejotinai dauguma šių ribojimų yra reikalingi, tačiau kita vertus pertekliniai, nesubalansuoti, neobjektyvūs ribojimai savo ruožtu sąlygoja nepalankią teisinę aplinką filantropijai.

---

²⁶ “Cross-Border activities of Foundations. Overcoming legal barriers“. Campo A.S. SEAL, European foundation centre. Summer 2006

3. VALSTYBIŲ NARIŲ FILANTROPIJOS TEISINIS RĖŽIMAS IR JO DERINIMAS SU KITOMIS VALSTYBĖMIS

3.1. ATSKIRŲ VALSTYBIŲ NARIŲ MOKESČIŲ LENGVOTOS IR JŲ RIBOJIMAI²⁷

Ankstesniame skyriuje buvo kalbama apie nacionalinės ir tarptautinės filantropijos teisinę aplinką *bendrai*, pernelyg nesiejant pastarosios su konkrečių valstybių reglamentavimu, o tik pateikiant bendrą, veikiau teorinio pobūdžio filantropijos apžvalgą. Šiame skyriuje siekiama įvertinti atskirų valstybių teisinį reglamentavimą, pateikiant nuorodas į *konkrečių šalių* mokesčių ir kitas teisės normas. Taigi, šio skyriaus tikslas – atlikti analizę, kuri leistų spręsti apie *realų* filantropijos (tiek nacionalinės, tiek tarpvalstybinės) teisinį reglamentavimą valstybėse - ES narėse. Teisinė aplinka bus nagrinėjama daugiausiai per mokesčių lengvatų prizmę, nes, kaip jau buvo minėta, būtent pastarųjų dydžiai (ar ribojimai) yra esminiai filantropijos reglamentavime. Iš pradžių bus apžvelgtos galiojančios lengvatos filantropijai valstybių viduje, o vėliau ir tos, kurios yra tiesiogiai bei konkrečiai susijusios su tarpvalstybine filantropija. Toks atskyrimas labiausiai yra svarbus lyginamuoju aspektu – teisinių rėžimų nacionalinei filantropijai apžvalga leidžia įvertinti valstybių narių bendrą santykį su filantropija.

3.1.1. Lengvatos filantropijai valstybių viduje

Privilegijos pirminiams donorams. Šios mokestinės lengvatos suteikia galimybę *filantropams*, kurie uždirba tam tikras pajamas, mokėti mažiau tiesioginių mokesčių, tokių kaip pelno, pajamų ir pan. Bendriausia prasme jas galima suskirstyti į lengvatas įmonėms (*angl. - corporate donors*)²⁸ ir lengvatas individams (*angl. - individual donors*)²⁹.

Įmonėms teikiamos lengvatos paprastai yra susijusios su jų mokamu pelno mokesčiu. Visose valstybėse, išskyrus Slovakiją bei Švediją, pastarosioms už filantropinę veiklą yra taikomi vienokio ar kitokio pobūdžio išskaitymai. Šis „išskaitymas“ absoliučioje daugumoje valstybių (visose, išskyrus Kiprą, Prancūziją bei Ispaniją) reiškia, jog įmonės turi teisę atskaityti paramai skirtą sumą iš savo

---

²⁷ Čia ir toliau šiame poskyryje panaudoti faktiniai duomenys iš: www.givingineurope.org, žiūrėta 2008 m. kovo 9 d. „Comparative highlights of Foundation laws. The European Union of 27“. European Foundation Centre. 2007; „Foundations‘ legal and fiscal environments“. European foundation centre, 2007 „Cross-border giving in Central European countries“. Golubovic, D. EFC seminaro medžiaga. 2004 m. kovo 22 d. , Briuselis

²⁸ Apibendrintai šią donorų grupę galima būtų įvardinti „pelno siekiančiais juridiniais asmenimis“. Kaip sinonimas taip pat bus vartojama sąvoka „bendrovė“.

²⁹ Apibendrinantai šią grupę galima įvardinti kaip „fizinius asmenis, gaunančius pajamų“.

pelno mokesčio bazės. Likusiose trijose valstybėse įmonės skirtą sumą gali atimti iš pačių mokamų mokesčių. Reikia pabrėžti, jog ir teiginys „išskaityti paramai skirtą sumą“ nėra visiškai tikslus, nes leidžiama atskaityti suma skiriasi priklausomai nuo valstybės. Pvz., Lietuvoje ši išskaitoma suma yra dvigubinama (t.y., iš mokesčio bazės išskaitoma du kartus tiek, kiek įmonė suteikė paramai), o Bulgarijoje įmonė gali išskaityti nuo 10 iki 50 procentų šios sumos (pvz., už suteiktuosius 1000 EUR galima išskaityti nuo 100 iki 500 EUR, priklausomai nuo to, kokiam subjektui parama buvo skirta). Svarbu taip pat tai, kad absoliučioje daugumoje valstybių ši galima išskaityti suma yra galiausiai apribota, paprastai procentine išraiška nuo apmokestinamųjų įmonės pajamų. Pvz., Austrijoje, Čekijoje, Graikijoje ir Rumunijoje ji negali būti didesnė nei 10% apmokestinamųjų metinių pajamų. Tik keturios Europos Sąjungos valstybės – tai Kipras, Airija, Portugalija ir Jungtinė Karalystė nėra numačiusios „viršutinių lubų“ šio pobūdžio mokestinei lengvatai. Kita vertus, būtina paminėti, jog pastarosios, kaip ir dauguma kitų valstybių riboja ne lengvatas, bet kiek *apskritai* įmonės gali skirti paramai – pvz., Lietuvoje negalima filantropijai panaudoti daugiau, kaip 20% įmonės metinio pelno³⁰. Dar minėtina tai, kad yra nemažai valstybių, kurios šias mokestines lengvatas skaičiuoja tik nuo tam tikros, minimalios, paramos sumos. Ši (minimali) suma svyruoja nuo 70 EUR Danijoje bei Čekijoje iki 840 EUR Suomijoje (kitos valstybės, nustačiusios šį ribojimą – Airija, Liuksemburgas, Olandija). Tokiu ribojimu visų pirma siekiama skatinti didesnio masto filantropiją, ir, kita vertus, bandoma užtikrinti mokesčių administravimo efektyvumą. Galiausiai verta paminėti, jog dažnai lengvatos riboja ir kokio pobūdžio turtą įmonės gali skirti filantropijai. Pvz., Belgijoje, Suomijoje ir Graikijoje parama gali būti teikiama tik pinigais, mokestinės lengvatos nėra skaičiuojamos nuo paramos „natūra“ (angl. – *in kind*). Dar keliose valstybėse, dažniausiai pinigų plovimo prevencijos tikslais, ribojamos mokestinės lengvatos *grynaisiais* pinigais (pvz., Lietuvoje parama nelaikoma virš 25 000 litų, išmokėtų grynais pinigais³¹).

Autorės nuomone, apibendrintai vertinant įmonių mokestines lengvatas bei jų ribojimus, galima teigti, jog:

- Absoliuti dauguma ES valstybių mokestinėmis lengvatomis skatina įmones užsiimti filantropine veikla, leisdamos iš mokesčių bazės (o tam tikrais atvejais - pačių mokesčių) atskaityti paramai skirtą sumą ar jos dalį;
- Įmonės turi galimybę pasinaudoti šiomis lengvatomis, tačiau to daryti neprivalo;
- Didžioji dauguma valstybių tuo pačiu dalinai riboja filantropinę veiklą, nes nustato šių mokestinių lengvatų ribas; siekiant apsaugoti nuo piktnaudžiavimo taip pat yra nustatyta nemažai ribų, kiek *apskritai* paramos įmonės gali skirti bei koks turtas gali būti skiriamas;

³⁰ LR Akcinių bendrovių įstatymas, 59 str., 6 d. Valstybės Žinios, 2000, Nr. 64-1914

³¹ LR Pelno mokesčio įstatymas, 27 str. Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992.

- Skirtingose valstybėse mokestinės lengvatos yra apskaičiuojamos labai įvairiai, atsižvelgiant į skirtingus kriterijus ir įvedant daug kiekybiškai bei kokybiškai skirtingų dydžių, taigi atskirų šalių lengvatų sistemos įmonėms yra unikalios. Dėl tokio skirtingo reglamentavimo sunku būtų rasti „bendrus kintamuosius“ norint šias sistemas vienodinti.

Individų skatinimas mokestinėmis lengvatomis daugelyje valstybių veikia labai panašiai kaip ir įmonių. Iš karto reikia pasakyti, kad fizinių asmenų lengvatos (t.y., jų dydžiai ir ribos) yra paprastai skaičiuojamos nuo asmens bendrų metinių apmokestinamųjų pajamų. Be jau minėtųjų Slovakijos bei Švedijos, *jokių* mokestinių lengvatų individams už teikiamą paramą nėra numačiusios taip pat ir Suomija, Malta bei Lietuva. Daugiau (nei įmonių atveju) yra valstybių, kurios mokestines lengvatas individams išskaito ne iš mokesčio bazės, tačiau iš pačių turimų mokėti mokesčių. Be jau minėtųjų Kipro, Prancūzijos bei Ispanijos, fiziniams asmenims šią sistemą taip pat taiko Vengrija, Italija bei Portugalija. Vėlg *išskaitoma suma* daugumoje valstybių lygi paramos vertei, tačiau yra keletas valstybių, kur išskaitoma tik paramos dalis (pvz., Bulgarijoje – nuo 5 iki 50%; Prancūzijoje – 66%; Vengrijoje – 30%; Italijoje – 19%; Latvijoje, Portugalijoje bei Ispanijoje – 25%). „Atskaitymo riba“ (t.y., kiek maksimaliai asmuo gali gauti mokestinių lengvatų) šalyse, kur tokia riba apskritai egzistuoja, apskaičiuojama labai įvairiai. Kai kuriose šalyse šis maksimumas yra apskaičiuojamas procentais nuo apmokestinamųjų pajamų (pastarasis svyruoja nuo 2% Rumunijoje valstybių iki 65% Bulgarijoje), kai kur jis ribojamas maksimalia suma (pvz., Vengrijoje – 600 EUR), kai kur procentinės ir maksimalios sumos „kombinacija“ (pvz., Belgijoje – ne daugiau kaip 10% metinių pajamų ir 319 580 EUR per metus). Nemažai valstybių (daugiau, nei įmonių atveju) yra nustačiusi ir minimalią paramos sumą, nuo kurios imamos skaičiuoti lengvatos. Pastarosios, taip pat kaip ir paramos maksimumai, nustatomos arba absoliučiu dydžiu (Čekijoje, Danijoje, Graikijoje ir Airijoje) arba procentine išraiška (0,3% nuo apmokestinamųjų pajamų Slovėnijoje), arba jų abiejų kombinacija (pvz., Čekijoje – ne mažiau kaip 2% metinių pajamų, ir ne mažiau kaip 35 EUR). Daugelyje valstybių paramą galima teikti tik pinigais (Belgijoje, Bulgarijoje, Graikijoje, Vengrijoje, Airijoje ir Italijoje), tačiau kai kuriose iš šių šalių mokestinių lengvatų taip pat galima prašyti perduodant nekilnojamąjį turtą.

Autorės nuomone, apibendrinant mokestines lengvatas individams išvados yra labai panašios kaip ir įmonėms taikomų lengvatų atveju, tačiau keletas skirtumų visgi yra:

- Dauguma (tačiau kiek mažiau nei įmonių atveju) ES narių (22 iš 27 valstybių) skatina fizinius asmenis užsiimti filantropija teikdamos pastariesiems mokestines lengvatas;
- Taikydamos lengvatas individams daugiau valstybių taiko tiek minimalias, tiek maksimalias išskaičiuotinos paramos ribas;

- Šios lengvatų ribos yra įvairios ir daug kur apskaičiuojamos sudėtingiau, nei įmonių atveju; dėl to galima teigti, jog mokestinių lengvatų taikymas asmenims skirtingose valstybėse yra dar įvairesnis, nei įmonėms;
- Priešingai, nei bendrovėms, asmenims niekur nėra numatytos ribos, kiek *apskritai* paramos galima suteikti.

Baigiant apie įmonių bei individų kaip donorų privilegijas būtina dar kartą pabrėžti, kad visose valstybėse, kuriose lengvatos apskritai yra teikiamos, šie donoriai jas gauna už paramos teikimą *organizacijoms*, t.y., nei individai, nei įmonės negali šių lengvatų skirti tiesiogiai fiziniams asmenims ar jų grupėms. Visose be išimties Europos valstybėse šios organizacijos taip pat turi turėti visuomenei naudingos organizacijos statusą, arba užsiimti įstatymų išvardinta viešai naudinga veikla³². Kitaip sakant, visos be išimties lengvatos donorams yra ribojamos pagal paramos gavėjus bei jų vykdomos veiklos spektrą.

Lengvatos naudos gavėjams. Visų pirma, nagrinėjant šią privilegijų grupę, reikia aptarti lengvatas, susijusias su dovanojimo bei paveldėjimo mokesčiais. Galime šių mokesčių lengvatas priskirti „lengvatų paramos gavėjams“ grupei, nes galiausiai naudą kai šių mokesčių nėra gauna paramos gavėjas. Visų pirma, svarbu pažymėti kad šešiose ES valstybėse tokie mokesčiai išvis nėra taikomi³³. Visose likusiose Europos valstybėse, išskyrus tik Austriją, Malta, Liuksemburgą bei Belgiją, nacionalinei filantropijai paskirtas turtas nuo šių mokesčių yra atleidžiamas. Kita vertus, svarbu pastebėti, kad tose valstybėse, kur ši mokestinė pareiga filantropinei veiklai visgi egzistuoja, yra taikomi palyginti su kitais subjektais lengvatiniai apmokestinimo tarifai. Tačiau, ko gero, svarbiausia šio darbo temos kontekste yra akcentuoti, kad toks turto *neapmokestinimas* galioja tik tuomet, kai donoras, turtas bei naudos gavėjas yra *toje pačioje valstybėje*. Situacija, kada abu santykių dalyviai yra skirtingose šalyse bus aptarta kalbant apie lengvatas filantropijai „tarp sienų“.

Ko gero, pagrindines privilegijas naudos gavėjams sudaro lengvatos, taikomos *ne pelno organizacijoms*. Kaip jau buvo aptarta anksčiau, pastarosios savo ruožtu dažnai gautąją paramą perskirsto kitoms organizacijoms arba fiziniams asmenims. Šių organizacijų dažniausiai negalime laikyti donoriais klasikine prasme, nes jos skirsto ne iš savo ekonominės veiklos uždirbtas pajamas, o tiesiog perdalina įmonių bei fizinių asmenų joms suteiktą turtą. Absoliučiai visos Europos valstybės suteikia teisę visuomenei naudingoms organizacijoms gauti neapmokestinimą paramą, t.y., gautoji parama neturi būti įtraukta į organizacijos mokamų mokesčių bazę. Vienintelė valstybė, kur ši visuotinė taisyklė taikoma su didelėmis išimtimis – tai Danija. Čia ne visos viešosios naudos

³² “A comparative overview of public benefit status in Europe“ European centre for non-for-profit law, 2007

³³ Kipras, Estija, Italija, Malta, Slovakija, Švedija

organizacijos gauna tokią lengvatą, bet tik fondai, tačiau ir šie turi papildomų reikalavimų, atitikimą kuriems patvirtina mokesčių administratorius. Iš esmės, galimybė gauti neapmokestinamą paramą yra, ko gero, pagrindinis ne pelno vienetų teisinio reglamentavimo ypatumas, kuris apskritai yra galimas dėl šiems asmenims taikomo pelno neskirstymo principo. Būtent dėl šių lengvatų organizacijos gali ne tik pačios priimti paramą iš donorių, bet ir jas perduoti kitoms organizacijoms ar asmenims nemokėdamos jokių papildomų mokesčių.

Šio specifinio **organizacijų- tarpininkų** vaidmens supratimas labai svarbus kalbant apie tik joms būdingą pajamų, gautų iš investicinės veiklos apmokestinimą. Kalbėti atskirai apie tokį apmokestinimą reikia todėl, kad, kaip jau minėta kalbant apie filantropijos subjektus apskritai, vis dažniau organizacijos - perskirstytojos imasi iš pirminių donorių gautas lėšas investuoti ir tokiu būdu *pačios kurti jų pridėtinę vertę*. Europoje yra nemažai valstybių (viso 16 ES narių), kuriose tokia organizacijų veikla yra skatinama ar, tiksliau sakant, nedraudžiama. Kai kurios iš šių valstybių neapmokestina (be abejo, su išlygomis) tokių organizacijų gaunamų dividendų, t.y., visą iš investicinės veiklos gautąjį pelną organizacijos gali perskirstyti kaip paramą arba dalį jos pasilikti siekiant užsitikrinti savo pačios plėtrą.

Visgi, nepaisant pelno neskirstymo principo, kuris varžo organizacijas, su šia veikla susiję klausimai valstybėse yra itin jautrūs. Akivaizdu, kad investuodamos organizacijos išeina iš savo pilietinės visuomenės lauko ir pereina į rinkos santykius, kuriuose tampa konkurentėmis tiems patiems donorams, kurių gautąją paramą investuoja. Apie tai, kaip toks organizacijų dalyvavimas rinkoje galimai veikia konkurenciją dar bus aptarta tolesniuose skyriuose, o šios temos kontekste reikia pabrėžti, kad dėl savo jautrumo šios lengvatos organizacijoms visose be išimties valstybėse yra itin suvaržytos – numatyta būtinas organizacijų visuomeninis naudingumas, griežti atskaitingumo reikalavimai, ribojimai kur gautoji parama gali būti perskirstyta ir pan. Tačiau nepaisant to, valstybių, taikančių šias lengvatas, teisinė aplinka pripažįstama kaip gerokai palankesnė, nei tų, kuriose šių lengvatų visiškai nėra³⁴. Taip yra todėl, kad šis paramos investavimo modelis leidžia užtikrinti paramos ilgaamžiškumą, taigi jos panaudojamas tampa našesnis bei efektyvesnis. Tuo tarpu tyrimai rodo³⁵, kad tokia investavimo veikla daugeliu atveju Europoje *apskritai* gali vykti tik valstybėse, kuriose organizacijos nuo kapitalo mokesčių atleidžiamos. Taip nutinka todėl, kad dažnai priešingu atveju organizacijoms investavimu užsiimti tiesiog neapsimoka, t.y., mokesčiai ir lėšų administravimas sunaudoja didžiąją dalį gaunamos investicinės grąžos ir nelieka ką perskirstyti toliau.

---

³⁴ "Three Wizards and a Philanthropist, An Endowment-Building Tale". Richardson J. SEAL, European foundation centre. Winter 2002-2003

³⁵ "Building Endowments under German Law". Carstensen C. SEAL, European foundation centre. Winter 2002-2003

Apibendrinant mokesčių lengvatas „nacionalinei“ filantropijai galima teigti, kad praktiškai visos ES valstybės yra sukūrusios pakankamai palankias sąlygas pelno nesiekiančioms organizacijoms gauti bei persikirstyti paramą – čia filantropija visose be išimties šalyse yra sąlyginai „atlaisvinta“ nuo mokesčių. Iš kitos pusės absoliuti dauguma valstybių taip pat teikia įvairaus pobūdžio mokesčines lengvatas donorams, skatindamos pastaruosius skirti bent dalį savo lėšų labdarinagai veiklai. Kiek margesnė bei mažiau palanki situacija yra pačių organizacijų investicinės veiklos reglamentavime – tik kiek daugiau nei pusė valstybių leidžia organizacijoms šia veikla užsiimti ir jai taiko mokesčines lengvatas. Bendrai, galima teigti, jog visos šalys turi tam tikras filantropinės veiklos atleidimo nuo mokesčių schemas, kurios yra pakankamai stabiliai subalansuotos nacionaliniu mastu. Ir nors barjerų bei nepagrįstų ribojimų vis dar egzistuoja nemažai, šios sistemos bent dalinai užtikrina laisvą paramos judėjimą valstybių viduje.

3.1.2. Mokesčines lengvatas tarpvalstybinei filantropijai ir jų derinimas

Toliau trumpai apžvelgsime valstybių narių teisės normas, kurios reglamentuoja tas pačias filantropijos mokesčines lengvatas, tačiau bent vienam iš elementų (donorui, naudos gavėjui arba pajamų šaltiniui) esant užsienyje. Kadangi šiai dienai praktiškai nėra tarptautinių sutarčių ar konvencijų, nustatančių universalią filantropijos lengvatų ir jų taikymo sistemą (ar bent jos modelį)³⁶, aplinka tarpvalstybinei filantropijai kiekvienoje iš valstybių priklauso daugiausiai nuo pačios valstybės reglamentavimo bei to reglamentavimo suderinimo su kitomis šalimis. Šiuos du aspektus ir aptarsime toliau nagrinėdami kiekvieną iš lengvatų ar jų grupių.

Galimybė gauti *neapmokestinamą paramą* – tai vienintelė lengvata, kuri praktiškai nepriklauso nuo to, iš kokios valstybės gaunama parama. Kaip jau minėta, ji suteikia teisę ne pelno organizacijoms išskaičiuoti gautąją paramą iš savo mokesčių bazės. Taikydamos šią lengvatą nei viena Europos valstybė nedaro atskyrimo tarp paramos, kurią organizacija gauna iš užsienio bei paramos, kurią gauna iš toje pačioje valstybėje veikiančio asmens. Kitaip sakant, ją taikant nėra svarbi paramos šaltinio vieta, taigi organizacijos gali pakankamai drąsiai priimti ir paramą iš užsienio, nebijodamos šios lengvatos prarasti.

---

³⁶ Vienintelė savo turiniu šiek tiek susijusi su šia tema tarptautinė konvencija – tai „Europos Konvencija dėl Tarptautinių nevyriausybinėjų organizacijų statuso pripažinimo“ (priimta Europos Tarybos Ministrų kabineto, 1986 06 24, Strasbūre). Tačiau prie šios konvencijos šiuo metu yra prisijungę tik šešios valstybės, be to, ji reglamentuoja asociacijų teisinio statuso pripažinimą. Nors šis pripažinimas yra svarbus kalbant apie naudos gavėjus filantropijoje, visgi tiesiogiai filantropijos mokesčių lengvatų derinimui ši Konvencija įtakos neturi.

Tačiau reikia pažymėti, jog ši situacija yra kiek kitokia, kalbant apie naudos gavėjus - fizinius asmenis. Taip yra todėl, kad parama individams yra specifinė, ir, kaip jau minėta, paprastai ją gali teikti tik tam tikros ne pelno organizacijos. Štai, pvz., Lietuvos atveju labdarą gali teikti tik mūsų šalyje įregistruotos ir veikiančios ne pelno organizacijos³⁷. Kitų asmenų teikiamos lėšos ar turtas nėra pripažįstami labdara įstatymo prasme. Tai reiškia, kad, pvz., Lietuvoje gyvenantiems naudos gavėjams - fiziniams asmenims - gavus labdarą *tiesiogiai* iš užsienio, ji būtų pripažįstama paprasčiausiu dovana. Toks kvalifikavimas daugelyje valstybių gali reikšti ir pasikeitusį mokestinį režimą, t.y., kad asmenims už jų gautą turtą reikia susimokėti mokesčius (pvz., pajamų ar dovanojimo)³⁸.

Apskritai minėtasis kvalifikavimas, jog tam tikras turtas buvo perduotas kaip parama yra glaudžiai susijęs su **dovanojimo bei paveldėjimo** mokesčiais, kurie, kaip jau minėta, taikomi absoliučioje daugumoje ES narių (visiškai juos panaikinusios yra šešios ES valstybės)³⁹. Svarbu akcentuoti, kad šie mokesčiai yra susieti ne tiek su paramos gavėju ar teikėju, o *su pačiu turtu*, ar, tiksliau, jo prieaugiu⁴⁰. Iš 21 ES valstybės, kur turto perdavimas apskritai apmokestintas, tik šešios valstybės⁴¹ yra numačiusios, jog mokesčių nereikia mokėti perduodant turtą filantropiniais tikslais į užsienį. Austrija ir Airija – vienintelės, kurios leidžia (t.y., neapmokestina) ir filantropinės veiklos ir individams, tačiau taip pat, kaip ir perdavimo ne pelno organizacijoms atveju, tam nustatyta daug sąlygų bei ribojimų. Dar keletas valstybių sudaro tokią šalių grupę, kurios yra sudariusios nemažai dvišalių abipusio bendradarbiavimo sutarčių – tai Graikija, Prancūzija bei Vokietija. Šiose valstybėse nuo turto prieaugio mokesčių yra atleidžiama, jei taip nustatyta sutartyse, sudarytose siekiant išvengti dvigubo apmokestinimo. Visos kitos (viso 13) valstybių netaiko visiškai jokių turto prieaugio mokesčių lengvatų, kai parama skiriama į užsienį.

Taigi, „nacionalinės“ filantropijos atveju klausimas, kas ir kur turi susimokėti mokesčius nėra svarbus, kadangi turto prieaugis vienaip ar kitaip įvyksta toje pačioje valstybėje. Tačiau kai vienas iš filantropijos elementų atsiranda užsienyje, lengvatų teikimo klausimas tampa išties painus. Pagrindinė problema yra tokia, jog tokiam dovanojimo bei paveldėjimo apmokestinime veikia nemažai kintamųjų. Visų pirma, skiriasi (ir dažnai yra dubliuojami) principai nustatant tokių mokesčių objektą. Pvz., Lietuvoje paveldėjimo mokesčio objektu yra ir prie Lietuvos „pririštas“ kilnojamas bei nekilnojamas paveldimas turtas, ir bet kokio nuolatinio Lietuvos gyventojo paveldimas turtas⁴². T.y.,

³⁷ LR Labdaros ir paramos įstatymas, 6-7 str., Valstybės žinios, 2000, Nr. 61-1818.

³⁸ „Foundations' legal and fiscal environments“. European foundation centre, 2007

³⁹ „Comparative highlights of Foundation laws. The European Union of 27“. European Foundation Centre. 2007;

⁴⁰ „Mokesčių teisė“. Marcijonas A. ir Gudavičius B., Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2003, p.19

⁴¹ Austrija, Airija, Belgija, Olandija, Lenkija ir Slovėnija

⁴² LR paveldimo turto mokesčio įstatymas, 4 str., Valstybės žinios, 2002, Nr. IX-1239

turto prieaugis yra apmokestinamas tiek pagal *turto buvimo* vietą, tiek pagal *turto priėmėjo gyvenamąją* vietą. Kadangi panašaus pobūdžio reglamentavimas yra taip pat daugelyje kitų valstybių, tai ir perduodant turta dažnai susiduriama su dvigubo apmokestinimo situacijomis. Kalbant apie kitus kintamuosius, taip pat svarbu, jog skirtingose Europos Sąjungos valstybėse yra taikomi skirtingi (konkuruojantys) principai, pagal kuriuos nustatoma, kur ir kokie asmenys gali būti apmokestinami, t.y., kokia yra jų rezidavimo vieta. Galiausiai, ne visada yra paprasta nustatyti ir patį pajamų šaltinį (pvz., akcijų dovanojimo atveju), t.y., ne visuomet aišku, pagal kurios valstybės teisę reiktų nustatinėti lengvatas, nes nemažai įmonių veikia daugelio ES šalių mastu, o taigi ir akcijos nėra „pririštos“ prie konkrečios valstybės.

Pasaulyje praktikoje minėtąsias apmokestinimo problemas yra įprasta spręsti sudarant dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis, kurios padeda tarp valstybių suderinti taikytinus apmokestinimo principus, rezidento vietos bei pajamų šaltinio nustatymo principus. Kita vertus, ta pati pasaulinė praktika rodo, jog sutarčių derinimo procesas yra pakankamai sudėtingas, taigi jas valstybės linkusios sudaryti tik tokiose mokesčių srityse, kurių suderinimas žymiai palengvina rinkų integraciją bei prisideda prie tarpusavio prekybos skatinimo. Tai geriausiai patvirtina faktas, kad absoliuti dauguma pasaulio sutarčių yra sudarytos pagal EBPO (Ekonominio bendradarbiavimo pasaulinės organizacijos) pavyzdinę sutartį⁴³, kuri yra taikoma tik pajamų ir kapitalo prieaugio dvigubam apmokestinimui. Dovanojimo ir paveldėjimo mokesčiai šioje sutartyje nėra minimi, taigi paprastai nebūna įtraukiami ir į realiai tarp valstybių sudaromas sutartis. Pvz., Lietuva šiai dienai yra sudariusi 45 dvišales sutartis dėl dvigubo apmokestinimo⁴⁴, ir jos visos yra sudarytos remiantis tuo pačiu – EBPO sutarties – šablonu bei reglamentuoja tik kapitalo bei pajamų apmokestinimą⁴⁵. Galima pagrįstai teigti, jog priėmus panašų sutarties šabloną turto prieaugio mokesčiams tarptautiniu ar bent jau ES mastu, valstybės galimai efektyviau derintų tarpusavyje ir turto prieaugio mokesčius.

Šioje vietoje būtina dar kartą paminėti, kad Europoje visgi yra valstybių, sudariusių sutarčių dėl dovanojamo bei paveldimo turto mokesčių derinimo bei atleidimo visuomenei naudingose srityse. Šios šalys – tai Graikija, Prancūzija, Vokietija, Jungtinė Karalystė⁴⁶. Minėtosios sutartys yra visiškai kitokio pobūdžio, nei klasikinės dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartys ir paprastai yra vadinamos „abipusiais susitarimais“ (*angl. – reciprocity agreements*). Čia paprastai abi pasirašančios valstybės susitaria, jog atleidžia viena kitos rezidentus nuo turto prieaugio mokesčių tam tikrose

⁴³ „Articles of the model convention with respect to taxes on income and capital“ interaktyvus, <http://www.oecd.org/document> žiūrėta 2008 m. kovo 15 d.

⁴⁴ Informacija iš http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_1_id=PUB.1.66, žiūrėta 2008 m. kovo 15 d.

⁴⁵ Magistrinis darbas „Dvigubo apmokestinimo sutarčių tikslai ir reguliavimo objektas“, Janukonytė A., Vilniaus universiteto teisės fakulteto Administracinės ir Konstitucinės teisės katedra, 2007

⁴⁶ Informacija iš „Comparative highlights of Foundation laws. The European Union of 27“. European Foundation Centre. 2007;

visuomenei naudingose srityse. Šių sutarčių skirtumas nuo EPBO sutarties yra toks, kad jose paprastai susitariama dėl bendro pobūdžio visiško atleidimo nuo mokesčių, t.y., netaikant tokių principų kaip įskaitymo ar dalinio atleidimo.

Apibendrinant turto prieaugio mokesčių lengvatų taikymą valstybėse narėse, autorės nuomone, galima teigti, jog:

- Paveldimo bei dovanojamo turto mokesčio objektas skirtingose valstybėse nėra suderintas todėl akivaizdžios yra apmokestinimo (dvigubo ir apskritai) galimybės;
- Ne visuomet aišku, kurios valstybės teisė yra taikoma apmokestinant pačius fizinius bei juridinius asmenis (tiek donorus, tiek naudos gavėjus);
- Šioje neaiškioje apmokestinimo sistemoje dar kartais egzistuoja neaiškumai dėl pačių lengvatų: kurios valstybės lengvatos turi būti taikomos ir
- kaip apskritai galima lengvatas taikyti, nes pastarosios jas numačiusiose valstybėse taip pat taikomos su išlygomis.

Galiausiai susiduriama su situacija, kur konkuruojantys teisės taikymo principai bei jų išlygos taip susipina tarpusavyje, kad bet kokių lengvatų taikymas dovanojamo bei paveldimo turto prieaugio mokesčiams tarpvalstybinėje filantropijoje tampa sunkiai įmanomas. Taip pat savaime suprantama, jog dažniausiai tokioje mokesstinėje aplinkoje teisės normas imasi aiškinti mokesčių administratoriai, kurie retai kada jas išaiškina palankiai mokesčių mokėtojams, t.y., šiuo atveju filantropams ir naudos gavėjams. Tai parodo, jog iš pirmo žvilgsnio ištis palankus režimas turto prieaugio mokesčiams nacionaliniu mastu gali visiškai netekti prasmės tarpvalstybinės filantropijos atveju. Priešingai, visiškai nederinant apmokestinimo pastarasis itin dažnai dubliuojasi ir tokiu būdu „nukanda“ didžiąją dalį paramai skirto turto mokesčiams.

Kita mūsų nagrinėta mokesčių lengvatų grupė – tai *privilegijos donorams*, kurios galimai skatina pastaruosius skirti savo lėšas paramai. Čia situacija yra labai panaši absoliučioje daugumoje ES valstybių – išskyrus Lenkiją, Slovėniją bei Olandiją, donorams už paramos teikimą į užsienio valstybes nėra teikiama jokių mokesčių lengvatų, taigi šiuo metu nekyla ir problemų kaip šios lengvatos turėtų būti derinamos. Kita vertus, toks reglamentavimas susijęs su kita problema - tuo, kad, kaip jau buvo aptarta, mokesčių lengvatos iš vienos pusės gali skatinti, o iš kitos – riboti tam tikrą filantropiją. Šis principas akivaizdžiai tinka ir lengvatų, skirtų donorams už tarptautinę filantropiją nebuvimo atveju. Tuo pat metu egzistuojant pakankamai gausioms privilegijoms „nacionalinei“ filantropijai, donoriai natūraliai yra skatinami rinktis būtent šią filantropijos rūšį ir stabdomi nuo

paramos skyrimo į užsienį. Dėl tokio galimai diskriminacinio reglamentavimo šiuo metu jau yra prasidėjusios nemažai diskusijų Europos Sąjungos lygmeniu ir jos bus detalios aptartos sekančiame šio darbo skyriuje – „Teisinė aplinka filantropijai ES“.

Tiesa, čia verta taip pat pažymėti, kad praktikoje šią donorų „neskatinimo“ problemą kartais imasi spresti nacionalinės organizacijos, kurios savo ruožtu perduoda paramą organizacijoms užsienyje. Kadangi organizacijos yra nacionalinės, tai ir jas remiantis donoras gali gauti nacionalinei filantropijai valstybės nustatytas lengvatas. Tačiau šis pačių organizacijų palaikomas donorų skatinimas savo ruožtu tik nedaugeliu atveju padeda donorams pasiekti savo tikslų. Visų pirma, akivaizdžiai yra apribojamas ratas asmenų, kuriuos gali paremti filantropas, nes perskirstančios organizacijos paprastai turi savo veiklos sferą, taigi, donoras negali pasirinkti, ką konkrečiai jis nori remti. Toliau, net jei ir perduodanti organizacija sutinka savanoriškai perduoti paramą konkrečiai tam asmeniui, kurį įvardina pats filantropas, naudojimasis tarpininku paprastai yra susijęs su papildomais kaštais – organizacija, perduodanti lėšas kurį laiką jas administruoja, taigi, galiausiai perduoda ne visą sumą.

Galiosiausiai paskutinė mūsų nagrinėta privilegijų grupė yra susijusi su ne pelno organizacijų *dividendų bei kitų pajamų apmokestinimu*. Kaip jau minėta, pačių valstybių viduje dar daug kur nėra sutarimo, ar organizacijoms reikia leisti užsiimti investavimu ir kita pelną nešanti veikla (pvz., prekyba, nuomos paslaugos, bankininkystė ir pan.), taip pat nėra „visuotinai pripažinta“, ar verta jas atleisti nuo pajamų bei kapitalo mokesčių. Taigi, akivaizdu, jog šiame kontekste dar nevyksta daug diskusijų apie organizacijų tarpvalstybinės veiklos atleidimą nuo mokesčių ar, tuo labiau, jos suderinimą. Dėl to vienintelė Olandija iš visų ES valstybių šiuo metu atleidžia nuo dividendų mokesčio ne tik vietinius fondus, bet taip pat ir tuos, kurie investuoja Olandijos rinkoje, tačiau yra įsteigti ar gautas pajamas perskirsto kitose valstybėse. Vienintelis Olandijos reikalavimas – fondas turi turėti viešosios naudos statusą savo steigimo valstybėje. Visos kitos Europos šalys arba, kaip minėta, nuo šių mokesčių atleidžia tik tam tikras vietines organizacijas, arba nuo jų neatleidžia visai. Kita vertus, yra autorių kurie teigia, jog toks lengvatų nestabilumas bei fragmentiškumas nacionaliniu lygmeniu kaip tik leidžia kalbėti apie harmonizuotą organizacijų atleidimo nuo mokesčių sistemą Bendrijos mastu⁴⁷. Prie šios temos taip pat bus sugrįžta sekančiame skyriuje, o čia reikia dar bent trumpai aptarti kaip yra galėtų būti derinamas tokios veiklos apmokestinimas.

Neabejotinai galima teigti, jog bendras tokios veiklos apmokestinimas tarp skirtingų valstybių yra gerokai sklandesnis, nei, pvz., dovanojimo ar paveldėjimo mokesčių atveju. Taip yra todėl, kad jo

---

⁴⁷ „Unrecoverable Foreign Withholding Taxes. Opposition by Foundations“, Scherphuis J., SEAL, European foundation centre, Summer 2006

problemos yra sprendžiamos drauge su įmonių mokesčių reglamentavimu, t.y., tarp valstybių sudarant jau minėtas klasikines dvišales sutartis, pagal EBPO pateiktą modelį⁴⁸. Kas dėl valstybėse numatytų *lengvatų* taikymo, tai galima daryti prielaidą, jog taip pat ir lengvatos yra taikomos taip, kaip siūlo minėtoji pavyzdinė sutartis. Pastarojoje tiesiog nustatyta, jog priklausomai nuo to, kokį dvigubo apmokestinimo išvengimo modeli (atleidimo ar kredito) pasirinks valstybės, mokestinėms lengvatomis turėtų būti taikomas toks pats režimas. T.y., jei pasirinktas atleidimo modelis, suteiktoji lengvata bus „užskaitoma“ kaip sumokėtas mokestis, o jei kredito modelis, tai lengvata turėtų būti „įskaitoma“ pagal galiojančius tarifus taip pat kaip sumokėtas mokestis. Tai leidžia daryti išvadas, jog šių lengvatų reglamentavime svarbiausia, kad jos apskritai būtų nustatytos nacionaliniu lygmeniu, o po to jų derinimas jau galėtų vykti drauge su bendru kapitalo bei pajamų apmokestinimo derinimu tarp valstybių. Deja, kadangi, kaip minėta, nevyriausybių organizacijų investavimo bei kita ekonominė veikla Europoje atleista nuo mokesčių tik sąlyginai nedaugelyje valstybių, o užsienio organizacijoms lengvatos taikomos tik Olandijoje, tai ir išvardintųjų derinimo galimybių išnaudoti dar nėra kur.

Apibendrinant mokesčines lengvatas tarpvalstybinei filantropijai ir jų ribojimus darytinės išvados, kad efektyvus kiekvienos mokesčinės lengvatos taikymas valstybėse narėse susideda iš trijų elementų:

a) *Lengvatos pripažinimo nacionaliniu lygiu* – suprantama, jog apskritai nepripažįstant lengvatos filantropijai nacionaliniu mastu, valstybė jos netaikys ir tarpvalstybinei filantropijai. Pvz., valstybė, kuri nusprendusi neatleisti vietos organizacijų nuo dividendų mokesčio, neatleis nuo jo ir užsienio organizacijų. Neskaitant gana skirtingo valstybių požiūrio į lengvatinių ekonominės veiklos apmokestinimą, visos kitos šiame darbe aptartos mokesčinės privilegijos su nedidelėmis išimtimis taikomos visose ES valstybėse (galimybė gauti neapmokestinamą paramą, turto prieaugio mokesčių lengvatos, privilegijos donorams);

b) *Lengvatos pripažinimo tarpvalstybinei filantropijai* – valstybė turėtų nuspręsti, jog ji atleidžia nuo mokesčių ne tik filantropiją, vykdomą valstybės ribose, bet taip pat ir tokią, kurios bent vienas elementas yra užsienyje. Iš nagrinėtųjų lengvatų vienintelė galimybė gauti neapmokestinamą yra pripažinta visose valstybėse narėse. Toliau aštuoniose valstybėse narėse pripažįstamos turto prieaugio mokesčių lengvatos perduodant turta į užsienį, o kitos teikiamos privilegijos yra pavienės.

c) *Suderinimo su kitomis valstybėmis dėl lengvatų taikymo* – nusprendusi taikyti lengvatas tarpvalstybinei filantropijai, šalis dar turi susitarti su kitomis valstybėmis, kad minėtos lengvatos bus taikomos apskritai (t.y., nebus problemų nustatant taikytiną teisę, dubliavimosi apmokestinant it pan.) Šis etapas būtinas tam, kad nustatytosios lengvatos būtų ne deklaratyvios, o realiai pritaikomos

---

⁴⁸ „Articles of the model convention with respect to taxes on income and capital“, 23 str. Interaktyvus, <http://www.oecd.org/document> žiūrėta 2008 m. kovo 15 d.

tarpvaldybinei filantropijai, tačiau pats vienas (be kitų dviejų elementų) šis elementas neturi reikšmės. Geriausias to pavyzdys – organizacijų apmokestinimas kapitalo bei pajamų mokesčiais, kur toks taikymo efektyvumas būtų pasiekiamas jau dabar (išnaudojant egzistuojantį dvišalių sutarčių tinklą), tačiau kadangi lengvatos dar sąlyginai mažai kur taikomos valstybėse narėse, tai šio tinklo teikiamos galimybės šiai dienai yra mažai ko vertos. Tuo tarpu turto prieaugio mokesčių lengvatų taikymui būtent ir trūksta šio elemento.

3.2. BENDROS FILANTROPIJOS REGLAMENTAVIMO TENDENCIJOS

Atskirų valstybių mokestinių režimų apžvalga iliustravo, kad šalių teisinės aplinkos filantropijai yra labai įvairios, sudarytos įvedant daug skirtingų kintamųjų dydžių bei vertinamųjų faktorių. Nepaisant to, visgi galima teigti, jog bendrai Europoje egzistuoja tam tikros teisėkūros tendencijos, kurios būdingos daugiau mažiau visoms valstybėms ir kurios leidžia daryti tam tikras prognozes ateičiai. Būtent šias tendencijas bendrais bruožais ir apžvelgsime šiame skyriuje.

Nacionalinė filantropija daugelyje valstybių įgauna vis didesnę „laisvę nuo mokesčių“. Ne pelno organizacijos, užsiimančios šios veiklos skatinimu iš įstatymų leidėjų susilaukia vis daugiau teisių ir galimybių veikti. Vienas geriausių šio proceso pavyzdžių – organizacijų teisės užsiimti investavimu paplitimas. Lenkijos Aukščiausiam teisme išnagrinėjus vieno iš fondų, užsiimančių tokia veikla, bylą⁴⁹, diskusijos dėl šio klausimo kilo visoje Rytų ir Vidurio Europoje. Prieš bylai prasidedant, daugelyje „naujųjų“ ES valstybių šis klausimas buvo tam tikra „pilkoji zona“ – dažniausiai įstatymuose apie galimybę užsiimti šia veikla buvo nutylima, o jos apmokestinimo klausimai nebuvo sprendžiami politiniu lygmeniu, bet tik ginčiuose tarp organizacijų ir mokesčių administratorių. Procesas paskatino viešą diskusiją minėtojo apmokestinimo klausimu ir per pastaruosius penkerius metus nemažai Rytų ir Vidurio Europos valstybių ne tik leido šią veiklą, bet ir suteikė jai mokestines lengvatas. Ir nors, kaip minėta, yra dar daug valstybių, kur šie procesai tebėra pradinėje stadijoje (Lietuva – vienas iš tokių pavyzdžių), tačiau iš esmės tendencija plėsti veiklos, kuria gali užsiimti ne pelno organizacijos, ratą pastebima visose be išimties ES narėse. Tai neabejotinai kuria palankų klimatą ir filantropijos plėtrai bei socialiniam efektyvumui.

Kita vertus, akivaizdžios ir tendencijos skatinti donorus vis didėjančiomis mokestinėmis privilegijomis. Paskutinis to pavyzdys – 2007 m. rugsėjį priimti įstatymų pakeitimai Vokietijoje, kur maksimali įmonėms išskaičiuotina suma buvo pakelta nuo 307 tūkstančių iki 1 milijono eurų, o fizinių

---

⁴⁹ “Polish Court ruling threatens sustainability of Foundations” Radziwill J., SEAL, European foundation centre. Winter 2001

asmenų lengvatos – nuo 5-10% metinių apmokestinamųjų pajamų iki vieningos 20% ribos⁵⁰. Kaip galima pastebėti palyginus penkiolikos senųjų Europos narių donorų privilegijas prieš trejus metus⁵¹ ir dabar⁵², be jau minėtosios reformos Vokietijoje, taip pat lengvatų ribas donorams padidino (apskritai arba tam tikroms veikloms sritims) Austrija, Olandija, Portugalija bei Ispanija. Taip pat praktiškai visose naujai (t.y., po 2004 m.) į ES įstojusiose valstybėse iki šiol tęsiasi teisėkūros procesai, kurių pasėkoje mažėja mokestinėmis lengvatomis nustatytos ribos filantropijai iš donorų pusės⁵³. Svarbus rodiklis yra ir tai, kad per paskutinius trejus metus šešios ES valstybės visiškai panaikino dovanojimo ir paveldėjimo mokestį nacionalinės filantropijos apmokestinime⁵⁴. Visi čia išvardintieji faktai leidžia teikti, jog *atskirų valstybių* narių filantropijos reglamentavime pastebimas mokesčių nykstamumas⁵⁵. Kaip buvo įvardinta ankstesniuose šio darbo skyriuose, tokio principo veikimas iš esmės reiškia, jog teisinė aplinka filantropijai nacionaliniu lygmeniu tampa vis palankesnė. Tiesa, svarbu yra tokių išvadų neabsoliutinti, nes be minėtųjų teigiamų pakeitimų, dauguma valstybių retkarčiais susiduria naujais ribojimais, stabdančiais filantropijos veiklą. Vienas tokio ribojimo pavyzdžių – tai 2006 m. įsigalėję LR Pelno mokesčio įstatymo pakeitimas, kuriuo ne pelno organizacijos vėl buvo dalinai apmokestintos pelno mokesčiu⁵⁶. Taip pat svarbu pastebėti, jog drauge su naujomis lengvatomis nuolat atsiranda papildomų ribojimų organizacijų veiklai, administravimui bei atskaitingumui, kurie savo ruožtu laikytini naujais filantropijos ribojimais. Tačiau nepaisant keleto tokių nepalankių įstatymų pakeitimų, bendros tendencijos rodo geras reglamentavimo perspektyvas nacionalinei filantropijai.

Tendencijos reglamentuojant **tarptautinę filantropiją** atskirų valstybių lygmeniu, yra kiek kitokios. Visų pirma, daugumoje Europos Sąjungos narių, neskaitant keleto išimčių, paramą galima teikti (bei *visas* mokestines lengvatas gauna) tik *viešosios naudos organizacijos*. Tarptautinės filantropijos funkcionavimui toks skatinimas sukelia problemų todėl, kad, kaip jau minėta, „viešosios naudos organizacija“ reiškia skirtingus dalykus skirtingose valstybėse narėse⁵⁷. Skiriasi tiek sritys, pripažįstamos visuomenei naudingomis, tiek ir tai, koku būdu organizacija yra tokia pripažįstama. Kadangi pripažįstama tokia (visuomenei naudinga) organizacija gali būti tik lengvatas teikiančios

⁵⁰ „Germany’s groundbreaking tax reforms – The process and the product”, Stolte, S., EFFECT, European foundation centre. Autumn 2007

⁵¹ „Foundations in 15 European Union Countries – legal and tax comparative overview: highlights”. European Foundation Centre, 2003

⁵² „Comparative highlights of Foundation laws. The European Union of 27“. European Foundation Centre. 2007;

⁵³ „Survey of treatment of economic activities of non-profit organizations in Europe“. International centre for Non-profit law, 2007

⁵⁴ Ten pat.

⁵⁵ „Mokesčiai ir filantropija“ Vainienė R., Konferencijos „Filantropija – nuo išimčių prie tradicijos“ leidinys. Vilnius, 1999

⁵⁶ LR Pelno mokesčio įstatymas, 3-4 str., Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992.

⁵⁷ „A comparative overview of public benefit status in Europe“ European centre for non-profit law, 2007

valstybės, tai dažnai, tam, kad apskritai galėtų į tokį statusą pretenduoti, organizacija turi būti *įsteigta pagal tos vietos valstybės teisę*.

Tačiau jei pastaroji sąlyga gali dar būti išpildyta įsteigiant organizaciją – tarpininkę, tai kai kurių valstybių įstatymuose įtvirtinta taip vadinama „geografinė išlyga“ (angl. – *geographical clause*⁵⁸) nepalieka net tokios galimybės. Ši išlyga reiškia, kad „visuomeninė nauda“ yra tik tos *konkrečios valstybės* vieša nauda, o ne viešojo intereso tenkinimas apskritai. Tokio reglamentavimo pavyzdys – pagal Vokietijos įstatymus mokestinės lengvatos yra taikomos tada, kai filantropija „teikia naudą Vokietijos gyventojams“⁵⁹. Kaip bus aptariama tolesniuose skyriuose, narystė Europos Sąjungoje valstybes gali „priversti“ pakeisti šias nuostatas kaip diskriminacines bei neatitinkančias EB Steigimo sutarties. Tačiau iš dabartinių reglamentavimo pakeitimo iniciatyvų nepanašu, kad valstybės artimiausiu laiku imtųsi tai daryti savanoriškai. Priešingai, pastebima tendencija bet kokias mokestines lengvatas „prižiūrėti“ prie viešosios naudos statuso ir tuo pačiu griežtinti jo suteikimą organizacijoms bei jo administravimą. Šis griežtinimas reiškia labiau ribotą užsienio organizacijų priėmimą prie drauge su statusu teikiamų lengvatų. Iš kitos pusės tai reiškia, kad taip pat labiau ribojama ir vietinių organizacijų filantropinė veikla užsienyje (dėl minėtosios geografinės išlygos egzistavimo).

Labai panašūs ribojimai matomi ir vertinant privilegijas donorams. Kaip jau buvo minėta, Europoje yra tik trys valstybės, kur donorams yra teikiamos lengvatos už filantropinę veiklą į užsienį. Šios trys valstybės tokias lengvatas suteikė paskutinių keleto metų bėgyje, tačiau kaip bus matyti nagrinėjant neigiamą integraciją filantropijos srityje, Lenkijos atveju tai buvo padaryta reaguojant į Europos Komisijos pareiškimą⁶⁰, ir tik Olandija su Slovėnija šias lengvatas nustatė savarankiškai. Tai rodo, kad valstybės taip pat kol kas nėra linkusios savarankiškai suteikti ir lengvatų donorams už paramos teikimą į kitas valstybes.

Tokios valstybių reglamentavimo tendencijos leidžia apibendrintai teigti, jog šiai dienai šalys yra linkusios veikiau skatinti nacionalinę, nei tarpvalstybinę filantropiją. Tas savo ruožtu, kaip jau buvo ne kartą minėta, drauge reiškia tarpvalstybinės filantropijos ribojimą, nes bendriausia prasme vietos ir užsienio organizacijos konkuruoja dėl paramos, kurią yra pasirengę suteikti donorai. Taigi, dabartinis atskirų valstybių narių reglamentavimas netiesiogiai padeda vietinėms organizacijoms ir kuria barjerus tarpvalstybinei filantropijai.

⁵⁸ “Cross-Border giving in the New EU member states“, Golibovic D., SEAL, European foundation centre. Summer 2006

⁵⁹ “Barriers to Cross-Border activities of German foundations“, Fleisch H., Kilee L., SEAL, European foundation centre. Summer 2006

⁶⁰ “How does EU law influence national foundation tax law?“, European Foundation Centre 18th Annual General Assembly (AGA) Session report, June 2007

Tiesa, būtina pabrėžti, jog nacionalinės filantropijos skatinimas ne *visais atvejais* riboja tarptautinę filantropiją, bet tik tada, kada nustatytosios privilegijos pirmajai yra didesnės, nei antrajai. Jei privilegijos bei prieiga prie jų būtų vienodos, lengvatos nebetektų ribojančio poveikio. Su turtu susijusių lengvatų pagrindinė funkcija liktų užtikrinti, kad kuo daugiau privačių gėrybių atitektų ne mokesčiams, bet filantropiniams tikslams įgyvendinti, o donorams teikiamos lengvatos tiesiog skatintų filantropijos paramą *apskritai*, neįtakodamos filantropų pasirinkimo *ką* remti. Taigi, negalima teigti, jog nacionalinės aplinkos gerėjimas savaime yra „kaltas“ dėl netinkamos aplinkos tarptautinei filantropijai – „kaltas“ veikiau yra vienpusiško valstybių reglamentavimo sukurtas skirtumas tarp šių dviejų filantropijos rūšių.

3.3. „LANDLOCK“ EFEKTAS IR JO PRIEŽASTYS

Olandų mokslininkė dr. I.A. Koele, tyrinėjanti tarptautinės filantropijos teisinę aplinką visame pasaulyje pateikia apibendrinta išvadą, kad parama *organizacijoms* ir filantropinė *organizacijų* veikla (*angl. – gifts to philanthropic organizations and activities conducted by philanthropic organizations*) šiuo metu absoliučioje daugumoje ne tik Europos, bet ir viso pasaulio valstybių yra „pririšta“ prie konkrečios šalies teritorijos. Mokslininkė tokią situaciją pavadino *landlock* (*liet. – „prirakinimas prie teritorijos“*) efektu⁶¹. Iš esmės šio efekto turinį (t.y., kaip filantropija šiai dienai yra pririšta prie valstybių teritorijų) mes jau aptarėme ankstesniuose poskyriuose. Tačiau būtent toks įvardinimas leidžia *sistemiškai* įvertinti dabartinio reglamentavimo problematiką bei ieškoti bendrų priežasčių, kodėl absoliučios daugumos valstybių teisinis režimas yra toks nepalankus tarpvalstybinei filantropijai. Kaip teigia pati autorė ir ką parodo diskusijos, vykstančios tarp valstybių ES lygmenyje⁶², iš esmės valstybės nėra nusistačiusios prieš tarpvalstybinę filantropiją, nes ši gali būti pastarosioms išties naudinga. Aiškiai suprantama, jog susitarimas dėl lengvatų tarptautiniame lygmenyje reikštų ne tik papildomas valstybės išlaidas, bet lygiai taip pat ir pajamas. Subalansuota teisinė aplinka skatintų kapitalo judėjimą tarp valstybių, kas savo ruožtu užtikrina rinkų integraciją bei efektyvesnį bendradarbiavimą tarp valstybių ir jose veikiančių subjektų. Kaip tarptautinė prekyba prisideda prie ekonomikos augimo, taip tam tikru mastu prie jo galėtų prisidėti ir asmenų bendradarbiavimas tarptautinės filantropijos srityje. Taigi, *prezumpcija*, kad valstybės nemato ir negali matyti jokios tarpvalstybinės filantropijos naudos *nėra teisinga*.

Kita vertus, ankstesniuose skyriuose atliktieji pavyzdžiai akivaizdžiai iliustruoja, jog absoliučioje daugumoje valstybių visgi egzistuoja minėtasis *landlock* efektas. Tai rodo būtinybę ieškoti esminių priežasčių, kodėl valstybės nesinaudoja tarpvalstybinės filantropijos galimybėmis, nes

⁶¹ “Cross-Border Philanthropy. Solving the „Landlock““. Koele I. A., SEAL, European foundation centre. Summer 2006

⁶² “Creating a tax-effective market in the EU“. Dube N., EFFECT. European foundation centre. Spring 2007

tik jas atradus paaiškės ir būdai, kaip panaikinti šį efektą. Autorės nuomone, *tik įvertinus realius valstybių lūkesčius bei nuogaštavimus* galima pradėti spręsti šią problemą.

Apibendrinus I.A.Koele ir dar keletą mokslininkų, nagrinėjusių įstatymų leidėjų elgseną⁶³, tyrimus, galima išskirti keletą pagrindinių faktorių, kurie rodo, apie ką reikia diskutuoti norint spręsti *landlock* problemą:

- **Aiškūs tikslai ir strateginis požiūris** – kaip jau buvo minėta pačioje darbo pradžioje, politiškai (koks būtent ir yra šis faktorius) filantropija gali būti suprantama kaip priemonė įgyvendinti didesniems, ilgalaikiams valstybės tikslams. Tik tinkamai apibrėžus, *kokių* šalies tikslų ir *kaip* gali padėti siekti tarpvalstybinė filantropija, šalis bus suinteresuota sukurti jai palankią teisinę aplinką.

- **Lygiateisiškumas** – dvišalis valstybių bendradarbiavimas šioje srityje turėtų užtikrinti, kad sudaromos sutartys suteiks vienodą naudą abiem susitariančiom šalims. Nors mokesčių lengvatų sistemos šiuo metu daugelyje valstybių yra visiškai skirtingos, kaip yra ir skirtingi reikalavimai, norint jas gauti (pvz., viešosios naudos statuso turinys bei suteikimas), iš tiesų nebūtina yra jų vienodinti. Svarbu pasitelkus lygiateisiškumo principą užtikrinti abipusę naudą. Kaip rodo dabartinė dvišalių sutarčių praktika, tas yra įgyvendinama paprasčiausiai suderinus tam tikras nuostatas.

- **Efektyvi kontrolė** – šis faktorius neabejotinai yra vienas svarbiausių, ir akivaizdu, jog šiuo metu į jį nepakankamai atsižvelgia nevyriausybines organizacijos bei kiti asmenys, suinteresuotieji filantropijos plėtra. Filantropijai skirtos mokesstinės lengvatos yra susijusios su valstybių rizika, kad privilegijomis bus piktnaudžiaujama. Šalys turi teisę nuogaštauti dėl efektyvaus tokių lengvatų panaudojimo, taip pat saugoti savo mokesčių sistemą nuo pinigų plovimo, finansinio terorizmo ir pan.. Tuo tarpu suinteresuotieji asmenys, kaip ir galima tikėtis, stengiasi visais įmanomais būdais „prasimušti“ sau lengvatų, nepakankamai įvertindami šiuos valstybės nuogaštavimus. Visgi šis klausimas (kaip vėlgi rodo kitų dvišalių sutarčių dėl mokesčių taikymo patirtis), gali būti gana paprastai išspręstas. Jau yra sukurti pakankamai stabilūs bei efektyvūs bendradarbiavimo tinklai tarp valstybių, kuriais yra naudojamos prevencijos ir efektyvaus kitų mokesčių administravimo tikslais. Numačius realius administracinius reikalavimus gaunamos paramos apskaitai bei atskaitomybei, galima būtų naudotis šiais tinklais užtikrinant ir efektyvų filantropijos panaudojimą.

Apibendrinant galima pagrįstai teigti, kad šie faktoriai gana tiksliai iliustruoja, kokio požiūrio stokoja dabartinis valstybių narių filantropijos „tarp sienų“ reglamentavimas. Ypatingai trūksta sistemiško bei planingo supratimo apie jos tikslus bei teikiamas galimybes. Dėl to valstybių nacionaliniai filantropijos teisiniai režimai sąveikauja inertiškai bei derinami fragmentiškai.

---

⁶³ “Restrictions or Opportunities: A comparative analysis of Fiscal Laws Affecting Not-for-profit organizations”, Grumo M.; Propersi A., Segal M., SEAL, European Foundation Centre, Winter 2001

4. TEISINĖ APLINKA FILANTROPIJAI EUROPOS SĄJUNGOJE

Apie tai, ar teisinė aplinka yra palanki, ar ne, tam tikro reiškinio plėtrai bei vystimuisi, iš esmės galima spręsti pagal keletą kriterijų: visų pirma, iš to koks yra jau nustatytas to reiškinio reguliavimas, visų antra, koks yra tokio reguliavimo kontekstas bei vystimosi perspektyvos. Dėl pačios ES specifikos, o taip pat dėl to, kad šiai dienai jokių privalomų teisės aktų ES lygiu filantropijos klausimais nėra, čia sunkiai galime kalbėti konkrečiai apie *reglamentavimą* bei jo perspektyvas (nes, kaip minėta, jis daugiausia ir formuoja teisinę aplinką). Tačiau, kita vertus, *apskritai* valstybių santykius, kurie vystomi Sąjungos mastu, įtvirtina ES steigimo sutartis, kurios pagrindas yra EB sutartis, o pastaroji savo ruožtu yra susijusi su itin gausia Europos Teisingumo Teismo jurisprudencija bei antrine teise. Visa tai sukuria tam tikrus teisinius „rėmus“, pagal kuriuos, viena vertus, ES narės *privalo* pritaikyti savo nacionalinį reglamentavimą, ir kuriuose, kita vertus, gali vystyti įvairius naujus procesus, vis labiau stiprinančius bendrą ES integraciją.

Būtent tai, kaip minėtieji „rėmai“ yra susiję bei įtakoja dabartinę tarpvalstybinės filantropijos teisinę aplinką Europoje ir aptarsime toliau šiame skyriuje. Pirmiausia, bus nagrinėjama koks yra nacionalinių filantropijos teisinių režimų ryšys su EB teise, o toliau vertinama kaip apskritai Sąjungos lygmenyje *galima* skatinti bei *jau yra* skatinamas tinkamos teisinės aplinkos filantropijai kūrimas.

4.1. NACIONALINIŲ FILANTROPIJOS TEISINIŲ RĖŽIMŲ IR EB TEISĖS RYŠYS

Kalbėti apie Europos Bendrijų teisės santykį su nacionaliniais teisiniais režimais visų pirma reikia todėl, kad nei vienos valstybės narės nacionaliniai teisės aktai negali prieštarauti Bendrijų Sutarčiai, taigi, ši sutartis, ją įgyvendinanti antrinė teisė ir ETT praktika daro labai didelę įtaką ES narių teisėkūrai. Filantropijos teisinis režimas nacionaliniu mastu taip pat yra veikiamas bei formuojamas šiame bendros rinkos kūrimo procese, kurį daugiausiai vykdo Teisingumo teismas, identifikuodamas „vidines sienas“, t.y., diskriminacinius reikalavimus bei režimus, kuriuos valstybės narės turėtų panaikinti kaip neatitinkančius Sutarties nuostatų. Taigi, nagrinėdami nacionalinių filantropijos režimų santykį su pagrindinėmis laisvėmis bei jų įgyvendinimu, galime identifikuoti, kokie valstybių veiksmai jau šiai dienai galimai suteikia nepagrįstai privilegijuotą padėtį nacionaliniams subjektams, t.y., nesutinka su EB sutartimi. Tai dalinai parodo ir valstybių narių reglamentavimo šioje srityje perspektyvas, nes, kaip jau minėta, ilgalaikėje perspektyvoje jos vis tiek turėtų suderinti savo aktus šioje srityje su EB teise.

Prieš pradėdant aptarinėti filantropijos sąsajas su konkrečiomis EB sutartyje įtvirtintomis teisėmis ir laisvėmis bei jų ribojimais, reikia pastebėti, jog šiame darbe *nebus* nagrinėjamas ryšys su prekių bei paslaugų judėjimo laisvėmis. Taip yra todėl, kad absoliuti dauguma filantropijos procesų vienaip ar kitaip yra susiję su laisvu kapitalo judėjimu, o atvejai kai teikiamos gėrybės yra prekės arba paslaugos – gerokai retesni. Taigi dėl šio darbo ribotos apimties, taip pat šių laisvių įgyvendinimo panašumų su laisvu kapitalo judėjimu bei fakto, kad *konkrečiai* apie šias filantropijos rūšis Teismas nėra nieko pasisakęs, minėtosios laisvės atskirai nagrinėjamos nebus. Kas dėl nagrinėjamų sričių, tai aptariamas bus filantropijos ryšys su laisvu kapitalo judėjimu, įsisteigimo teise bei EB konkurencijos taisyklėmis. Apžvelgiama kokiais aspektais nacionalinis reglamentavimas yra susijęs, kokiems subjektams yra taikomos nagrinėjamos nuostatos, koks dabartinis nacionalinis reglamentavimas yra galimai ribojantis ar diskriminacinis bei kokius pateisinimus šiems ribojimams ETT yra priėmęs. Apskritai, šie nagrinėjami ribojimai daugiausiai yra susiję su nacionalinės filantropijos reglamentavimu, tačiau akivaizdu, jog Europos Bendrijoje tai tiesiogiai įtakoja tarpvalstybinės filantropijos nacionalinius režimus.

4.1.1. Filantropija ir laisvas kapitalo judėjimas

Susiję laisvės turinio aspektai. Apskritai apie tai, kad tam tikri santykiai patenka į pagrindinių EB laisvių įgyvendinimą, galime spręsti iš keleto šaltinių – pačios Sutarties nuostatų, ES antrinės teisės ir ETT jurisprudencijoje suformuotų išaiškinimų. Šiuo atveju Sutarties 56 str. įtvirtinta tik draudimą nustatyti ribojimus laisvam kapitalo judėjimui tarp valstybių narių bei trečiųjų valstybių. Tiesiogiai pati EB sutartis „kapitalo“ sąvokos nedetalizuoja – tą daro 88/361/EEB direktyva⁶⁴, įgyvendinanti 67 Sutarties straipsnį (pagal anksčiau galiojusią numeraciją). Prie šios direktyvos pridėtoje nomenklatūroje, kuri, kaip teigia pats Teismas „išsaugo tą pačią tiesioginę „kapitalo judėjimo“ sąvokos reikšmę, kokią ji turėjo prieš įsigaliojant EB 56 ir EB 60 straipsniams“, būtent ir nurodyta kokie kapitalo judėjimai laikomi patenkantys į šios laisvės turinį. Filantropijos kontekste aktualu tai, jog šioje nomenklatūroje minimos tiesioginės investicijos bei investicijos į nekilnojamąjį turtą (svarbu kalbant apie persikirstančių organizacijų investicinę bei komercinę veiklą), taip pat asmeninio kapitalo judėjimai, kuriuose kaip pakliūnančios į šią laisvę minimos „dovanos ir labdara“⁶⁵ bei palikimai.

⁶⁴ 88/361/EEB Tarybos direktyva dėl Sutarties 67 straipsnio įgyvendinimo, OL 1988 7 8 L 178/5

⁶⁵ Atkreiptinas dėmesys, jog šios direktyvos oficialus lietuviškais vertimas neturėtų būti suprantamas LR Labdaros ir paramos įstatymo prasme, bet aiškinamas plečiamai. Taip teigtina todėl, kad nomenklatūros versijoje anglų kalba yra įtvirtinti terminai „Gifts and endowments“, kurie niekaip nėra susiję su Lietuvos labdaros ir paramos reglamentavimu bei apima labdarą plačiaja prasme, neribojant jos pagal naudos gavėjus.

Kas dėl pastarųjų dviejų, tai teismas *ne* visuomet juos vienareikšmiškai laiko įeinančiais į kapitalo judėjimo laisvės ribas. Keletoje naujesnių bylų⁶⁶ palikimas buvo pripažintas kaip pakliūnantis į šios laisvės įgyvendinimo sritį, tačiau itin dažnai panašaus pobūdžio klausimai teismo būna nagrinėjami laisvo asmenų judėjimo kontekste⁶⁷. Taip yra todėl, kad kadangi dovanos bei paveldėjimas turtas paprastai yra perduodamas *konkretaus (fizinio) asmens*, Teismas visų pirma yra linkęs nagrinėti kaip buvo suvaržytos šio asmens teisės, o jau pačio turto judėjimo ribojimą laikyti laisvo asmenų judėjimo suvaržymo *pasekme*. Pastaroji teismo jurisprudencijos dalis bus nagrinėjama šiame darbe tik tiek, kiek ji yra susijusi su įsisteigimo laisve. Šios temos kontekste tiesiog verta paminėti, jog įsisteigimo laisvė yra ribota pagal subjektus ir į ją nepatenka grynai ne pelno siekiančios organizacijos. Todėl draudimas riboti kapitalo judėjimą filantropijai paprastai yra aktualesnis ir palankesnis, nei vertinimas, ar buvo ribojama įsisteigimo teisė.

Taigi, apibendrintai galima teigti, jog bent jau pagal pateiktąją nomenklatūrą bei Teismo išaiškinimus aišku, kad organizacijų *investicijų* bei fizinių asmenų *dovanų (paramos)* ir *palikimo* laisvas judėjimas iš esmės *turi būti* garantuotas įgyvendinant kapitalo judėjimo laisvę. Kita vertus, nėra vienareikšmiško atsakymo, ar šios laisvės ribose galime kalbėti apie įmonių teikiamą paramą į užsienį bei „neribojančias“ donorų privilegijas. Visų pirma, nors nomenklatūroje ir kalbama apie dovanas bei labdarą, pats skyriaus pavadinimas („Asmeninio kapitalo judėjimai“) neleidžia teigti, jog čia gali būti priskiriama ir įmonių teikiama parama. Visų antra, šiai dienai dar nėra jokios konkrečios ETT jurisprudencijos šiuo klausimu, taigi dabartinis tokios paramos priskyrimas būtų paremtas tik teorinio pobūdžio argumentais. Tiesa, verta paminėti, jog Vokietijos Aukščiausiasis Mokesčių Teismas kaip tik neseniai pateikė prejudicinį klausimą dėl skirtingų donorų privilegijų nacionalinei filantropijai ir filantropijai į užsienį⁶⁸. Taigi, tikėtina, kad artimiausiu metu ETT atsakys į šį klausimą. Tuo tarpu šiuo metu neabejojant teigti, jog įmonių parama pakliūna į mūsų nagrinėjamą laisvę, negalima.

Ribojimai. Išsiaiškinus, kokių mastu filantropija gali būti ginama bei skatinama remiantis laisvu kapitalo judėjimu, toliau būtina apžvelgti, kokio pobūdžio filantropijos ribojimai pagal ETT praktiką gali būti laikomi diskriminaciniais, t.y., neatitinkančiais Sutarties. Čia tarpvalstybinės filantropijos teisinės aplinkos vystimuisi itin didelę įtaką turėjo (ir, tikėtina, jog dar turės) taip vadinama *Stauffer*

---

⁶⁶ Pvz., žr. „*The heirs of H. Barbier v Inspecteur van de Belastingdienst Particulieren/Ondernemingen buitenland te Heerlen*“, C-364/01;

„*Erika Waltraud Ilse Hollmann v Fazenda Pública*“, C-443/06

⁶⁷ Pvz., žr. „*Maria Geurts, Dennis Vogten v Administratie van de BTW, registratie en domeinen, Belgische Staat*“, C-464/05

⁶⁸ Beschluss vom 9. Mai 2007 XI R 56/05; interaktyvus www.bundesfinanzhof.de; žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.

byla⁶⁹. Joje Teismas pripažino, jog Vokietijos mokesčių teisės normos, kuriomis yra nustatytos lengvatos *tik* nacionalinėms viešosios naudos organizacijoms riboja laisvą kapitalo judėjimą. Konkrečiai buvo nagrinėjamas Italijoje veikiančio fondo ir Vokietijos mokesčių inspekcijos ginčas. Minėtasis fondas atsisakė mokėti pelno mokestį už iš savo nekilnojamojo turto (esančio Vokietijoje) nuomos gautas pajamas. Savo atsisakymą fondas grindė tuo, jog nuo tokio mokesčio yra atleidžiamos nacionalinės viešosios naudos organizacijos, taigi remiantis draudimu diskriminuoti rezidentus ir ne rezidentus, Vokietija neturėjo teisės tokio mokesčio prašyti iš viešosios naudos fondo, veikiančio Italijoje. Kaip minėta, Teismas pripažino, jog tokios galiojančios Vokietijos mokesčių teisės normos riboja laisvą kapitalo judėjimą, vadinasi, iš esmės neatitinka EB steigimo sutarties.

Kas dėl dovanojimo bei paveldimo turto mokesčių, tai išvadų dėl konkrečiai su filantropija susijusių ginčų Teismas dar nėra pateikęs nei karto. Kita vertus, šioje vietoje galima analizuoti ETT praktiką, susijusią su turto prieaugio apmokestinimu *apskritai* (nesiejant jo su konkrečiomis lengvatomis visuomenei naudingiems tikslams). Štai vienoje naujausių bylų, kurioje buvo nagrinėjamas Vokietijos rezidentės Portugalijoje gauto palikimo apmokestinimas, Teismas gana aiškiai pasisakė, jog:

„<...> EB 56 straipsnis turi būti aiškinamas kaip **draudžiantis tokį nacionalinės teisės aktą**, <...> **kuris prieaugį**, atsirandantį vienos valstybės narės rezidentui perleidus kitoje valstybėje narėje, šiuo atveju Portugalijoje, esantį nekilnojamąjį turtą, **apmokestina didesniu mokesčio tarifu, nei būtų taikomas prieaugiui, kurį**, vykdydamas tokį patį sandorį, **gauna valstybės, kurioje yra šis nekilnojamas turtas, rezidentas**“.⁷⁰

Kitai sakant, teismas čia pasisakė, jog turto prieaugio mokesčiai, kurie yra skirtingi rezidentams ir ne rezidentams, riboja laisvą kapitalo judėjimą. Filantropijos atveju tai reikšminga todėl, kad, kaip jau buvo kalbama apie atskirų valstybių reglamentavimą, beveik visos Europos valstybės šiuo metu yra atleidusios nacionalines viešosios naudos organizacijas nuo šių mokesčių, ir tik nedaugelis yra panaikinusios ar sumažinusios paramos ar palikimo į užsienį apmokestinimą. Vadinasi, daugumoje valstybių yra taikomi skirtingi turto prieaugio mokesčiai naudos gavėjams rezidentams ir ne rezidentams, kas pagal anksčiau minėtąją bylą galėtų būti laikoma laisvo kapitalo judėjimo suvaržymu. Štai prieš keletą metų Belgijoje gavusi palikimą Anglijos ligoninė 80% palikimo turėjo sumokėti kaip paveldimo turto mokestį Valonijos (Belgijos regiono) mokesčių inspekcijai, kai tuo tarpu vietinės organizacijos už tokį patį palikimą būtų apmokestintos tik 7-8% tarifu⁷¹. Nenuostabu, jog šis atvejis susilaukė didelio visuomenės dėmesio ir dabar Europos Komisijos skundas dėl tokių

⁶⁹ „*Centro di Musicologia Walter Stauffer v Finanzamt München für Körperschaften*“, C-386/04

⁷⁰ „*Erika Waltraud Ilse Hollmann prieš Fazenda Pública*“, C-443/06

⁷¹ „Cross border philanthropy. Giving to good causes in other countries“, Bibby A., interaktyvus, www.andrewbibby.com/, žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.

Belgijos regiono įstatymų yra perduotas ETT⁷². Sprendimas šioje byloje vėlgi parodys, ar galima daryti analogiją tarp ką tik aptartosios paveldėjimo situacijos ir nuolaidų, teikiamų filantropijai. Na, o pagal šiai dienai suformuluotą praktiką teigtina, jog tokia analogija galima, nes ETT iki šiol pakankamai nuosekliai laikėsi principo, kad skirtingas rezidentų ir ne rezidentų traktavimas yra diskriminacinis, todėl (neesant tinkamo pateisinimo) draustinas pagal EB sutartį⁷³.

Ribojimų pateisinimas. Kaip numato EB sutartis ir patvirtina ETT praktika, daugelis laisvės ribojimų visgi gali būti pateisinti. Taigi, taip pat ir laisvo kapitalo judėjimui Sutarties 58 str. 1 d. numato tam tikrus *pateisinimus*, kuriems esant valstybės gali riboti kapitalo judėjimo laisvę. Iš kitos pusės, to pačio straipsnio trečiojoje dalyje yra nustatytos šių *pateisinimų ribos*, t.y., būtinybė įvertinti, ar nustatytieji ribojimai yra proporcingi siekiamam tikslui bei nėra tapę užslėpta diskriminacijos priemone. ETT savo jurisprudencijoje yra išaiškinęs šiuos pateisinimus bei jų turinį, o taip pat pateikęs ir tam tikrų „papildomų“ pateisinimų, susijusių su viešojo intereso apsauga. Kadangi, kaip matyti iš anksčiau nagrinėtų bylų, daugeliu atveju filantropijos reglamentavimo ribojantis poveikis akivaizdus, nagrinėti galimus valstybių pasiteisinimus yra itin svarbu. Taigi, toliau iš Teismo nagrinėtų bylų apžvalgos buvo išskirti pakankamai konkretūs pagrindais, kuriuos jis laiko pateisinančiais bei *nepateisinančiais* laisvo kapitalo judėjimo ribojimą. Šių pagrindų analizė gali padėti nuspręsti, ar dabartinė daugumos valstybių galimai diskriminuojanti aplinka (apie ką leidžia spręsti anksčiau minėtos bylos) visgi gali būti pateisinta pagal šiai dienai Teismo suformuluotą jurisprudenciją.

a) Mokesčių teritorialis pobūdis. Šis pateisinimas, iš esmės, kyla iš Sutarties 58 str. 1 d. a) punkto, kuriuo valstybėms leidžiama atskirti mokesčių mokėtojus pagal skirtingą gyvenamąją vietą bei investavimo teritoriją. Čia ETT yra pasakęs, jog tokia nuostata turi būti aiškinama siaurai⁷⁴ ir toks pateisinimas turi turėti objektyvią priežastį. Vien tik to, jog mokesčiai ar jų lengvatos *apskritai* yra teritorinio pobūdžio nepakanka, kad šis pateisinimas būtų laikomas tinkamu.

Šio darbo kontekste įdomu yra tai, kad remiantis šia norma Vokietijos vyriausybė taip pat bandė pateisinti ir savo nuolaidas tik vietos *viešosios naudos* organizacijoms minėtoje *Stauffer* byloje⁷⁵. Teismas čia pripažino, jog:

„Bendrijos teisė **nereikalauja iš valstybių narių užsienio fondams**, kuriems viešuosius poreikius tenkinančio subjekto statusas pripažįstamas jų kilmės valstybėje narėje, **automatiškai pripažinti ši statusą jų teritorijoje**. <...> **Jos gali nuspręsti, kokius visuomenės interesus jos nori skatinti,**

⁷² “Taxation of Cross-Border Giving and EU Law. The Case of Belgium“, Houben F., SEAL, European Foundation Centre, Summer 2006

⁷³ Magistrinis darbas „Dvigubo apmokestinimo sutarčių tikslai ir reguliavimo objektas“, Janukonytė A., Vilniaus universiteto teisės fakulteto Administracinės ir Konstitucinės teisės katedra, 2007

⁷⁴ Žr. “*Petri Manninen*,” C-319/02

⁷⁵ “*Centro di Musicologia Walter Stauffer v Finanzamt München für Körperschaften*”, C-386/04

suteikdamos su šiais interesais susijusių ne pelno tikslų siekiančioms asociacijoms ir fondams lengvatų“.

Taigi, patį viešosios naudos statusą galima laikyti *tinkamu* kapitalo judėjimo laisvės ribojimu. Tačiau, kaip minėta, svarbu ne tik ar pateisinimas yra priimtinas, bet ir kokios yra jo ribos. Štai šiuo klausimu ETT pripažino, jog:

„jei fondas, pripažįstamas tenkinančiu viešuosius poreikius vienoje valstybėje narėje, **atitinka reikalavimus, šiuo tikslu keliamus kitoje valstybėje narėje**, ir jei jo tikslas yra skatinti identiškus visuomenės interesus, o tai nustatyti turi pastarosios valstybės nacionalinės institucijos, įskaitant teismus, **tos valstybės narės institucijos negali atimti iš fondo teisės į vienodą vertinimą vien tik remdamosi tuo, kad jis nėra įsteigtas jos teritorijoje**“.

Toks Teismo sprendimas iš esmės pateikė išaiškinimą jau ne kartą šiame darbe minėtai problemai dėl viešosios naudos statusų neatitikimo skirtingose valstybėse narėse. Anot ETT, reikia vertinti *statuso atitikimą ne formaliai, bet faktiškai*, ir tą turėtų daryti valdžios institucijos bei nacionaliniai teismai. Kitaip sakant, pačio statuso neatitikimas *nėra* tinkama prielaida *netaikyti* panašioms kitų valstybių organizacijoms su šiuo statusu susijusių lengvatų. Kadangi būtent *Stauffer* byloje buvo remtasi vien tik formaliu neatitikimu, pastarasis nebuvo priimtas.

b) Nepatekusios įplaukos į biudžetą - ši, grynai ekonominio pobūdžio pateisinimą Teismas gana sistemingai yra linkęs atmesti. Tą gana griežtai jis pasakė *Manninen*⁷⁶ byloje, kurioje Suomija buvo kaltinama atleidžianti nuo dividendų mokesčio tik Suomijos rezidentus. Suomijos pasiteisinimas, kad atleidusi ir ne rezidentus, ji netektų daugelio įplaukų į biudžetą buvo pripažintas netinkamu. Ir vėlesnėje savo jurisprudencijoje ETT nuosekliai nepriėmė šio argumento, todėl logiška tikėtis, jog savo nuomonės šiuo klausimu nekeis ir toliau.

c) Mokesčių sistemos darna – pateisinimas, kurį jau pakakamai seniai ETT priėmė savo jurisprudencijoje, tokiose bylose kaip *Bachman*⁷⁷ ar *Komisija prieš Belgiją*⁷⁸. Tai žinodamos valstybės narės itin dažnai naudoja šį argumentą pateisinti diskriminaciniams mokesčiams, ir ne vien tik laisvo kapitalo ribojimo srityje. Tačiau Europos Teisingumo Teismas yra linkęs šį argumentą vertinti itin siaurinančiai ir tiek *Stauffer*, tiek jau minėtoje, su paveldėjimo mokesčiais susijusioje, *Hollman* byloje pabrėžė, kad privalomas yra *tiesioginis ryšys* tarp mokesčių įplaukų bei valstybės teikiamų lengvatų (kaip, pvz., *Bachman* byloje, kur buvo kalbama apie socialinio draudimo sistemą). Vien tik argumentas, jog visi mokesčiai anksčiau ar vėliau ateina ir išeina iš valstybės biudžeto yra nepakankamas pateisinti ribojantį mokesčių poveikį. Kitaip sakant, Teismas, daug dažniau yra linkęs laikyti valstybių priešzastis grynai ekonominėmis (kas, kaip jau minėta, *nėra* priimtina), negu kad

⁷⁶ Žr. „*Petri Manninen*,“ C-319/02

⁷⁷ „*Hanns-Martin Bachmann v Belgian State*“, C-204/90

⁷⁸ „*Commission v Belgium*“, Case C-300/90

siekiančiomis užtikrinti mokesčių sistemos darnumą. Pastarajam įrodyti paprastai reikalaujama tikslų, pagrįstų bei *ne* hipotezėmis paremtų skaičiavimų⁷⁹.

d) Mokesčių kontrolės efektyvumas – dar vienas pateisinimas, kuris iš esmės yra priimtinas (jis įtvirtintas Sutarties 58 str. 1 d. b) p.), tačiau kurį Teismas taip pat yra linkęs interpretuoti itin griežtai. Pvz., mokesčių kontrolė kaip tinkamas pasiteisinimas buvo pripažintas *Bordessa*⁸⁰ byloje, kurioje buvo kalbama apie grėsmę visai mokesčių sistemai, jos kontrolę kaip *būtiną* priemonę prieš pinigų plovimą ir terorizmą. Panašius argumentus Vokietija bandė naudoti it *Stauffer* byloje, tačiau ETT pasakė, kad „<..> tai jog fondas yra įsteigtas kitoje valstybėje narėje, savaime nereiškia, kad galima daryti bendrą prielaidą dėl nusikalstamos veiklos“. Kaip teismas pareiškė, Vokietija galėjo reikalauti atitinkamo atskaitingumo bei numatyti tam tikrus papildomus reikalavimus užsienio fondams. Tuo tarpu visiškas lengvatų nebuvimas panašioje situacijoje yra neproporcinga priemonė valstybės tikslams pasiekti.

Apibendrinant reglamentavimą, kurį Teismas šiai dienai yra pripažinęs ribojančiu ir sistemiška vertinant pateisinimus, kurie buvo pripažinti tinkamais, galima teigti, jog ir toliau barjerai tarpvalstybinei filantropijai galėtų būti šalinami remiantis kapitalo judėjimo laisvės įgyvendinimu. Nagrinėtieji ribojimai, ypač skirtingas vietos ir užsienio organizacijų ekonominės veiklos apmokestinimas ir skirtingi turto prieaugio mokesčiai, gana akivaizdžiai indikuoja diskriminacinę filantropijos reglamentavimo pobūdį daugelyje valstybių. Kas dėl valstybių galimybės pateisinti šiuos ribojimus, tai taip pat akivaizdu, jog dabartinė ETT jurisprudencija yra linkusi juos aiškinti siaurinančiai, taigi dauguma jų greičiausiai nebūtų pripažinti tinkamais bei proporcingais. Nors ETT sprendimams negalioja precedentų teisė, jis visgi yra nuoseklus, taigi tikėtina, jog jau suformuluota praktika galėtų remtis ir kitose valstybėse veikiantys filantropai, naudos gavėjai bei paramos persikirstytojai, reikalaudami nediskriminuoti tarpvalstybinės filantropijos, lyginant su nacionaline.

4.1.2. Įsisteigimo teisė filantropijos kontekste

Susiję teisės turinio aspektai. Įsisteigimo teisė, kuri savo ruožtu įeina į laisvą asmenų judėjimą, taip pat yra įtvirtinta EB sutartyje, o jos turinys išaiškintas ETT jurisprudencijoje. Verta pradėti nuo to, jog su šia teise susijusios Sutarties nuostatos⁸¹ a) draudžia valstybėms narėms nustatyti ribojimus *kitų*

⁷⁹ Žr. „*Petri Manninen*,“ C-319/02

⁸⁰ „*Criminal proceedings against Aldo Bordessa and Vicente Mari Mellado and Concepción Barbero Maestre*“, joined cases C-358/93 and C-416/93.

⁸¹ Europos Bendrijų Sutarties suvestinė redakcija, 43 str., OL 29 12 2006 C 321E

valstybių asmenims steigti bei užsiimti tam tikra veikla savo teritorijoje, ir b) taikyti kokius nors ribojimus *savo* teritorijoje įsteigtų (gyvenančių) asmenų ūkinei veiklai ar atstovybių steigimui kitoje valstybėje narėje. Visų pirma, sistemiškai vertinant tokį šios teisės turinį galima teigti, jog filantropijos kontekste ji nėra susijusi su *pirminiais donorais*. Taip yra todėl, kad pirminiai donoriai – individai bei įmonės – filantropijos procese tik *teikia* tam tikras gėrybes. Bendriausia prasme, skyrę paramą, jie daugiau nevykdo jokios veiklos (apie kurią kalbama minėtose Sutarties nuostatose), taigi nėra (ir neturi būti) suinteresuoti įsisteigti kitoje valstybėje narėje tik tam, kad teiktų paramą. Būtent dėl to mes ir kalbame apie filantropiją „tarp sienų“ – nes donoriai, jų tartas, ar naudos gavėjai yra skirtingose valstybėse, o teisinė aplinka turėtų užtikrinti galimybę filantropijai vykti sklandžiai nei vienam iš jų nekeičiant savo buvimo vietos. Prielaida, jog pats donoras galėtų persikraustyti į kitą valstybę, tam kad suteiktų paramą, be abejo, yra galima, tačiau visiškai nesusijusi su šio tyrimo objektu. Taigi, pirminių donorų teisė ir noras įsisteigti (apsigyventi) kitoje valstybėje, žinoma, yra ginamas įsisteigimo teise (nes jie paprastai *apskritai* užsiima komercine veikla), bet tai nėra aktualu bei tiesiogiai susiję su filantropija.

Kalbant apie *naudos gavėjus* ši situacija yra kiek kitokia, nes pastarieji užtikrina tinkamą bei efektyvų paramos panaudojimą, taigi bendriausia prasme kalbant apie filantropiją, svarbu kur ir kokia veikla jie užsiima. Kita vertus, naudos gavėjai labiausiai yra susiję su tinkamu filantropinės veiklos rezultatu, kai tuo tarpu šiame darbe veikia yra koncentruojamasi ties pačiu filantropijos procesu, t.y., tuo, kaip turėtų būti paskatintas bei užtikrintas kuo sklandesnis ir efektyvesnis lėšų perdavimas iš vienu privačių rankų į kitas. Šiuo procesu tam tikrais atvejais rūpinasi ir patys naudos gavėjai, tačiau praktikoje, kaip jau minėta, dažniausiai tai daro *organizacijos – tarpininkės*. Taigi, apibrėžiant, kaip įsisteigimo teisė susijusi su filantropijos procesu, galima teigti, jog ji yra svarbi *sklandų ir efektyvų paramos perėjimą nuo donorų iki paramos gavėjų užtikrinančioms ne pelno organizacijoms*, nesvarbu ar ta organizacija yra tarpininkė, ar galutinis naudos gavėjas.

Taikymas asmenims. EB sutarties 48 straipsnis apibrėžia asmenis, kuriems apskirtai yra taikoma įsisteigimo teisė. Čia tiesiogiai numatyta, jog į šios laisvės taikymo sritį pakliūna „bendrovės arba firmos, kurios veikia pagal civilinę ar komercinę teisę <...>, išskyrus pelno nesiekiančius“. Nors iš pirmo žvilgsnio tokia Sutarties formuluotė neleidžia kalbėti apie mūsų minėtųjų organizacijų naudojimąsi šia teise, tačiau Europos Teisingumo Teismo aiškinimai visgi leidžia daryti kitokias išvadas. Kaip ETT poziciją aiškina Generalinis Advokatas Comco byloje *Komisija prieš Belgiją*⁸², „ši nuostata [sutarties 48 str.] turi būti suprantama ir aiškinama plačiai, <...> asociacijos ir neturėdamos

---

⁸² Opinion of Mr Advocate General Cosmas delivered on 28 January 1999. – “*Commission of the European Communities v Kingdom of Belgium*”, Case C-172/98

tikslo optimizuoti savo pelną, vykdo tam tikrą ekonominę veiklą. To užtenka, kad joms būtų taikomos Bendrijos nuostatos dėl įsisteigimo teisės“. Iš tiesų, teismas ir ankstesnėse bylose yra ne kartą pasakęs, jog ekonominę veiklą vykdančios ne pelno siekiantys asmenys visgi gali šia teise naudotis⁸³. Kita vertus, reikia paminėti, kad, pvz., vienos airiškos asociacijos narių, dalijusių skrajutes apie tai, kur yra artimiausios klinikos pasidaryti abortą (nes Airijoje abortai uždrausti) veikla *nebuvo* pripažinta, kaip pakliūnanti į įsisteigimo teisės sritį⁸⁴. Anot teismo, šioje situacijoje asociacijos veikla, kad ir galiausiai galimai atnešianti pelno medicinos klinikoms, iš tiesų nėra ekonominė. Kitaip sakant, apibendrinant nagrinėjamą ETT jurisprudenciją galima teigti, jog įsisteigimo teisė nėra siejama su pelno neskirstymo principu (t.y., teisiniu ne pelno juridinių asmenų kriterijumi), tačiau veikia su faktine organizacijos vykdoma veikla. Pagrindinis tokios veiklos požymis – atlygintinumas, nesvarbu kur *galiausiai* šios lėšos yra panaudojamos.

Grįžtant konkrečiai prie filantropijos, jos procese veikiančias organizacijas taip pat galima vertinti pagal Teismo nustatytuosius kriterijus. Bendriausia prasme, visos organizacijos, vykdančios ekonominę veiklą, pakliūna į įsisteigimo teisės taikymo sritį, o visos, kurios šios veiklos nevykdo, pvz., tik priima paramą bei perskirsto ją kitiems, – nepatenka. Taigi, *neabejotinai į įsisteigimo teisės taikymo sritį patenka ne pelno organizacijos, kurios perskirstydamos (ar pačios naudodamos) gautąją paramą prieš tai ją naudoja komercinei veiklai*. Tai reiškia, kad kalbant būtent apie tokias organizacijas bei jų veiklos reglamentavimą nacionalinis filantropijos režimas privalo atitikti EB teisei.

Na ir galiausiai šioje vietoje visgi reikia pastebėti ir atskirti tai, jog įsisteigimo teisė yra glaudžiai susijusi su laisvu paslaugų judėjimu. Asmenys, besiverčiantys komercine veikla dažnai užsiima ir tam tikrų paslaugų teikimu. Taip pat ir ne pelno organizacijos, kurios teikia paslaugas (kad ir socialines) gali naudotis, teikėjų įsisteigimo laisve, apibrėžta Paslaugų direktyvoje⁸⁵, kuri, nors ir tiesiogiai siejasi su įsisteigimo teise, visgi negali būti analizuojama nuo atskirai nuo laisvo paslaugų judėjimo. Tačiau, autorės nuomone, filantropijos procese paslaugų teikimas yra tik šalutinė veikla⁸⁶, todėl kalbant apie įsisteigimo teisės subjektus, minėtoji *teikėjų* įsisteigimo laisvė nebus nagrinėjama. Dėl to taip pat nebus analizuojami ir su PVM mokesčio lengvatomis susijusi ETT praktika, kurioje nemažai dėmesio yra skiriama ne pelno juridiniams asmenims. Pastarieji išaiškinimai paprastai yra

⁸³ Žr. „Walrave and Koch v Union Cycliste Internationale“, C-36/74; „Donà v Mantero“ C-13/76

⁸⁴ „The Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd v Stephen Grogan and others“, Case C-159/90

⁸⁵ 2006/123/EB Europos parlamento ir Tarybos direktyva dėl paslaugų vidaus rinkoje, OL 3 2006 L 376, II skyrius

⁸⁶ „Šalutinė veikla“ čia turėtų būti suprantama kaip šalutinė, palyginus su veikla, kuria užtikrinamas sklandus bei efektyvus paramos perėjimas nuo donoro iki naudos gavėjo. Pvz., gali būti, jog organizacijos, kuri perskirsto paramą 80% *visos* vykdomos veiklos yra paslaugų teikimas ir tik 20% filantropinė veikla. Tačiau filantropijos proceso prasme toks organizacijos paslaugų teikimas bus šalutinis.

susiję tik *išskirtinai* su apmokestinimu PVM mokesčiu⁸⁷, todėl ir jose pateiktoji pelno nesiekiančio asmens sąvoka, nors iš pirmo žvilgsnio siejasi su įsisteigimo laisvės taikymo subjektais, iš tiesų filantropijos bei šio darbo kontekste nėra svarbi.

Ribojimai. Įsisteigimo teisės ribojimai Europos Teisingumo Teismo buvo išaiškinti daugeliu aspektų ir apima ištis platų su ja susijusių klausimų ratą. Vertinant šių sprendimų sąsajas su egzistuojančiais *filantropijos* nacionaliniais teisiniais režimais, verta yra paminėti keletą ETT įvardintų diskriminacinio reglamentavimo pavyzdžių. Jie, nors nagrinėjamosiose bylose ir nebuvo susiję konkrečiai su filantropija, tačiau įvardina principus neabejotinai taikytinus visiems šios teisės subjektams, taigi, ir mūsų įvardintoms organizacijoms.

Visų pirma, neabejotinai svarbu yra tai, jog dar taip vadinamoje *Avoir fiscal* byloje⁸⁸ Teismas pripažino, kad įsisteigimo teisės ribojimai gali būti mokesstinio pobūdžio. Šioje byloje Prancūzija joje *neįsisteigusios* draudimo bendrovėms neteikė tokių pačių mokesčių lengvatų, kokios buvo teikiamos pagal jos teisę įregistruotoms kompanijoms ar šių padaliniams. Čia Teismas pabrėžė, jog būtinybė įregistruoti filialą pagal nacionalinę teisę – ir tik tokiu būdu suteikiama galimybė gauti adekvačias lengvatas – prieštarauja įsisteigimo teisei. Mūsų nagrinėjamos temos kontekste toks sprendimas yra svarbus kalbant apie jau anksčiau minėtąją būtinybę fondams įregistruoti savo padalinį kitose valstybėse narėse, norint efektyviai toje valstybėje vykdyti savo veiklą. Be abejo, tokia analogija galima vėlgi tik kalbant apie fondus, kurie užsiima investicine veikla ir valstybes, kuriose *jau yra* numatytos lengvatos tokios veiklos apmokestinimui. Pvz., valstybėje A visi viešosios naudos fondai, yra atleidžiami nuo mokesčių už dividendus, kuriuos vėliau perskirsto visuomenei naudingais tikslais. Valstybės B viešosios naudos fondas investuoja į A veikiančią įmonę ir gauna iš jos dividendus. Tačiau, B valstybės fondas A šalyje nuo apmokestinimo nėra atleidžiamas. Tam, kad galėtų gauti adekvačias mokesčines lengvatas, B fondas turi įsteigti A valstybėje padalinį. Iš atskirų valstybių narių reglamentavimo apžvalgos akivaizdu, jog būtent pavaizduotoji schema šiuo metu ir veikia daugelyje valstybių. Autorės nuomone, tarp ribojimų, identifikuotų šioje klasikinėje byloje ir ribojimų, šiuo metu egzistuojančių fondams daugelyje valstybių, egzistuoja akivaizdi paralelė. Vėlgi, negalima tokios išvados absoliutinti, taip pat reikia prisiminti, jog įsisteigimo teisės ribojimai gali būti pateisinami. Tačiau, kita vertus, negalima paneigti, jog pirminiai tiesioginės diskriminacijos (kokia ir buvo nustatyta šioje byloje⁸⁹) požymiai dabartiniame reglamentavime egzistuoja.

⁸⁷ Magistrinis darbas „Pelno nesiekiančių juridinių asmenų apmokestinimo sąlygos ir ypatumai“, Vaitiekutė V., Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Administracinės ir Konstitucinės teisės katedra, 2006

⁸⁸ „*Commission of the European Communities v French Republic*“; C-270/83

⁸⁹ „*Indirect discrimination. A case study of the development of the legal concept of indirect discrimination under EC Law*“, Tobler Ch., p. 173 interaktyvus www.books.google.lt/books, žiūrėta 2008 m. kovo 15 d.

Iš kitos pusės, verta bent trumpai paminėti, kokio pobūdžio priemonės, susijusios su fondų bei kitų ne pelno organizacijų veikla, šiuo metu naudojamos valstybėse narėse, autorės nuomone, *negalėtų* būti pripažintos kaip ribojančios nagrinėjamų organizacijų įsisteigimo teisę. Jos yra susijusios su nemažai ETT nagrinėtu bendrovių *pripažinimu* pagal vietos valstybės teisę. Pvz., *Überseering*⁹⁰ kaip įsisteigimo teisę varžantis buvo nustatytas Vokietijos nacionalinio teismo nenoras pripažinti pagal Olandijos teisę įsteigtos bendrovės. Teismo teigimu, valstybės turėtų užtikrinti galimybę įmonėms perkelti realią savo verslo vietą nekeičiant registracijos vietos. Kitaip sakant, čia ETT pasakė, jog įsisteigimo teisė iš esmės turėtų leisti įmonėms ir jų veiklai laisvai judėti po ES teritoriją, kiekvieną kartą nekeičiant savo registravimo vietos. Tuo tarpu akivaizdu, jog pagal dabartinį daugelio valstybių reglamentavimą fondai, norėdami vykdyti savo pagrindinę veiklą, t.y., teikti paramą, daugeliu atveju negali to daryti neįsiregistravę pagal vietos valstybės teisę. Pvz., Latvijos fondas negali teikti labdaros Lietuvoje, nes tą gali daryti tik Lietuvoje registruotos ne pelno organizacijos.

Nors vėlgi iš pirmo žvilgsnio logiška būtų taikyti tokį teismo išaiškinimą ir vertinant fondų veiklos reglamentavimą ES, to negalima daryti, nes būtent ši - pagrindinė - fondo veikla yra *ne komercinio pobūdžio*. Kitaip sakant, šia apimtimi, fondo veikla nepatenka į įsisteigimo teisės sritį. T.y., neužtenka pripažinti, kad tam tikra organizacija yra tinkamas įsisteigimo teisės subjektas. Vertinant valstybės nustatytus ribojimus, būtina taip pat atkreipti dėmesį, ar varžoma bei ribojama yra ekonominė subjekto veikla, ar ta, kuri yra tik galimai socialiai naudinga. Autorės nuomone (kuri yra paremta anksčiau nagrinėta Teismo praktika), valstybių priemonės bei reikalavimai gali būti „teisiškai“ kaip prieštaraujantys šios teisės įgyvendinimui (ir tuo pačiu Bendrosios rinkos kūrimui) tik tuomet, kada kalbama apie ribojimus organizacijų komercinio pobūdžio veiklai.

Ribojimų pateisinimai. Vėlgi, taip pat, kaip ir kitų laisvių ribojimai, įsisteigimo teisės ribojimai gali būti pateisinami. Nagrinėtosios diskriminacijos kontekste svarbu paminėti tai, kad *Avoir fiscal* byloje pateisinimu *nebuvo* pripažinta *galimybė* ribojimą nustačiusioje valstybėje narėje įkurti įmonės filialą ar padalinį. Iš esmės suvaržymų, susijusių su mokesčiais ar jų lengvatomis (nes būtent pastarieji yra aktualūs filantropijai), pateisinimai, kurie pasirodė priimtini Europos Teisingumo Teismui yra labai panašūs kaip ir laisvo kapitalo judėjimo atveju. Tai – viešo intereso apsauga, kaip pvz., mokesčių kontrolės būtinumas ir efektyvumas⁹¹, mokesčių sistemos darna⁹². Jų pritaikomumas ir būtinumas taip pat yra aiškinamas siaurai, atsižvelgiant į proporcingumo sąlygą.

---

⁹⁰ „*Überseering BV v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH*“ C-208/00.

⁹¹ Žr. „*Futura Participations SA and Singer v Administration des contributions*“, C-250/95;

⁹² „*Bosal Holding BV v Staatssecretaris van Financiën*“, C-168/01

Apibendrinant įsisteigimo teisės sąsajas su filantropija, galima pagrįstai teigti, jog pastarųjų yra gerokai mažiau ir jos yra nepalyginamai „silpnesnės“ nei kapitalo judėjimo laisvės atveju. Visų pirma, pati EB sutartis pakankamai aiškiai įvardina, jog pelno nesiekiantys asmenys šia teise nesinaudoja. Tuo tarpu Teisingumo Teismo jurisprudencija, kad ir plečiamai interpretuodama šią nuostatą, nėra pateikusi pakankamai aiškaus supratimo, koku mastu ją galima taikyti. Vienintelė akivaizdi šios teisės ir filantropijos grandis – organizacijos, kurios, prieš galutinai panaudodamos paramą komercine veikla kuria jos papildomą vertę. Tačiau ir čia neaišku, kiek tokia grandis gali prisidėti prie tinkamos teisinės aplinkos filantropijai kūrimo, nes iš vienos pusės skatinanti teikti vienodas lengvatas skirtingų valstybių organizacijoms, iš kitos pusės ji pastarąsias „išstumia“ į rinkos santykius, kuriuose tos pačios lengvatos itin dažnai yra suprantamos kaip kitos veiklos ribojimai, taigi, galimai nepateisinamos. Na ir galiausiai reikia pripažinti, kad komercinė organizacijų veikla tėra papildoma filantropijos procese, užtikrinanti, jog gautos lėšos bus panaudojamos kaip įmanoma efektyviau. Tačiau pagrindinei organizacijų-tarpininkų veiklai – paramos teikimui bei ją įgalinančios aplinkos kūrimui – įsisteigimo teisė praktiškai neturi įtakos.

4.1.3. Filantropija ir EB konkurencijos taisyklės (valstybės pagalba)

Konkurencijos teisinis reguliavimas paprastai yra susijęs su įmonių elgesio priežiūra bei kontrole, siekiant užtikrinti efektyvią jų *tarpusavio* konkurenciją. Tačiau Europos Bendrijoje konkurencijos apsauga yra suprantama gerokai plačiau. EB supratimu, prižiūrėti reikia ne tik pačių įmonių tarpusavio santykius, bet tai pat ir verslo nepriklausomą nuo valstybės. Ši, antroji, apsaugos dalis nėra užtikrinama daugelyje pasaulio valstybių, nes paprastai šalys yra pačios laisvos apsispręsti, kiek nori „kištis“ į rinkos santykius. EB čia yra unikalus darinys, nes valstybės, norėdamos užtikrinti skaidrią bei efektyvią tarpusavio konkurenciją, visą teisės aktų leidybą šioje srityje perleido EB kompetencijai, o pačios savo ruožtu įsipareigojo *nepadėti* įmonėms jų veikloje, taip užtikrindamos lygiavertę jų padėtį Bendrijos rinkoje. Autorės nuomone, prieš pradėdant nagrinėti nacionalinio filantropijos reglamentavimo atitikimą EB konkurencijos teisei, visų pirma reikia išsiaiškinti ar tokios unikalios EB konkurencijos taisyklės *apskritai* gali būti taikomos filantropijos teisiniam režimui. Pastarąją išvadą reikia daryti visų pirma ieškant šių dviejų reiškinių – filantropijos bei konkurencijos – sąsajų.

Filantropijos ir konkurencijos Europos Bendrijoje ryšys. Vertinant situaciją iš naudos gavėjų bei filantropinių organizacijų pusės, susidaro įspūdis, jog *tiesiogiai* filantropija *nėra* susijusi su konkurencija Bendrijoje. T.y., neturtingas asmuo gali priimti paramą iš turtingo visiškai nesigilindamas į tai, jog turtą pastarasis gavo būtent rinkos sąlygomis. Kita vertus, situacija galimai

yra kiek kitokia vertinant ją pirminių donorų, verslo subjektų akimis. Būtent iš jo pozicijų žvelgiant, filantropija bei konkurencija yra visiškai atsieta tik tuomet, kai nevyriausybinės organizacijos veikia grynai ne pelno srityse (pvz., pagalba skurstantiems). Priešingu atveju, kai organizacijos gautąją paramą naudoja kultūros, švietimo, meno, mokslo ir kitose panašiose srityse, jos gana dažnai tampa tiesioginėmis konkurentėmis tam tikroms verslo sritims (pvz., privačioms mokykloms, paveikslų galerijoms, tyrimų laboratorijoms ir pan.). Dar daugiau, kai organizacijos, nusprendžia investuoti paramą, jos galimai tampa verslo varžovėmis gerokai stambesniuose ūkio sektoriuose, kaip, pvz., bankai, nekilnojamas turtas ir pan.. Šie pavyzdžiai neabejotinai rodo, kad pelno siekiantys subjektai šiuo klausimu būtų teisūs: nors ir ne tiesiogiai, tačiau tam tikrais atvejais filantropija yra artimai susijusi su konkurencija.

Visgi svarbiausias bei kebliausias šiame kontekste yra ne pats konkuravimo faktas, tačiau tai, kad organizacijos savo ruožtu ir toliau naudojasi įvairiomis mokestinėmis lengvatomis. Štai jos konkurencijos srityje galimai ir vertintinos kaip „vienašaliai bei autonomiški valstybių narių sprendimai, kuriais tam tikroms įmonėms ar kitiems asmenims *suteikiamos privilegijos*, bei kurie padeda valstybei narei siekti jos *ekonominių bei socialinių tikslų*“. Būtent taip ETT savo sprendime⁹³ yra apibūdinęs *valstybės pagalbą*, t.y., elgesį, kurio ES narės įsipareigojo vengti tapdamos EB narėmis. Štai čia ir galima atkreipti dėmesį į tai, jog Bendrijos kontekste konkurencija su filantropija yra susijusios tam tikra *negatyvia* prasme – t.y., filantropija (dėl gaunamų mokestinių lengvatų) vargiai padeda pasiekti tobulos konkurencijos, o tas reiškia, kad tobulos konkurencijos siekis nėra palankus filantropijai. Bet koku atveju akivaizdu, jog tokioje visuomenės santvarkoje, kuri yra pagrįsta rinkos santykiais (t.y., kurioje siekiama užtikrinti verslo teises), filantropijos reglamentavimas tam tikra prasme numato išimtį iš konkurencijos taisyklių – juo valstybė tarsi „apgina“ filantropiją nuo bendrųjų konkurencijos dėsnių.

Pagrindinė dilema ES lygiu yra ta, kad Bendrijų konkurencijos teisė, nepaisant joje numatytų išimčių, visgi yra skirta *bendrosios rinkos* kūrimui, t.y., savo esme ji turi užtikrinti *verslui* palankią aplinką. Tol, kol filantropijos reglamentavimas yra paliekamas už Sutartyje numatytų konkurencijos taisyklių ribų, teisiškai šie du reiškiniai Bendrijos mastu lieka atsieti – t.y., valstybių narių filantropijos lengvatos *negali* būti kvestionuojamos kaip kliudančios efektyvią konkurenciją. Tuo tarpu nusprendus, kad šis reglamentavimas įeina į minėtų taisyklių taikymo sritį, visos valstybės teikiamos lengvatos, nors ir galimai pateisintinos, Bendrijos teisės požiūriu tampa diskriminacinėmis, t.y., potencialiai naikintomis. Vadinasi, vertinant bendrai, filantropijos nacionalinių mokestinių režimų „likimas“ didele dalimi priklauso nuo to, ar jis pakliūna į konkurencijos taisyklių taikymo sritį. Sutarties

---

⁹³ „*Amministrazione delle finanze dello Stato v Denavit italiana Srl*“, C - 61/79

taikymas (ar netaikymas) šioje srityje, kaip ir daug kur kitur, priklausyto tik nuo ETT išaiškinimų. Tuo tarpu Teisingumo Teismas šiai dienai filantropijos reglamentavimo atitikimą konkrečiai *konkurencijos* taisyklėms nagrinėjo tik vieną kartą⁹⁴. Tačiau ir čia jis galutinai nepasakė, ar minėtosios taisyklės turi būti taikomos filantropijai, ar ne. Visgi kai kurie ETT pasisakymai šioje byloje yra pakankamai kontraversiški bei parodo tam tikras tendencijas, kurias, autorės nuomone, būtina yra aptarti atidžiau.

EB konkurencijos taisyklių subjektai. Iš Sutarties 87-89 straipsnių, kuriuose įtvirtinti valstybių apribojimai teikti pagalbą matyti, jog pastarieji yra taikomi kalbant apie pagalbą *įmonėms*. Kaip Teisingumo Teismas pasakė keletoje savo bylų⁹⁵, „įmonės samprata turi būti aiškinama plačiai, kaip apimanti bet koki ūkio subjektą, *besiverčiantį ūkine veikla*, nepriklausomai nuo jo teisinio statuso ar finansavimo būdų“. Taigi vien tik tai, kad ne pelno organizacijos nelaikomos įmonėmis nacionalinėje teisėje, Sutarties prasme nieko nereiškia – kaip matyti iš ankstesnės citatos, spendžiant ar organizacija yra laikytina įmone, anot Teismo, esminę reikšmę turi organizacijos veikla, o ne formalus statusas.

Grįžtant prie vienintelės Teismo šioje srityje nagrinėtos bylos – *Firenze SpA*⁹⁶, minėtina, jog proceso šalimi šioje byloje buvo keli Italijoje veikiantys fondai, kuriems kiekvienam priklausė kontroliniai Italijos bankų akcijų paketai (po privatizavimo Italijoje buvo įkurta nemažai tokių privačių fondų (angl. - *foundations of banking origin*), kuriems valstybė perleido didelę dalį bankų akcijų). Šie fondai iš akcijų gautus dividendus skirstydavo meno, mokslo, kultūros ir kitoms visuomenei naudingoms veikloms, kurias galėjo pasirinkti iš įstatyme įtvirtinto baigtinio sąrašo. Mūsų nagrinėjamos temos kontekste itin svarbu yra tai, kaip Teismas kvalifikavo aprašytąjį fondo ir banko santykį. Nagrinėjamoje byloje ETT jį išaiškino taip:

„<...> **paprasto akcijų ar net ir jų kontrolinio paketo turėjimo**, iš jo išplaukiančio naudojimosi akcininko arba dalyvio teisėmis ir, jei taikoma, dividendų kaip nuosavybės vaisių gavimo **nepakanka tam, kad jas turintį subjektą galima būtų laikyti užsiimančiu ūkine veikla**“.

Kitaip sakant, čia buvo padarytas išties svarbus atskyrimas tarp „paprasto akcijų turėjimo“ ir „užsiėmimo ūkine veikla“. Šis atskyrimas iš esmės pasako, jog organizacija *gali* būti banko akcininke ir tuo pačiu *nebūti* pripažinta įmone. Tačiau ji privalo apsiriboti tik naudojimusi šiomis akcijomis, ir negali jų *efektyviai kontroliuoti*, t.y., *negali per jas tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvauti banko valdyme*. Kaip pažymi Teismas savo sprendime, „kiekvienu atveju apie tai, ar organizacija tik turi akcijas, ar jau užsiima komercine veikla reikia spręsti pagal konkrečios situacijos faktines aplinkybes“.

⁹⁴ „Foundations and Competition Law. European Court ruling“ Fantuzzi L., Guccini Ch., SEAL. European Foundation Centre. Summer 2006

⁹⁵ Žr., pvz., „*Höfner and Elser*“, C-41/90;

⁹⁶ „*Ministero dell'Economia e delle Finanze prieš Cassa di Risparmio di Firenze SpA ir kt*“, C-222/04

Tačiau, ko gero, svarbiausia šioje byloje yra tai, jog išnagrinėjęs šį, iš pirmo žvilgsnio daugiausiai klausimų keliantį faktą, ir atskyręs fondo investicinę veiklą nuo vertimosi ūkine veikla, ETT toliau nagrinėjo ir fondo veiklą *apskritai*. Kiek vėliau tame pačiame sprendime ETT teigia, jog:

„<...>kai banko akcijas valdantis **fondas pats veikia siekdamas viešojo intereso** bei socialinių tikslų ir nacionalinio įstatymo leidėjo jam suteiktus įgaliojimus **naudoja savo tikslams pasiekti būtiniams ar tinkamiems finansiniams, komerciniams, nekilnojamojo ir kilnojamojo turto sandoriams vykdyti** <...> Šiuo atveju, kurį turi įvertinti nacionalinis teismas, banko akcijas valdantis fondas **ties, kiek jis užsiima ekonomine veikla, turi būti laikomas įmone**“

Toks Teismo argumentas neabejotinai verčia klausti, kokia gi tuomet veikla fondas gali užsiimti, kad nebūtų pripažintas įmone. Viena vertus, akcijų turėjimas savaime nereiškia užsiėmimo komercine veikla, kita vertus bet kokie finansiniai, komerciniai ir nekilnojamojo turto sandoriai (vadinasi, taip pat ir šių akcijų pirkimas ar pardavimas) tokia veikla yra pripažįstami.

Iš visų šių išaiškinimų darytina išvada, jog organizacijoms *gali* būti taikomos konkurencijos taisyklės, ir jos *negali* vykdyti *jokios* ekonominės veiklos, jei nori tokio taikymo išvengti. Autorės nuomone, toks Teisingumo Teismo sprendimas gana vienareikšmiškai priskiria *visus* fondus, kurie užsiima investicine veikla ar kitaip naudoja paramą kad padidintų savo pajamas, prie įmonių, nes sunku įsivaizduoti, kad fondas sėkmingai didintų savo pajamas investicine veikla, visiškai negalėdamas pirkti ar parduoti, t.y., daryti to, ką Teismas įvardina ekonomine veikla.

Vertinant filantropijos reglamentavimo ateities perspektyvas, toks siauras ETT išaiškinimas potencialiai gali išties neigiamai paveikti *visų* ne pelno organizacijų veiklą bei joms taikomas mokestines lengvatas. Taip yra todėl, kad ši – įmonės – samprata yra svarbi ne tik 87 str. prasme. Ji leidžia kalbėti apie ne pelno organizacijų kaip įmonių traktavimą ir taikant kitas konkurencijos taisykles, įskaitant ir nacionalines, nes pastarosios yra labai glaudžiai susijusios su Bendrijos reglamentavimu. Pagrindinė problema čia yra ta, jog iš esmės byloje buvo kalbama apie investicinę veiklą bei jos lengvatas, o teismas kvalifikavo fondus *apskritai*, pasakydamas, jog *bet kokia* jų ekonominė veikla gali būti vertinama pagal konkurencijos taisykles. Visa tai itin „blukina“ ribas tarp pelno ir ne pelno subjektų valstybėse narėse bei to, kaip reiktų galiausiai traktuoti pastariesiems taikomas mokestines lengvatas.

Lengvatos kaip valstybės pagalba. Minėtoje byloje Teismas detaliai nagrinėjo pagrindinius kriterijus, pagal ką tam tikri ES narės veiksmai yra pripažįstami valstybės pagalba bei kaip jie yra susiję su Italijos taikytomis mokestinėmis lengvatomis. Necituojant konkrečių ETT teiginių pasakytina tik, jog lengvatos kaip valstybės taikoma priemonė atitiko visus valstybės pagalbos požymius: jos tam tikriems ūkio subjektams suteikia privilegijuotą padėtį; jos turi atrankinį pobūdį; bei jų taikymas

potencialiai daro poveikį valstybių tarpusavio prekybai. Prie šio paskutinio požymio verta pastebėti, jog šioje byloje su prejudiciniu klausimu į ETT kreipėsi Italijos Kasacinis Teismas, o byla buvo sprendžiama tarp *Italijos* fondų ir *Italijos* mokesčių administratoriaus. Kitaip sakant, taip pat, kaip ir dar daugelyje bylų, susijusių su konkurencine teise, ETT aiškino Sutarties nuostatas, tačiau iš esmės ginčas vyko tarp *nacionalinių* subjektų. T.y., dėl galimos valstybės pagalbos čia kreipėsi ne Europos Komisija (kuri, pastebėtina, šioje byloje palaikė fondų pusę), bet nacionalinis mokesčių administratorius. Visa tai tik patvirtina anksčiau išreikštą mintį, jog dėl tiesioginio Sutarties veikimo bei drauge privalomos ETT jurisprudencijos, bendras organizacijų kvalifikavimas „įmonėmis“ konkurencijos teisės prasme galimai leidžia kvestionuoti bet *kokio pobūdžio* valstybių lengvatas, teikiamas šioms organizacijoms *visose* ES valstybėse, nes „galimas poveikis prekybai“, kaip matėme ir šioje byloje, gali būti nustatytas labai lengvai bei naudojamas kaip argumentas ir nacionaliniuose ginčuose.

Tolesnė analizė, koks yra galimas tokio Teismo išaiškinimo poveikis būtų paremta veikiau hipotezėmis, nei galiojančiu reglamentavimu ar suformuota Teismo praktika (nes, kaip minėta, daugiau praktikos konkrečiai šiuo klausimu nėra). Be to, Teismas čia neturėjo progos kvalifikuoti, ar tokia valstybės pagalba būtų netinkama bei nepateisinama Sutarties 89 str. numatytais pagrindais - nagrinėjamoje byloje galutinį sprendimą buvo palikta priimti nacionaliniam teismui. Kitaip sakant, negalima yra nei dabartinio teismo sprendimo, nei galimo jo poveikio absoliutinti. Tačiau akivaizdu, jog tokiu savo išaiškinimu Teismas pirmą kartą gana pavojingai sugretino ne pelno organizacijas su verslo subjektais, o nacionalinius filantropijos teisinius režimus su Bendrijos konkurencijos taisyklėmis, kurios savo ruožtu netoleruoja jokių lengvatų bei privilegijų.

Apibendrinant filantropijos nacionalinių režimų santykį su Europos Bendrijų teise galima teigti, kad:

- Dabartinis valstybių narių reglamentavimas daugeliu atveju pasižymi skirtingomis mokestinėmis lengvatomis nacionalinei ir tarpvalstybinei filantropijai. Pagal Teismo šiai dienai pateiktus išaiškinimus darytina prognozė, jog daugelis jų galimai būti pripažintos kaip ribojančios laisvą kapitalo judėjimą arba įsisteigimo teisę;

- Ne pelno asmenų pradėta vykdyti ekonominė veikla ne tik joms leidžia naudotis įsisteigimo bei kapitalo judėjimo laisvėmis, bet tuo pačiu leidžia jas Sutarties prasme traktuoti įmonėmis, kas reiškia, jog valstybių joms teikiamos lengvatos gali būti pripažintos valstybės pagalba. Šiai dienai Teismas dar nėra nei karto to pripažinęs, tačiau remiantis dabartiniais išaiškinimais atrodo tikėtina, jog ne pelno

organizacijoms ir toliau vykdančią ūkinę veiklą (kad ir visuomenei naudingais tikslais), ETT atsirastų galimybė tai padaryti;

- Valstybėms pačioje sutartyje yra įtvirtinta galimybė pateisinti numatytuosius ribojimus, taip pat ir valstybės pagalbos teikimą. Tačiau vėlgi, kaip galima spręsti iš dabartinės jurisprudencijos, Teismas yra linkęs šiuos pateisinimus aiškinti pakankamai siaurai, taigi nedaugelis jų tikėtų pateisinti dabartinei valstybių narių motyvacijai dėl skirtingų tarpvalstybinės ir nacionalinės filantropijos lengvatų.

4.2. INTEGRACIJA FILANTROPIJOS SRITYJE

Integracijai ES kontekste apibrėžti yra sukurta nemažai teorijų, kurios, aiškindamos integracijos sampratą, imasi taip pat analizuoti ir kokios yra jos priežastys, elementai ir pan. Tačiau bendriausia prasme, ko gero, galima pripažinti jog integracija – tai skirtingų elementų sujungimas į vientisą vienetą⁹⁷. Drąsu būtų vienareikšmiškai teigti, jog toks yra ir ES narių siekis kalbant apie Europos integraciją, tačiau minėtasis apibrėžimas padeda suprasti šio proceso esmę – jo metu yra palaipsniui eliminuojami skirtumai, ir tuo pačiu formuojama kažkas bendro, vieningo. Taip yra šiai dienai įprasta skirstyti⁹⁸ ir ES vykstantį integracijos procesą – jo metu iš vienos pusės yra palaipsniui naikinami reglamentavimo skirtumai, kliūtys visiškai integracijai (negatyvi integracija), o iš kitos pusės kuriami tam tikri koordinuoti planai bendrai ateičiai (pozityvi integracija). Nors iš esmės tiek pačios ES, tiek filantropijos integracijos procesas yra politinis, tačiau neabejotinai vyksta jis naudojant teisę kaip priemonę. Todėl remiantis šia – integracijos - schema taip pat galima išskirti ir procesus, kurie vyksta (ar dar turėtų įvykti) tam, kad ES būtų sukurta *bendra teisinė aplinka* tarpvalstybinei filantropijai.

Iš negatyvios integracijos pusės, kaip buvo aptarta ankstesniame poskyryje, ETT savo priimtaisiais sprendimais pradėjo kvestionuoti skirtingą valstybių narių reglamentavimą šioje srityje. Čia bus apžvelgta kokia šiai dienai yra tokių ETT sprendimų įtaka ir kaip tokiu „negatyviu“ būdu valstybės šiuo metu yra skatinamos panaikinti skirtingą nacionalinės bei tarpvalstybinės filantropijos apmokestinimą. Kita vertus, norint visdėlto *sukurti* bendrą palankią teisinę aplinką, vien tik barjerų naikinimo neužtenka - tam turėtų būti įgyvendinami tam tikri pozityvūs, koordinuoti, planingi veiksmai ES lygiu. Todėl skyriuje apie pozityviąją integraciją visų pirma bus bandoma išsiaiškinti, kokie veiksmai ES mastu *apskritai* galimi, nes, kaip žinia, pačios Sąjungos integracija nėra visa apimanti - ją riboja ES steigimo sutartis. Toliau bus nagrinėjama dėl kokių priežasčių pati Sąjunga galėtų norėti skatinti tarpvalstybinę filantropiją bei kas šioje srityje jau yra daroma. Visa tai turėtų

---

⁹⁷ “West’s encyclopedia of Americal Law“, Tamson Gale, interaktyvus <http://www.answers.com/library/>, žiūrėta 2008 m. kovo 19 d.

⁹⁸ “Europos Sąjungos enciklopedinis žinynas“ Vitkus G., Vilnius, Eugrimas, p.184

padėti išsiaiškinti, kiek apskritai įmanomas, realus bei kokioje stadijoje šiuo metu yra tinkamos teisinės aplinkos tarpvalstybinei filantropijai kūrimas Europos Sąjungoje.

4.2.1. Negatyvios integracijos procesas filantropijos srityje

Pradedant analizuoti šį procesą, verta dar kartą grįžti prie teiginio, jog negatyvi integracija yra susijusi su Bendros rinkos kūrimu bei *laipsnišku kliūčių jai kurti panaikinimu*. Ankstesniame skyriuje buvo gana detalai aprašyta, kokias iš šių kliūčių Teisingumo Teismas jau identifikavo filantropijos srityje. Tačiau vien tik identifikavimo, jog tam tikro pobūdžio reglamentavimas yra diskriminacinis ar ribojantis, dažniausiai nepakanka tam, kad *visos* ES narės, kuriose taip pat galioja panašios (tačiau, dažniausia, ne visiškai identiškų) nuostatos, taip pat pakeistų savo reglamentavimą. Paprastai po Teismo priimto išaiškinimo, Europos Komisijai tenka vaidmuo toliau prižiūrėti, ar nėra valstybių, kuriose egzistuoja panašūs, taigi, keistinas reglamentavimas, ir kurio jos nepakeitė savanoriškai Teismui priėmus sprendimą.

Filantropijos srityje, negatyvios integracijos procesas šiai dienai vyksta pagal tokią pačią schemą. Visų pirma, Teisingumo Teismas priėmė nutarimą jau ne kartą minėtoje *Stauffer* byloje, kurioje Vokietijos taikytos nacionalinės lengvatos buvo pripažintos ribojančiomis. Ši byla buvo pirmas ryškus postūmis negatyvios integracijos procesams filantropijos srityje. Taip visų pirma atsitiko todėl, kad nacionaliniai teismai, benagrinėdami bylas, atkreipė dėmesį, jog ne pelno juridinių asmenų reglamentavimui irgi gali būti taikomos EB nuostatos. Pastarieji jau keletą kartų kreipėsi su susijusiais prejudiciniais klausimais į Europos Teismą. Šio proceso ryškiausi pavyzdžiai – Vokietijos mokesčių teismo kreipimasis dėl lengvatų donorams; taip pat Italijos Kasacinio teismo kreipimasis minėtoje konkurencijos byloje. Negalima teigti, jog tokius teismų veiksmus paskatino būtent *Stauffer* byla, tačiau svarbus pats principas, jog ja buvo atkreiptas dėmesys, kad filantropinės lengvatos apskritai *gali būti* susiję su Europos Bendrąja rinka, kas parodė nacionaliniams teismams būtinybę panašiais klausimais konsultuotis su ETT.

Savo ruožtu Europos Komisija, dar tik paskelbus generalinio advokato išvadą *Stauffer* byloje, kreipėsi į keturias valstybes su prašymais pakeisti savo nacionalines įstatymų nuostatas, kurios yra susijusios su filantropija, ir kurios galimai sudaro barjerus bendros rinkos funkcionavimui. Pirmiausia, kaip jau buvo minėta, Komisija kreipėsi į Valonijos (Belgijos regiono) įstatymų leidėją dėl nepagrįstai diskriminacinių paveldimo turto mokesčių paramai į užsienį⁹⁹. Toliau buvo kreiptasi į Airiją, Didžiąją

---

⁹⁹ “Taxation of Cross-Border Giving and EU Law. The Case of Belgium“, Houben F., SEAL, European Foundation Centre, Summer 2006;

Britaniją bei Lenkiją¹⁰⁰ dėl skirtingų lengvatų taikymo *donorams*, t.y., donorų atleidimo nuo mokesčių tik už paramą nacionalinėms organizacijoms. Nors, kaip minėta, konkrečiai apie donorų lengvatas Teismas dar nėra pasisakęs, tačiau Komisija rėmėsi daugiausiai *Stauffer* bylos argumentais¹⁰¹, kurie savo ruožtu galbūt labiau siejasi su pačių organizacijų lengvatomis. Iš minėtųjų valstybių vienintelė Lenkija nesipriešindama sureagavo į Komisijos kreipimąsi, tačiau tik po ilgų diskusijų Lenkijos parlamente buvo nuspręsta suteikti lengvatas ir už paramą į užsienį, o ne *apskritai* panaikinti donorų privilegijas. Kitos dvi valstybės nesutiko su Komisijos pastabomis ir tikėtina, jog greitai metu bylos dėl šių klausimų atsidurs ETT.

Čia aprašytasis procesas, taip pat Vokietijos išreikšta pozicija *Stauffer* byloje (kurią antrino Didžioji Britanija bei Airija) patvirtina, kad lengvatas nemažai valstybių grindžia tuo, jog jos padeda skatinti *konkrečiai tai šaliai* skirtą viešąją naudą. Tai reiškia, jog šiai dienai iš lengvatų valstybės tikisi ekonominio efektyvumo ir nėra linkusios juo lengvai „dalintis“ su kitomis ES narėmis. Ir nors iš pirmo žvilgsnio atrodo, jog Teisingumo Teismo sprendimų užtenka tam, kad būtų tokio valstybių noro nepaisoma, visgi filantropijos reglamentavime galiausiai būtina paminėti faktą, kad valstybės narės neatidavė teisės Bendrijai spręsti dėl tiesioginių mokesčių, t.y., ši sritis ir toliau bent teoriškai išlieka valstybių narių kompetencija. Štai čia reikia atkreipti dėmesį, kad filantropijos mokestinių lengvatų klausimas galiausiai neatsiejamai priklauso bendresnio pobūdžio ir pakankamai „jautriai“ diskusijai, kurioje bandoma nustatyti kur gi yra valstybių narių kompetencijos ribos šioje srityje, ar, tiksliau, kiek į šią kompetenciją gali kištis Bendrija.

Šios diskusijos, ašis, kaip žinia, yra Teismo nuosekliai taikomas draudimas valstybėms narėms taikyti rezidentų ir ne rezidentų atskyrimo principą. Teismo teigimu, toks atskyrimas yra diskriminacinis ir prieštarauja EB sutarties dvasiai¹⁰². Tuo tarpu mokesčių bei jų lengvatų taikymas daugiausiai būtent ir yra paremtas šiuo principu. Dėl tokio Teismo aiškinimo statistika šiai dienai rodo, kad 95% ETT nagrinėjamų *apskritai visų* su mokesčiais susijusių bylų yra išsprendžiamos mokesčių mokėtojų naudai¹⁰³. Čia verta paminėti, jog norėdama patikrinti tokį teismo sprendimų poveikį, tarptautinė kompanija *PriceWaterHouseCoopers* 2003 m. užsakė tyrimą, kuriame siekė išsiaiškinti, kiek tuometinių ES valstybių buvo suderinusios savo teisės aktus pagal ETT išvadas. Atliktasis

¹⁰⁰ „How does EU law effect national foundation law?“ Report of the EFC tax seminar 2007, Briuselis, vasario 5 d. Interaktyvus, www.efc.be, žiūrėta 2008 m. kovo 15 d.

¹⁰¹ “Commission requests the United Kingdom to end discrimination of foreign charities“ interaktyvus, <http://europa.eu/rapid/search/press-releases> žiūrėta 2008 m. kovo 5 d.

¹⁰² “Diskriminacijos pilietybės pagrindu samprata: lyginamoji tarptautinės mokesčių teisės ir Europos bendrijų teisės analizė”, Gabartas H., Jurisprudencija, 2003

¹⁰³ www.tax-news.com žiūrėta 2008 m. kovo 8 d.

tyrimas parodė, jog nesuderinti buvo maždaug 75% mokesčių teisės aktų¹⁰⁴. Be abejo, šiai dienai negalima daryti itin griežtų išvadų remiantis šiuo tyrimu, nes nuo jo atlikimo yra praėję jau nemažai laiko, be to, tam reiktų detalai išanalizuoti ir šio tyrimo metodiką bei objektą. Tačiau iš kitos pusės jis parodo akivaizdžią tendenciją, jog valstybės narės yra linkusios gana dažnai pro pirštus žiūrėti į ETT išaiškinimus mokesčių srityje, o realūs pakeitimai bei integracija vyksta tik Komisijai bei nacionaliniams teismams inicijuojant naujus procesus dėl jau ne kartą netinkamomis pripažintų priemonių¹⁰⁵.

Kaip matyti iš aprašytosios situacijos su nacionaliniu filantropijos lengvatų reglamentavimu, čia padėtis yra labai panaši, kaip ir kitų mokesčių srityje. Nors Teismo jau buvo pakankamai akivaizdžiai pasakyta, kad skirtingos lengvatos nacionalinei bei tarpvalstybinei filantropijai yra diskriminacinio bei ribojančio pobūdžio, daugelyje valstybių tokios lengvatos galioja ir toliau. Integracijos procesas vyksta tam tikra prasme „priverstinai“, Komisijai po vieną besikreipiant į konkrečias valstybes. Pastarosios nėra linkusios sutikti su komisija ir savanoriškai nustatyti vieningas lengvatas. Priešingai, kaip teisingai nuogaštuoja daugelis fondų Europoje¹⁰⁶, filantropijos specifika yra tokia, jog iš esmės jai teikiamos lengvatos valstybei *nėra privalomos*. Tai reiškia, kad toks priverstinis valstybių skatinimas vienodinti lengvatas tarpvalstybinei bei nacionalinei filantropijai gali taip pat lengvai privesti prie visiško lengvatų filantropijai panaikinimo (nes lengvatų nebuvimas taip pat užtikrina lygybę), kaip ir prie jų suvienodinimo. O štai tokio valstybių elgesio Europos Sąjungos mastu būtų visiškai neįmanoma įtakoti, nes, kaip minėta, teoriškai ir toliau tiesioginiai mokesčiai išlieka valstybių narių kompetencija.

Apibendrinant negatyvios integracijos procesus, kurie Europoje šiai dienai vyksta filantropijos srityje, galima neabejotinai teigti, jog situacija yra pakankamai sudėtinga. Po tarpvalstybinėms lengvatoms akivaizdžiai palankaus Teismo sprendimo valstybės nepradėjo savanoriškai keisti savo įstatymų, šis procesas vyksta veikiau Europos Komisijos „stumiamas“. Toks spaudimas iš Bendrijos pusės gali, viena vertus, priversti valstybes nars pagerinti klimatą tarpvalstybinei filantropijai, tačiau lygiai taip pat gali ir neigiamai paveikti jau pakankamai stabilius nacionalinės filantropijos pagrindus. Žvelgiant bendrai, toks negatyvus integracijos procesas neužtikrina tinkamos filantropijai aplinkos stabilumo bei nuoseklaus vystimosi. Jo sukeltas poveikis visų pirma yra pavojingai dviprasmiškas, o iš kitos pusės visiškai neužtikrina ES narių *įsipareigojimo* kurti tinkamą aplinką tarpvalstybinei

¹⁰⁴ „PWC Survey Reveals Flawed Tax Law in 12 EU member States“, straipsnis iš www.tax-news.com, 2003 m., žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.

¹⁰⁵ Magistrinis darbas „Europos Teisingumo Teismo jurisprudencijos įtaka valstybėms narėms“ Eigėlytė A., Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės specializacija, 2004

¹⁰⁶ „File a complaint with the European Commission“ Surmatz H., EFFECT, European Foundation Centre, Spring 2007

filantropijai. Dėl to akivaizdu, jog vien tik šių procesų neužtenka norint sukurti tikrai palankų teisinį pagrindą tarpvalstybinei filantropijai Europos Sąjungoje.

4.2.2. Pozityvi integracija filantropijos srityje ir jos galimybės

Ką tik įvardinti neigiamos integracijos trūkumai iš esmės galėtų būti „kompensuoti“ tam tikrais pozityviais, koordinuotais visų narių veiksmais ar bendru sutarimu dėl tarpvalstybinės filantropijos ateities ES lygmeniu. Deja, tačiau kaip minėta, šiuo metu Bendrijos mastu nėra priimta nei vieno teisės akto, kuris būtų skirtas konkrečiai filantropijos teisei aplinkai. Iš kitos pusės, negalima teigti, jog šiuo metu Europoje visiškai nieko nėra daroma, kad esama situacija pasikeistų. Tol, kol pačios valstybės nerodo jokios politinės valios šioje srityje, veiksnių skatinant palankią aplinką tarpvalstybinei filantropijai imasi pačių filantropinių organizacijų atstovai. Ir nors vargiai tokius veiksmus galima pavadinti pozityvia integracija šioje srityje, tačiau pradėtosios iniciatyvos bei diskusijos leidžia kalbėti apie tam tikras tokios integracijos užuomazgas, taigi verta juos čia apžvelgti.

Kita vertus, vienas iš šio darbo tikslų yra nustatyti, kokios yra šios filantropijos rūšies *perspektyvos* Europos Sąjungoje. Todėl čia taip pat panagrinėsime kokios yra *galimybės* bei *poreikis* valstybėms bendrai skatinti filantropijos integraciją Sąjungos lygiu. Tam visų pirma bus aiškinamasi, kokią kompetenciją Bendrija turi spręsti dėl filantropijos bendro reglamentavimo, ir antra, bus bandoma nustatyti politinį pagrindą kodėl valstybės turėtų kažką daryti visos drauge, t.y., kaip bendra teisinė aplinka gali padėti siekti Sąjungai bei Bendrijai vieningų tikslų. Tokio pobūdžio analize norima išsiaiškinti, kokio paskatinimo tarpvalstybinė filantropija bent jau ateityje gali tikėtis iš Europos Sąjungos.

Dabartinė situacija - Europoje jau pradėtos iniciatyvos bei vykstančios diskusijos dėl tarpvalstybinės filantropijos teisinės aplinkos gerinimo. Šiai dienai neabejotinai ryškiausia iniciatyva skatinant tarpvalstybinę filantropiją yra siūlymas sukurti dar vieną juridinio asmens formą, kuri galėtų veikti ES mastu – Europos fondą. Pastaroji iniciatyva prasidėjo 2001 m., kai Europos Komisija pradėjo reformas Europos bendrovių teisės srityje ir buvo sukeltos diskusijos dėl to, kokio pobūdžio ES juridiniai asmenys apskritai yra reikalingi¹⁰⁷. Tuomet buvo pirmą kartą išreikšta būtinybė sukurti tokią juridinio asmens formą, kuri leistų „vystyti efektyvų teisinį režimą privačiam investavimui į viešąjį gėrį (*angl.- develop an efficient regime for private investment for public*

---

¹⁰⁷ „Enabling Cross-Border Philanthropy. Towards a European Foundation Regulation“ Nunez Ruiz M.P., SEAL, European foundation centre, Summer 2006

good)¹⁰⁸“. Apie šiandieninę situaciją šiame procese galima pasakyti, jog iš Europos fondų asociacijos¹⁰⁹ pusės yra parengtas siūlymas reglamentui, kuris įtvirtintų Europos fondo teisinę formą bei pagrindinius jo veiklos principus¹¹⁰. Svarbu paminėti, jog kadangi pagal pasiūlymą, fondas turėtų gauti ir visas visų valstybių nacionalines mokesťines lengvatas, tai itin daug dėmesio šiame siūlyme skiriama fondo atskaitingumui bei kontrolei. Apsistota ties siūlymu įsteigti bendrą registrą ES mastu, kuriame fondai galėtų būti registruojami bei kuriam turėtų atsiskaityti už savo finansinę veiklą. Lyginant su visais kitais šiuo metu įteisintais Europos juridiniais asmenimis (Europos bendrove, Europos ekonominių interesų grupe), toks reglamentavimas būtų revoliucinis, nes reikštų ne tik vieningą juridinio asmens pripažinimą, bet ir vieningą kontrolę visos Sąjungos mastu, kas šiai dienai dar nebuvo nei karto įgyvendinta¹¹¹. Reaguodama į tai, Komisija po ilgų diskusijų užsakė parengti tokio pasiūlymo įgyvendinimo studiją, kuri turėtų būti baigta 2008 m. pabaigoje¹¹². Ši studija turėtų parodyti, kiek vis dėlto realu yra įdiegti visiškai naują Europos fondų teisinę formą, kaip tai siejasi su EB kompetencija bei Bendrąja rinka, ir ar apskritai įmanomas yra centralizuotas fondo registravimas bei kontrolė.

Europos fondo sukūrimas – iniciatyva, daugiausiai susijusi su fondų *struktūrinių* problemų sprendimu, konkrečiai – būtinybe steigti padalinius tose valstybėse, į kurias norima teikti paramą. Tuo tarpu, kaip teigia patys dabartinio pasiūlymo rengėjai¹¹³, vien tik tokio fondo įteisinimas neišspręstų pačių dvigubo apmokestinimo problemų bei praktiškai neįtakotų lengvatų tarpvalstybinei filantropijai teikimo klausimų. Valstybėms narėms neteikiant šių lengvatų nacionalinių mastu, bei niekaip nederinant jau suteiktų lengvatų taikymo, Europos fondas daugeliu atveju susidurtų su tomis pačiomis apmokestinimo problemomis, kaip ir dabartinės, nacionalinės organizacijos.

Šiai dienai, ko gero, realiausias siūlymas dėl *mokestinių lengvatų* derinimo yra susijęs su valstybių sudaromomis sutartimis dėl dvišalio apmokestinimo išvengimo. Kaip jau minėta kalbant apie atskirų valstybių narių reglamentavimą, absoliuti dauguma šių sutarčių yra paremti EBPO modeline sutartimi. Kaip žinia, šios sutarties taikymas Europos Sąjungoje yra specifinis bei problematinis, dėl to yra pradėta iniciatyva parengti tokią tipinę dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartį, kuri būtų tinkama ir taikytina Europos Sąjungoje, ir kurioje bendriausia prasme būtų galima suderinti

---

¹⁰⁸ “European Company Law and a European Foundation Statute. A Commission Consultation” Surmatz H., SEAL, European foundation centre, Summer 2006

¹⁰⁹ Europos fondų centras, įsikūręs Briuselyje, www.efc.be

¹¹⁰ Interaktyvus www.efc.be/ftp/public/EU/LegalITF/european_statute.pdf žiūrėta 2008 m. kovo 19 d.

¹¹¹ „Pelno nesiekiantys juridiniai asmenys Europos Sąjungos valstybėse ir jų veiklos organizavimo principai“, taikomasis mokslinis tyrimas, advokatų profesinė bendrija „Jurevičius, Balčiūnas, Bartkus ir partneriai“, 2006 m. lapkritis.

¹¹² „Feasibility study on the European Foundation Statute gets going“, Surmatz H., Rossi M., EFFECT, European foundation Centre, Autumn 2007

¹¹³ „What a European Foundation Statute Could look like. Recommendations of the EFC“, Chancelle de Machete R., SEAL, European Foundation Centre, Summer 2006

prieštarinę ETT jurisprudenciją apmokestinimo klausimais¹¹⁴. Filantropinių organizacijų atstovai dalyvauja diskusijose dėl šios sutarties siekdami, kad joje atsispindėtų su filantropijos lengvatų taikymu susijusi specifika¹¹⁵. Kita vertus, grynai dėl gana konkrečiai apibrėžto šios sutarties reguliavimo dalyko (t.y., pajamų bei kapitalo mokesčiai), čia galima kalbėti nebent apie dividendų apmokestinimo klausimus, o kitos lengvatų taikymo sferos (pvz., paveldimo bei dovanojimo taikymo mokesčiams) šiuo atveju nelabai gali būti aptariamoms ar įtrauktoms. Iš kitos pusės, be abejojimo, reikia pripažinti, jog pati minėtoji sutartis šiai dienai dar yra tik diskusijų objektas, todėl sunku tikėtis, jog ji, ar tuo labiau ja norimas įtvirtinti tarpvalstybinės filantropijos lengvatų derinimas, bus parengti artimiausiu metu.

Apibendrinant šias išvardintąsias iniciatyvas, taip pat charakterizuojant ir kitas, kurios čia nebuvo paminėtos, galima teigti, jog jos šiai dienai yra pakankamai vienusės, pagrinde inicijuotos bei skatinamos Europoje veikiančių fondų bei jų asociacijos – Europos fondų centro. Apibūdinimu „vienpusis“ norima pasakyti, jog, kaip ir galima tikėtis, fondai daugiausiai rūpinasi savo, kaip organizacijų-persikirstytojų – tinkama teisine aplinka bei išitvirtinimu Europiniu lygmeniu. Tai jokių būdu nereiškia, kad tokie fondų veiksmai yra vertintini tik neigiamai – priešingai, būtent dėl savo sąlyginai vieningų veiksmų fondai yra, ko gero, vieninteliai, kurie skatina realų teisinės aplinkos tarpvalstybinei filantropijai vystymą ES. Tačiau iš kitos pusės tai reiškia, jog fondų, kaip organizacijų-tarpininkų skatinami procesai visiškai nėra susiję su palankaus klimato *tiesioginei* filantropijai kūrimu. Dėl to tikėtina, jog ilgai, jei teisinė aplinka tarpvalstybinei filantropijai gerės ES mastu vadovaujantis fondų siūlymais, tai sklandus turto perdavimo procesas, kuriam taikomos palankios mokesstinės lengvatos, bus galimas tik į ją įtraukiant fondą.

Galimybės kurti palankią teisinę aplinką ES mastu ir jų ribos. Kalbėdami apie ES teisinę aplinką tarpvalstybinei filantropijai daugelis jos šalininkų yra linkę lyginti ES su JAV, nes akivaizdu, kad pastarosios teisinė aplinka yra gerokai palankesnė ir JAV daug kartų lenkia Sąjungą tiek nacionalinės, tiek tarptautinės filantropijos mastais¹¹⁶. Tačiau lyginant JAV bei ES reglamentavimą filantropijos srityje negalima daryti tiesioginių paralelių dėl paprastos priežasties – ES nėra valstybė (nors ir turinti valstybės požymių), tuo tarpu JAV, kad ir federacinė, yra vientisa valstybė taigi, gali savo reglamentavimą formuoti gerokai lanksčiau, nei Europos Sąjunga. Tuo tarpu reglamentavimas ES

---

¹¹⁴ “Workshop on Tax treaties and European Law” European commission, Brussels, July 2005, interaktyvus http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/personal_tax/double_tax_conventions žiūrėta 2008 m. kovo 19 d.

¹¹⁵ „Unrecoverable Foreign Withholding Taxes. Opposition by Foundations“, Scherphuis J., SEAL, European foundation centre, Summer 2006

¹¹⁶ “The Index of Global Philanthropy 2006” Hudson Institute. Interaktyvus www.paf.lt, žiūrėta 2008 m. kovo 19 d.

mastu nėra visiškai „laisvas“ ir vis dar nemažai priklauso nuo valstybių narių bei pačios Bendrijos kompetencijų atskyrimo.

Vertinant šių kompetencijų ribas, reikia dar kartą prisiminti, jog Sąjungos politika šiai dienai yra vis dar daugiausiai paremta Europos Bendrijomis, t.y., *ekonominio pobūdžio* valstybių bendradarbiavimu. Iš kitos pusės, nors šis bendradarbiavimas išties tampriai jungia valstybių narių ekonomikas, tačiau, kaip jau minėta šiame darbe, viena svarbiausių išimčių čia - tai *savarankiška narių fiskalinė politika tiesioginių mokesčių srityje*. Turint galvoje minėtus faktus ir grįžtant prie filantropijos verta pastebėti, jog visų pirma, jai palanki teisinė aplinka yra daugiausiai įtakojama *mokestinių lengvatų* (taigi, iš esmės sritimi, kuri viena iš nedaugelio ekonominio pobūdžio sričių Bendrijai nepriklauso). Antra, fundamentaliai vertinant pačią filantropiją bei jos vaidmenį valstybėje, reikia pripažinti, jog savo prigimtimi ir esme ji visgi yra labiau *ne ekonominio pobūdžio*, bet padedanti gerinti valstybių kultūrinį, socialinį, ekologinį klimatą ir pan.. Štai čia grįžtant prie naudoto JAV ir ES palyginimo, tampa aišku, jog būtent tokiose srityse, kaip filantropija bei jos reglamentavimas, ir išryškėja JAV kaip *valstybės* bei ES kaip *valstybių sąjungos* skirtumai. JAV gali nuspręsti dėl to, kaip ir koku mastu ji nori skatinti filantropiją., tuo tarpu iš esmės vertinant dabartinę Sąjungos bei jos institucijų tiesioginę kompetenciją, apie *vieningą* tarpvalstybinei filantropijai palankų teisinį reglamentavimą ES lygiu kalbėti yra labai sudėtinga.

Visgi nepaisant to, kad dabartinė ES konstrukcija bei kompetencija neleidžia laisvai kalbėti apie vieningą filantropijos reglamentavimą – kaip jau buvo nustatyta ankstesniuose skyriuose, daugelis saitų tarp jos ir Bendrosios rinkos egzistuoja. Dėl to galimybių ES mastu kurti jei ne vieningą *reglamentavimą*, tai bent jau *palankią teisinę aplinką* filantropijai taip pat yra. Šioje vietoje verta prisiminti, jog ES yra įvairialypis darinys, kurio narių tarpusavio bendradarbiavimas vyksta įvairiomis formomis. Čia, kitaip nei paprastoje valstybėje, daugeliu atveju centrinės institucijos ne tik leidžia *unifikuotus* teisės aktus, bet taip pat *harmonizuoja* valstybių narių reglamentavimą (t.y., nustato minimalų vieningą reglamentavimo pagrindą), jį *derina* (t.y., užtikrina, kad aktai darniai veiktų paraleliai) bei *koordinuoja ir konsultuoja* valstybes nares (t.y., siūlo galimą kryptį valstybių narių vykdomai politikai)¹¹⁷. Bendrai, visus šiuos Bendrijos veiksmus (unifikavimą, harmonizavimą, derinimą bei koordinavimą) galima sudėti į skalę, vietą kurioje indikuoja valstybių narių bei Bendrijos kompetencijų pasidalinimas (nuo išimtinės bendrijos kompetencijos iki *tik* valstybių narių kompetencijos) ir to pasėkoje atsirandantis šių veiksmų privalomumo laipsnis. Kadangi, kaip ką tik buvo įvardinta, filantropijos reguliavimas nėra visiškai ekonominės kilmės, be to, susijęs su mokesčių reglamentavimu, tai akivaizdu, jog ir bendradarbiavimo formos šioje srityje turėtų būti veikiau iš

¹¹⁷ Magistrinis darbas „Mokesčių politikos teisinis reguliavimas Europos Sąjungoje“, Grigaitė G., Vilniaus universiteto teisės fakulteto Administracinės ir Konstitucinės teisės katedra, 2007

„antrosios“ skalės pusės, t.y., susijusios su valstybių teisėkūros derinimu bei koordinavimu, o ne unifikuotu reglamentavimu.

Kita vertus, ką tik pateiktosios išvados nereikėtų absoliutinti, nes iš esmės, *valstybės yra laisvos susitarti* dėl daugelio dalykų, taigi tuo pačiu ir dėl unifikuoto ar harmonizuoto reglamentavimo, jei tik jis padeda kurti bendrąją rinką ir siekti bendrų Sąjungos tikslų. Čia valstybės galėtų pasinaudoti EB sutarties 308 str. įtvirtinta galimybe, numatančia išimtį iš bendrojo kompetencijų padalinimo, ir priimti privalomo pobūdžio teisės aktus¹¹⁸. Tačiau toks susitarimas reikalautų konkrečios *visų* šalių politinės valios (nes pagal minėtąjį 308 str. būtinas yra *vieningas* sprendimas), o tas, kaip žinia, nėra visuomet lengvai pasiekiamas 27 valstybes vienijančioje sąjungoje. Dėl to, vertinant realias filantropijos reglamentavimo perspektyvas, svarbu suvokti, jog dabartinėmis sąlygomis Sąjunga nebūtinai turi leisti „privalomas“ tarpvalstybinę filantropiją įgalinančias taisykles. Šiai dienai ji gali būti naudojama ir kaip bendras diskusijų stalas, prie kurio su Komisijos pagalba yra nustatomos gaires valstybių narių reglamentavimui bei nusprendžiama kaip tinkamai jį suderinti. Bent jau tokio pobūdžio veikla dabartinėmis aplinkybėmis galėtų padaryti klimatą tarpvalstybinei filantropijai Europoje palankesnę.

Filantropijos ryšys su ES tikslais ir vykdoma politika. Išsiaiškinus kokios yra kompetencijos ribos šioje srityje, antras klausimas, kurį neabejotinai reikia atsakyti – tai kodėl pati ES turėtų būti suinteresuota kaip nors skatinti pozityviąją integraciją filantropijos srityje. Nors ir pakankamai politinio pobūdžio aspektas, tačiau itin svarbus paminėti kalbant apie filantropijos teisinės aplinkos perspektyvas, nes, kaip jau buvo keletą kartų užsiminta ankstesniuose skyriuose, būtent politinės valstybių narių valios trūkumas, ko gero, yra pagrindinė dabartinės situacijos šioje srityje problema.

Atsakant į šį klausimą, pirmiausia reikia dar kartą grįžti prie filantropijos kertinių požymių ir prisiminti, jog ji – tai tam tikrų privačių gėrybių teikimas *visuomenei naudingais tikslais*. Vertinant šiuos požymius (nepaisant visų anksčiau nagrinėtų aspektų kaip filantropijos procesas yra susijęs su Bendrąja rinką), galima pagrįstai teigti, jog pirminis bei pagrindinis jos ryšys, ko gero, yra su ES steigimo sutartyje įtvirtinta Sąjungos pilietybe¹¹⁹ bei visos Europos mastu siekiamomis sukurti pilietinės visuomenės tradicijomis. Kaip teigia patys filantropinių organizacijų atstovai¹²⁰, „Europos integracija yra paremta Piliečių Europa, o pastarieji savo ruožtu turėtų turėti galimybę nevaržomai

---

¹¹⁸ „What a European Foundation Statute Could Look Like“, Chancerelle de Machete R., SEAL, European Foundation Centre, Summer 2006

¹¹⁹ Europos Sąjunga – Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos Steigimo Sutarties suvestinės redakcijos, 2 str., OL 29 12 2006 C 321E

¹²⁰ „Developing a European Foundation Statute. An EFC perspective“, Charhon F., SEAL, European Foundation Centre, Summer 2007

skirti savo privačias lėšas Europos bendram gėriui“. Kita vertus, filantropija taip pat neabejotinai turėtų prisidėti užtikrinant, kad būtų įgyvendintos teisės, numatytos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje¹²¹, nes tikėtina, jog po Lisabonos Sutarties įsigaliojimo ši įgaus daug didesnę reikšmę visoje ES politikoje¹²². Kitaip sakant, autorės nuomone, reiktų pripažinti, jog visų pirma filantropija Europos *Sąjungai* gali būti naudinga įgyvendinant jos fundamentalius tikslus bei užtikrinant pagrindinius veiklos principus.

Kita vertus, Europos Sąjungoje, kaip ir bet kurioje kitoje savo veiklą koordinuojančioje bei planuojančioje struktūroje, iniciatyvos neprasideda „iš niekur“. Dėl to akivaizdu, jog norint kurti bendrą teisinę aplinką tarpvalstybinei filantropijai, reikalingas tam tikras politinis pagrindas, ant kurio tai būtų daroma, t.y., ryšys su *jau vykdoma* politika bei *jau konkrečiai* nusistatytais tikslais politiniais tikslais. Štai čia ir reikia grįžti prie filantropijos bei ekonomikos santykio, nes būtent tokio – ekonominio – pobūdžio pirmiausia yra dabartinis valstybių narių bendradarbiavimas. Šiame kontekste neabejotinai visų pirma reikia vertinti, ar filantropija gali padėti įgyvendinti ES tikslus, nustatytus taip vadinamoje Lisabonos strategijoje¹²³. Laisva tarpvalstybinė filantropija neabejotinai galėtų vaidinti didelį vaidmenį mokslinių tyrimų bei švietimo skatinime, kas yra viena iš šioje strategijoje įvardintų esminių politikos krypčių¹²⁴. Toliau, vertinant pačių institucijų pradėtas iniciatyvas, filantropija vienaip ar kitaip siejasi su labai daugeliu jų vykdomos politikos sričių, kaip, pvz., tyrimų bei inovacijos skatinimas¹²⁵, geros valdymo praktikos įdiegimas¹²⁶, socialiai atsakingo verslo ugdymas¹²⁷ ir pan. Kitaip sakant, dabartinė ES bei jos institucijų politika išties daugelyje sričių jau dabar yra persipynusi su filantropija, kas reiškia, jog ir strateginis, politinis pagrindas sukurti jai tinkamą teisinę aplinką egzistuoja.

Apibendrinant pozityviają integraciją filantropijos srityje ir jos galimybes galima teigti, jog šiai dienai iš valstybių narių bei pačios Sąjungos institucijų pusės praktiškai nerodoma jokia iniciatyva filantropijai skirtų teisės aktų leidybos srityje. Kita vertus, nepaisant tokios dabartinės stagnacijos, *galimybių* veikti bei politinis pagrindimas, *kodėl* tai reiktų daryti egzistuoja, taigi viskas, ko reikia šiuo metu – tai pačių valstybių narių politinės valios bei strateginio požiūrio į tai, kaip tarpvalstybinė

¹²¹ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, OL 14 12 2007 C 303

¹²² “True guide to the treaty of Lisbon”, Duff A., interaktyvus www.euobserver.com žiūrėta 2008 m. kovo 19 d.

¹²³ “Lisabonos strategija: daugiau ir geresnių darbų konkurencingesnėj Europoj”, interaktyvus, <http://www.europarl.europa.eu/highlights/lt>, žiūrėta 2008 m. kovo 19 d.

¹²⁴ Interviu su M. Medina, Ispanijos atstovu Europos Parlamente, „Feasibility and reality – what’s next for the European Foundation Statute?“ EFFECT, European foundation Centre, Summer 2007

¹²⁵ COM(2005) 488 Communication by European Commission “More Research and Innovation - Investing for Growth and Employment” final - OL 28 02 2006 C 49

¹²⁶ White paper from the Commission of the European Communities on the European Governance, OL 25 7 2001 428

¹²⁷ Communication from the European Commission of 2 July 2002 concerning corporate social responsibility: A business contribution to sustainable development [COM (2002) 347 final - Not published in the Official Journal].

filantropija gali padėti siekti bendrų Sąjungos ir drauge atskirų valstybių tikslų. Būtinybę imtis kokių nors tarpvalstybinę filantropiją įgalinančių veiksmų ES lygmenyje ypač parodo faktas, kad siūlymai dėl to, kaip teisinė aplinka tarpvalstybinei filantropijai turėtų būti pagerinta šiuo metu daugiausiai kyla iš pačios ES pilietinės visuomenės pusės – vadinasi, *poreikis* bent minimaliam valstybių narių reglamentavimo derinimui išties yra. Europos Bendrijoje skatinant pagrindinių laisvių įgyvendinimą bei ekonominę integraciją, paralelių galimybių veikti Europos mastu reikia ir Sąjungos aktyviems piliečiams bei jų organizacijoms, o jų šiuo metu, kaip rodo dabartinės teisinės aplinkos tarpvalstybinei filantropijai apžvalga, nėra suteikiama pakankamai. Galima tik tikėtis, kad toliau vykstant minėtajai bendrai politinei bei ekonominei integracijai, taip pat reaguojant į Teisingumo Teismo sprendimus, bus imtasi ir pozityvių veiksmų šioje srityje, nes tik jie gali užtikrinti stabilią ir subalansuotą tarpvalstybinės filantropijos plėtrą.

5. IŠVADOS

1. Mokestinio pobūdžio privilegijos turi prieštarinę poveikį filantropijai. Iš vienos pusės jos kuria palankią teisinę aplinką („atlaisvinimo“ nuo mokesčių funkcija, bendro pobūdžio skatinimas), iš kitos pusės jos gali virsti diskriminavimo priemone tam tikros veiklos ar subjektų atžvilgiu, nes padeda valstybei siekti konkrečiai jai svarbių „viešai naudingų“ tikslų.

2. Visos valstybės-ES narės turi tam tikras filantropinės veiklos atleidimo nuo mokesčių sistemas, kurios yra stabiliai subalansuotos nacionaliniu mastu ir taip užtikrina laisvą nuo mokesčių paramos judėjimą valstybių viduje. Tuo tarpu lengvatos tarpvalstybinei filantropijai nacionaliniu lygmeniu yra teikiamos nuosaikiai – organizacijos turi teisę gauti neapmokestinamą paramą iš užsienio, taip pat kiek plačiau paplitęs tarp ES narių yra atleidimas nuo turto prieaugio mokesčių. Privilegijos donorams už paramą į užsienį ir užsienio organizacijų atleidimas nuo uždirtito pelno mokesčio įtvirtintas tik keletuose valstybių.

3. Iš pirmo žvilgsnio palankus režimas turto prieaugio mokesčiams nacionaliniu mastu dažnai visiškai netenka prasmės atsiradus bent vienam užsienio elementui, nes šalys nėra linkusios derinti šių mokesčių lengvatų tarpusavyje. Pajamų ir kapitalo mokesčių lengvatos tarpvalstybinei filantropijai galėtų būti taikomos lengviau, nes pats apmokestinimas šiais mokesčiais jau yra suderintas dvišalėmis sutartimis dėl dvigubo apmokestinimo išvengimo. Tačiau kadangi šiai dienai absoliuti dauguma valstybių nėra nustačiusi pačių minėtų lengvatų, tai ir jų galimas suderinamumas kol kas neaktualus.

4. Pastebima tendencija bet kokias nacionalines mokesčines lengvatas sieti su vietos organizacijoms suteikiamu viešosios naudos statusu bei tuo pačiu griežtinti pačio statuso suteikimą organizacijoms. Šis griežtinimas reiškia labiau ribotą užsienio organizacijų priėjimą prie drauge su statusu teikiamų lengvatų.

5. ES narės yra akivaizdžiai linkusios veikiau skatinti nacionalinę, nei tarpvalstybinę filantropiją, kas savo ruožtu reiškia didėjantį tarpvalstybinės filantropijos ribojimą, nes bendriausia prasme vietos ir užsienio organizacijos konkuruoja dėl paramos, kurią yra pasirengę suteikti donorai.

6. Galima apibendrintai teigti, jog šiai dienai filantropija absoliučioje daugumoje valstybių yra „pririšta“ prie jų teritorijos (*landlock* efektas). Tikėtina, jog taip yra dėl strategiško valstybių požiūrio į tarpvalstybinę filantropiją trūkumo bei nepakankamai vertinamų šalių nuogastavimų dėl piktnaudžiavimo suteiktomis lengvatomis.

7. Skirtingos mokesčinės lengvatos nacionalinei ir tarpvalstybinei filantropijai, pagal Europos Teisingumo Teismo šiai dienai pateiktus išaiškinimus, galėtų būti pripažintos kaip ribojančios laisvą kapitalo judėjimą arba įsisteigimo teisę; realiai ribojančiomis teismas jau pripažino skirtingas

lengvatas viešai naudingų organizacijų ekonominės veiklos apmokestinimui bei skirtingus turto prieaugio mokesčius rezidentams ir ne rezidentams; įsisteigimo teisės ribojimu ETT praktikoje laikomas reikalavimas įsteigti padalinį, norint gauti adekvačias mokesčines lengvatas – būtent tokio pobūdžio dabar yra reglamentavimas, pagal kurį norėdamas gauti mokesčines lengvatas už ekonominę veiklą fondas turi įsiregistruoti toje valstybėje narėje; atsižvelgiant į dabartinę Teismo jurisprudenciją taip pat galima tikėtis, jog valstybių pasiteisinimai dėl šių ribojimų nebūtų priimtini.

8. Pagal ETT išaiškinimą, ne pelno asmenys, vykdančys ekonominę veiklą Sutarties prasme gali būti traktuojamos įmonėmis, kas reiškia, jog valstybių joms teikiamos lengvatos gali būti pripažintos valstybės pagalba.

9. Po tarpvalstybinės filantropijos lengvatoms akivaizdžiai palankaus Teismo sprendimo *Stauffer* byloje valstybės nepradėjo savanoriškai keisti savo įstatymų, šis procesas vyksta veikiau Europos Komisijos „stumiamas“. Toks spaudimas iš Bendrijos pusės gali priversti ES nares ilgainiui įvesti adekvačias lengvatas tarpvalstybinei filantropijai, tačiau, kita vertus, reaguodamos šalys gali taip pat visiškai panaikinti nacionalines lengvatas. Toks neigiamas integracijos procesas filantropijos srityje visų pirma yra pavojingai dviprasmiškas, visų antra neužtikrina tinkamos filantropijai teisinės aplinkos stabilumo bei nuoseklaus vystimosi

10. Kadangi tiesioginių mokesčių reguliavimas išlieka valstybių narių kompetencija, taip pat todėl, kad filantropija savo prigimtimi yra ne ekonominio pobūdžio, apie *vieningą* tarpvalstybinei filantropijai teisinį reglamentavimą ES lygiu kalbėti yra labai sudėtinga. Kita vertus, nepaisant dabartinės stagnacijos, *galimybių* veikti bei politinis pagrindimas, *kodėl* tai reiktų daryti egzistuoja, taigi viskas, ko reikia šiuo metu – tai pačių valstybių narių politinės valios.

11. Būtinybę imtis tarpvalstybinę filantropiją įgalinančių veiksmų ES lygmenyje parodo faktas, kad dabartiniai siūlymai dėl to, kaip teisinė aplinka tarpvalstybinei filantropijai turėtų būti pagerinta daugiausiai kyla iš pačios ES pilietinės visuomenės pusės – vadinasi, *poreikis* bent minimaliam valstybių narių reglamentavimo derinimui išties yra. Tikėtina, kad toliau vykstant bendrai politinei bei ekonominei Sąjungos integracijai, taip pat reaguojant į Teisingumo Teismo sprendimus, valstybės narės ims pozityvių veiksmų šioje srityje.

**Magistro darbo „Tarpvalstybinė filantropija Europos Sąjungoje:
teisinė aplinka ir jos perspektyvos“**

SANTRAUKA

Šio darbo pagrindinis tikslas – įvertinti filantropijos teisinį reglamentavimą valstybėse – ES narėse bei jos teisinę aplinką Europos Sąjungoje siekiant nustatyti kaip ši aplinka galėtų būti pagerinta ateityje.

Darbas susideda iš trijų pagrindinių dalių. Visų pirma, apibrėžiama filantropijos samprata ir sąryšis su kitomis teisės aktuose naudojinomis sąvokomis. Toliau pateikiama bendra, sisteminta informacija apie pagrindinius filantropijos subjektus, jos santykį su mokestinėmis lengvatomis bei jai valstybių nustatomus ribojimus. Antroje dalyje nuodugniai vertinami atskirų valstybių narių teisiniai režimai, daugiausiai mokestinio pobūdžio, kurie savo ruožtu sudaro filantropijos nacionalinius režimus. Iš pradžių aptariama nacionalinės bei tarpvalstybinės filantropijos reglamentavimo *status quo* valstybėse narėse, galiausiai yra apžvelgiamos kokios yra tokio reglamentavimo tendencijos bei galimos priežastys.

Trečioji darbo dalis – kurioje analizuojama filantropijos teisinė aplinka Europos Sąjungoje – apima du aspektus. Pirma, ieškoma nacionalinių teisinių režimų sąsajų su Europos Bendrijų teise, antra – gilinamasi į procesus, kurie jau vyksta ar dar tik galėtų vykti kuriant palankią teisinę tarpvalstybinei filantropijai aplinką ES mastu. Dėl tokio plataus pobūdžio analizės, analizuojamos ES materialinės, institucinės, konstitucinės bei konkurencinės teisės normos.

Bendrai, darbe yra daug dėmesio skiriama ne pelno juridinių asmenų vietai tarp kitų ūkio subjektų bei jų reglamentavimui, taip pat šių asmenų viešosios naudos statusui ir jo reikšmei. Toliau pakankamai giliai yra nagrinėjamos mokestinės lengvatos – tiek jų taikymo specifika, tiek jų vaidmuo ne pelno organizacijų reglamentavime. Galiausiai didelę darbo dalį sudaro Europos Teisingumo Teismo bylų apžvalga bei analizė, kiek ji nagrinėja filantropijos bei jau minėtų ne pelno subjektų ryšį su Bendrijos teisės normomis.

**„Transnational philanthropy in the European Union:
legal environment and its perspectives“**

SUMMARY

This paper aims to discuss trans-national philanthropy's regulations in the EU member states, as well as legal environment for this phenomenon in the whole European Union. This leads to defining its legal perspectives and naming possibilities how the environment just mentioned could be improved.

The paper is constructed of free major parts. Firstly, it provides the legal definition of philanthropy and establishes its connection in comparison with other similar legal terms. Further on, the characterization of trans-national philanthropy and its parties is given, whereas these are followed by conceptual analysis of tax exemptions relevant to philanthropy and its legal limits, established by the state. Second part of the paper is all intended to analyze legal regimes of member states, mostly those of fiscal origin. It starts with the analysis of the current situation both within the regulation of national and transnational philanthropy. It continues by stressing the tendencies for regulations that are present in the analyzed states and trying to name the reasons why the philanthropy nowadays is “landlocked”.

Third part –analysis of EU legal environment in this field – is conducted in two major ways. To start with, it gives characteristics of national philanthropy regimes in accordance to the EC law. Further on, it talks about the processes that *are* going on and *might* be going on in the EU, in order to create the enabling legal environment. As the analysis is overwhelming and involves many parts of the EU legal framework, it can be told that EU institutional, material, competition and even constitutional norms were tackled.

All in all, this paper researches the role of non-profit legal entities among other legal persons, as well as its public benefit status and its implications. Further on, great attention here is given to the tax exemptions, paying attention to both –specifics of its application and role in the not-for-profit sector. Finally a significant part of the paper analyses decisions of the European Court of Justice, as much as they are related to the philanthropy's and non-profit activities' regulations.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. NORMINĖ LITERATŪRA

- Europos Sąjunga – Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos Steigimo Sutarties suvestinės redakcijos, 2 str., OL 29 12 2006 C 321E
- Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, OL 14 12 2007 C 303
- 88/361/EEB Tarybos direktyva dėl Sutarties 67 straipsnio įgyvendinimo, OL 1988 7 8 L 178/5
- 2006/123/EEB Europos parlamento ir Tarybos direktyva dėl paslaugų vidaus rinkoje, OL 3 2006 L 376
- Lietuvos Respublikos Civilinis Kodeksas, Vilnius, 2002 m. liepos 18 d., Teisinės informacijos centras, 2002 m..
- Lietuvos Respublikos darbo kodekso 98 straipsnio pakeitimo įstatymas, Valstybės žinios, 2006, Nr. 132-4989
- Lietuvos Respublikos Labdaros ir paramos įstatymas, Valstybės žinios, 2000, Nr. 61-1818.
- Lietuvos Respublikos Pelnų mokesčio įstatymas, Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992.
- Lietuvos Respublikos Paveldimo turto mokesčio įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. IX-1239
- LR Akcinių bendrovių įstatymas, 59 str., 6 d. Valstybės Žinios, 2000, Nr. 64-1914
- „Articles of the model convention with respect to taxes on income and capital“ , <http://www.oecd.org/>
- COM(2005) 488 Communication by European Commission “More Research and Innovation - Investing for Growth and Employment”, OL C 49 28.02.2006
- COM(2005) 488 Communication from the European Commission “More Research and Innovation - Investing for Growth and Employment” final - OL 28 02 2006 C 49
- White paper from the Commission of the European Communities on the European Governance, OL 25 7 2001 428
- COM (2002) 347 final - Not published in the Official Journal. Communication from the European Commission of 2 July 2002 concerning corporate social responsibility: A business contribution to sustainable development

2. TEISMŲ PRAKTIKA

- “*Centro di Musicologia Walter Stauffer v Finanzamt München für Körperschaften*”, European Court of Justice (ECJ), C-386/04
- “*The heirs of H. Barbier v Inspecteur van de Belastingdienst Particulieren/Ondernemingen buitenland te Heerlen*”, ECJ, C-364/01;
- “*Erika Waltraud Ilse Hollmann v Fazenda Pública*“, ECJ, C-443/06
- “*Maria Geurts, Dennis Vogten v Administratie van de BTW, registratie en domeinen, Belgische Staat*“, ECJ, C-464/05
- “*Petri Manninen*”, ECJ, C-319/02
- “*Hanns-Martin Bachmann v Belgian State*”, ECJ, C-204/90
- “*Commission v Belgium*”, ECJ, Case C-300/90
- “*Criminal proceedings against Aldo Bordessa and Vicente Marí Mellado and Concepción Barbero Maestre*”, ECJ, joined cases C-358/93 and C-416/93.
- “*Walrave and Koch v Union Cycliste Internationale*”, ECJ, C-36/74; “*Donà v Mantero*” C-13/76
- Opinion of Mr Advocate General Cosmas delivered on 28 January 1999. – “*Commission of the European Communities v Kingdom of Belgium*”, ECJ, C-172/98
- “*The Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd v Stephen Grogan and others*”, ECJ, C-159/90
- “*Commission of the European Communities v French Republic*“, ECJ, C-270/83
- “*Überseering BV v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH*” C-208/00.
- “*Bosal Holding BV v Staatssecretaris van Financiën*”, ECJ, C-168/01
- “*Amministrazione delle finanze dello Stato v Denkavit italiana Srl*”, ECJ, C - 61/79
- “*Höfner and Elser*“, ECJ, C-41/90;
- “*Ministero dell'Economia e delle Finanze prieš Cassa di Risparmio di Firenze SpA ir kt*“, ECJ, C-222/04
- *Bob Jones Univ. v. United States*, 461 U.S. 574 (1983); H.R. Rep. No. 1860,
- *Beschluss vom 9. Mai 2007 XI R 56/05*

3. SPECIALIOJI LITERATŪRA

- „Foundations‘ legal and fiscal environments“. European foundation centre, 2007
- „Comparative highlights of Foundation laws. The European Union of 27“. European Foundation Centre. 2007;
- “A comparative overview of public benefit status in Europe“ European centre for non-for profit law, 2007
- “Fiscal framework for corporate philanthropy in CEE and NIS“. Moore D., SEAL, European foundation centre. Autumn 2003
- “Laws and Other Mechanisms for Promoting NGO Financial Stability“. Moore D., International centre for Non-for-profit law. 2005
- „Foundations in 15 European Union Countries – legal and tax comparative overview: highlights“. European Foundation Centre, 2003
- „Survey of treatment of economic activities of non-profit organizations in Europe“. International centre for Non-for-profit law, 2007
- “Commission requests the United Kingdom to end discrimination of foreign charities“, <http://europa.eu/rapid/search/press-releases>
- “Workshop on Tax treaties and European Law” European commission, Brussels, July 2005, http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/personal_tax/double_tax_conventions
- „Mokesčių teisė“. Marcijonas A. ir Gudavičius B., Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2003,
- “Europos Sąjungos enciklopedinis žinynas“ Vitkus G., Vilnius, Eugrimas
- „Mokesčiai ir filantropija“ Vainienė R., Konferencijos „Filantropija – nuo išimčių prie tradicijos“ leidinys. Vilnius, 1999
- “Diskriminacijos pilietybės pagrindu samprata: lyginamoji tarptautinės mokesčių teisės ir Europos bendrijų teisės analizė”, Gabartas H., Jurisprudencija, 2003
- “A diversity theory of charitable tax exemption. Beyond efficiency, through critical race theory, towards diversity“. Brennen D.A., 2004
- „EU and US philanthropy must collaborate“ Gaberman B.O; *Alliance Magazine*, September 2007
- „Cross border philanthropy. Giving to good causes in other countries“, *Financial Times*, Bibby A, 2005

- “Cross-Border giving in Europe. From barriers to Solutions“. Bater P. *SEAL*, European foundation centre. Summer 2006
- “Taxation of Cross-Border Giving and EU Law. The Case of Belgium“, Houben F., *SEAL*, European Foundation Centre, Summer 2006
- “Cross-Border activities of Foundations. Overcoming legal barriers“. Campo A. S. *SEAL*, European foundation centre. Summer 2006
- UK Deakin Commission Report “The future of the Voluntary Sector”. July 1996
- „Cross-border giving in Central European countries“. Golubovic, D. EFC seminaro medžiaga. 2004 m. kovo 22 d. , Briuselis
- “Three Wizards and a Philanthropist, An Endowment-Building Tale“. Richardson J. *SEAL*, European foundation centre. Winter 2002-2003
- “Building Endowments under German Law“. Carstensen C. *SEAL*, European foundation centre. Winter 2002-2003
- „Unrecoverable Foreign Withholding Taxes. Opposition by Foundations“, Scherphuis J., *SEAL*, European foundation centre, Summer 2006
- “Polish Court ruling threatens sustainability of Foundations” Radziwill J., *SEAL*, European foundation centre. Winter 2001
- “Germany’s groundbreaking tax reforms – The process and the product”, Stolte, S., *EFFEKT*, European foundation centre. Autumn 2007
- “Cross-Border giving in the New EU member states“, Golibovic D., *SEAL*, European foundation centre. Summer 2006
- “How does EU law influence national foundation tax law?”; European Foundation Centre 18th Annual General Assembly (AGA) Session report, June 2007
- “Barriers to Cross-Border activities of German foundations“, Fleisch H., Kilee L., *SEAL*, European foundation centre. Summer 2006
- “Cross-Border Philanthropy. Solving the „Landlock““. Koele I. A., *SEAL*, European foundation centre. Summer 2006
- “Creating a tax-effective market in the EU“. Dube N., *EFFEKT*, European foundation centre. Spring 2007
- “Restrictions or Opportunities: A comparative analysis of Fiscal Laws Affecting Not-for-profit organizations”, Grumo M.; Propersi A., Segal M., *SEAL*, European Foundation Centre, Winter 2001

- „Foundations and Competition Law. European Court ruling“ Fantuzzi L., Guccini Ch., *SEAL*, European Foundation Centre. Summer 2006
- “Developing a European Foundation Statute. An EFC perspective”, Charhon F., *SEAL*, European Foundation Centre, Summer 2007
- „File a complaint with the European Commission“ Surmatz H., *EFFEKT*, European Foundation Centre, Spring 2007
- „What a European Foundation Statute Could look like. Recommendations of the EFC“, Chancerelle de Machete R., *SEAL*, European Foundation Centre, Summer 2006
- Interviu su M. Medina, Ispanijos atstovu Europos Parlamente, „Feasibility and reality – what’s next for the European Foundation Statute?“ *EFFEKT*, European foundation Centre, Summer 2007
- „How does EU law effect national foundation law?“ Report of the EFC tax seminar 2007, Briuselis, vasario 5 d., www.efc.be
- “Tax exemption and the myxomycetous sump“ Neuhaus R.J., www.encyclopedia.com
- “PWC Survey Reveals Flawed Tax Law in 12 EU member States”, www.tax-news.com
- “Indirect discrimination. A case study of the development of the legal concept of indirect discrimination under EC Law“, Tobler Ch., www.books.google.lt/books
- “The Index of Global Philanthropy 2006” Hudson Institute, www.paf.lt
- “True guide to the treaty of Lisbon”, Duff A., www.euobserver.com
- “West’s encyclopedia of American Law“, Tamson Gale, <http://www.answers.com/library/>
- “Ar gilios filantropijos šaknys Lietuvoje?”. Aleksandravičius E.; <http://www.labdara-parama.lt/filontrop.php?id=mgl>
- “Lisabonos strategija: daugiau ir geresnių darbų konkurencingesnėj Europoj”, <http://www.europarl.europa.eu/highlights/lt>
- “Neliečiamo fondo koncepcijos teisinė analizė. Bendros prielaidos efektyviam jos veikimui ir galimybės Lietuvoje”. Tyrimas. VšĮ “NVO teisės institutas”, 2007 interaktyvus www.bapp.osf.lt,
- Atviros Lietuvos fondo tyrimas „Filantropija Lietuvoje 2003“, www.alf.lt
- „Mokesčių politikos teisinis reguliavimas Europos Sąjungoje“, Grigaitė G., Vilniaus universiteto teisės fakulteto Administracinės ir Konstitucinės teisės katedra, 2007
- Magistrinis darbas „Dvigubo apmokestinimo sutarčių tikslai ir reguliavimo objektas“, Janukonytė A., Vilniaus universiteto teisės fakulteto Administracinės ir Konstitucinės teisės katedra, 2007

- Magistrinis darbas „Pelno nesiekiančių juridinių asmenų apmokestinimo sąlygos ir ypatumai“, Vaitiekutė V., Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Administracinės ir Konstitucinės teisės katedra, 2006
- Magistrinis darbas „Europos Teisingumo Teismo jurisprudencijos įtaka valstybėms narėms“ Eigėlytė A., Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės katedra, 2004
- www.efc.be
- www.ecnl.org.hu
- www.icnl.org
- www.givingineurope.org
- www.tax-news.com
- www.investopedia.com
- www.answers.com
- www.encyclopedia.com
- www.finmin.lt
- www.paf.lt